

Analiza społeczno-gospodarcza czeskiej części Euroregionu Glacensis

---

Zamawiający opracowanie dokumentu:
Euroregion Glacensis

Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska –

Wykonawca analizy społeczno-gospodarczej czeskiej części: **Regionální rozvojová agentura
Pardubického kraje (Regionalna Agencja Rozwoju Kraju Pardubického)**

RRAPK

Marzec 2020

1 SPIS TREŚCI

1	SPIS TREŚCI	2
2	INFORMACJE WPROWADZAJĄCE	4
3	PODSTAWOWE INFORMACJE O OBSZARZE	6
3.1	ZASIĘG OBSZARU, POŁOŻENIE	6
3.2	WARUNKI FIZYCZNOGEOGRAFICZNE OBSZARU	7
3.3	HISTORIA	8
3.3.1	<i>Historia obszaru .....</i>	<i>8</i>
3.3.2	<i>Historia euroregionu .....</i>	<i>9</i>
3.4	INSTYTUCJONALNA POZYCJA REGIONU	9
4	LUDNOŚĆ I MIEJSCOWOŚCI	11
4.1	CECHY DEMOGRAFICZNE LUDNOŚCI	11
4.1.1	<i>Dynamika liczby ludności .....</i>	<i>11</i>
4.1.2	<i>Struktura wiekowa ludności .....</i>	<i>12</i>
4.2	STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI	13
4.3	STRUKTURA OSADNICZA	15
4.3.1	<i>Gęstość zaludnienia i powierzchnia gmin i miast .....</i>	<i>15</i>
4.3.2	<i>Gminy według wielkości .....</i>	<i>16</i>
4.4	STRUKTURA MIESZKALNICTWA	18
4.5	STREFY WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO	19
5	RYNEK PRACY	21
5.1	PODSTAWOWA CHARAKTERYSTYKA RYNKU PRACY	21
5.2	ZATRUDNIENIE I BEZROBOCIE	21
5.3	POZIOM WYNAGRODZEŃ W REGIONIE	24
5.4	EDUKACJA	25
6	POTENCJAŁ GOSPODARCZY REGIONU	27
6.1	STRUKTURA GOSPODARKI	27
6.2	STRUKTURA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, KLUCZOWI PRACODAWCY	28
6.3	KLUCZOWE BRANŻE PRZEMYSŁU	30
6.4	ROLNICTWO Z UWZGLĘDNIENIEM STRUKTURY PRZEDSIĘBIORSTW WEDŁUG WIELKOŚCI	30
7	TURYSTYKA I CZAS WOLNY	33
7.1	STATYSTYKA RUCHU TURYSTYCZNEGO	33
7.2	INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I OBIEKTY NOCLEGOWE	35
7.3	ATRAKCJE PRZYRODNICZE	37
7.4	ATRAKCJE KULTUROWE	38
7.5	TURYSTYKA ROWEROWA, AGROTURYSTYKA	41
7.6	WYDARZENIA KULTURALNE, SPORTOWE I SPOŁECZNE	42
7.7	PROMOCJA ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH	44
8	ŚRODOWISKO	46
8.1	TYPY KRAJOBRAZU W REGIONIE	46
8.2	TYPY GLEB, EROZJA GLEBY	51
8.3	ZATRZYMYWANIE WODY W KRAJOBRAZIE, OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA	52

8.4 ZANIECZYSZCZENIE WODY I POWIETRZA.....	56
8.5 OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZYCH.....	58
8.6 GOSPODARKA ODPADAMI	61
8.7 ZAOPATRZENIE W WODĘ PITNĄ I GOSPODARKA ŚCIEKOWA.....	62
9 TRANSPORT	64
9.1 TRANSPORT DROGOWY	64
9.2 TRANSPORT KOLEJOWY	66
9.3 MIEJSKA KOMUNIKACJA ZBIOROWA I TRANSPORT ZINTEGROWANY	67
9.3.1 Miejska komunikacja zbiorowa	67
9.3.2 Transport zintegrowany	69
9.4 TRANSPORT LOTNICZY I WODNY	69
9.4.1 Transport lotniczy.....	69
9.4.2 Transport wodny	70
9.5 TRANSPORT BEZSILNIKOWY	70
9.6 SIECI TELEKOMUNIKACYJNE, ZASIĘG INTERNETU.....	71
9.7 TRANSGRANICZNY ZASIĘG ZINTEGROWANYCH SYSTEMÓW KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ	72
10 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	74
10.1 DOSTAWY ENERGII ELEKTRYCZNEJ	74
10.2 ZAOPATRZENIE W GAZ I ENERGIĘ CIEPLNĄ.....	75
10.3 BROWNFIELDS.....	76
BROWNFIELD TO NIERUCHOMOŚĆ, KTÓRA JEST WYKORZYSTYWANA W NIEWYSTARCZAJĄCYM STOPNIU, ZANIEDBANA I MOŻE BYĆ TEŻ SKAŻONA. MOGĄ TO BYĆ POSZCZEGÓLNE BUDYNKI LUB ZESPOŁY BUDYNKÓW, A TAKŻE TERENY BEZ ZABUDOWY. NIERUCHOMOŚCI TE NALEŻY ZREGENEROWAĆ, BY MOGŁY BYĆ PONOWNIE W PEŁNI WYKORZYSTANE.....	76
10.4 BEZPIECZEŃSTWO MIESZKAŃCÓW.....	77
10.4.1 Państwowa Straż Pożarna (PSP).....	77
10.4.2 Jednostki świadczące usługi ratownictwa medycznego	78
10.4.3 Policja Republiki Czeskiej.....	79
11 ROZWÓJ OBSZARU.....	80
11.1 WSPÓŁPRACA NA POZIOMIE LOKALNYM I REGIONALNYM (MIKROREGIONY, LGD).....	80
11.2 WYKORZYSTANIE DOTACJI.....	81
11.3 ZGODNOŚĆ Z CELAMI ROZWOJU UE	83
12 WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA.....	85
12. 1 WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA FINANSOWANA Z FUNDUSZY UE.....	85
12.2 POZOSTAŁA WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA	87
12.3 TRANSGRANICZNE POWIĄZANIA KULTUROWE.....	87
13 WYKAZ TABEL	88
14 WYKAZ WYKRESÓW.....	89
15 WYKAZ RYSUNKÓW	90

2 INFORMACJE WPROWADZAJĄCE

„Strategia Rozwoju Euroregionu Glacensis” to ważny dokument koncepcyjny, dostarczający szczegółowych informacji o analizowanym obszarze. Celem opracowania dokumentu jest przedstawienie ogólnego rozwoju analizowanego obszaru na podstawie ujednoliconych wskaźników, zdefiniowanie celów krótko-, średnio- i długookresowych, wybranie spośród nich priorytetów, a potem zaproponowanie ich realizacji w praktyce. Dokument strategiczny bazuje na wiedzy nt. obszaru i jego potencjału. Charakteryzuje słabe i mocne strony obszaru i określa podstawowe priorytety jego rozwoju.

Dokument strategiczny podzielony jest na dwie części – część analityczną zawierającą opis stanu obecnego oraz część projektową przedstawiającą wybrane przyszłe cele i możliwe sposoby ich osiągnięcia. Do opracowania części analitycznej wykorzystano wszystkie dostępne dane oraz własną znajomość badanego obszaru i środowiska. Następnie opracowano analizę SWOT.

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi strategicznych wykorzystywanych przy opracowywaniu dokumentów rozwojowych. Jest oparta na opisach, wynikach i cząstkowych wnioskach analizy sytuacyjnej. Skupia się na mocnych i słabych stronach obszaru, a także na szansach, jakie stwarza obecna sytuacja, oraz na zagrożeniach, którym należy się przeciwstawić. Wyniki części analitycznej i analizy SWOT znajdują odzwierciedlenie w tworzeniu części projektowej.

Opracowany dokument umożliwi przejście w fazę wdrażania, kiedy to zaproponowane rozwiązania zostaną przekształcone w konkretne programy i projekty, zostaną też określone działania na rzecz ich stopniowej realizacji zgodnie z przyjętymi priorytetami.

Zamawiający opracowanie dokumentu:

Zamawiający	
Nazwa handlowa	Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis
Siedziba	Panská 1492, 516 01 Rychnov nad Kněžnou
REGON i NIP	REGON 64224619
Osoby do kontaktu	
Imię	Ing. Miroslav Kocián
Kontakt	starosta@bilavoda.cz , 725 131 349
Rola	przedstawiciel statutowy – prezes Euroregionu
Imię	Jaroslav Štefek
Kontakt	jaroslav.stefek@euro-glacensis.cz , 604 606 666
Rola	osoba do kontaktu – sekretarz stowarzyszenia

Wykonawca dokumentu:

Wykonawca	
Nazwa handlowa	Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje (RRA PK, Regionalna Agencja Rozwoju Kraju Pardubickiego)
Siedziba	nám. Republiky 12, 530 21 Pardubice
REGON i NIP	Regon 69153361, NIP CZ69153361
Członkowie zespołu autorskiego, ich role i dane do kontaktu	
Imię	Mgr. Václav Čapek
Kontakt	vaclav.capek@rrapk.cz , 607 994 556
Rola	autor analitycznej części dokumentu
Imię	Ing. Monika Illichová
Kontakt	monika.illichova@rrapk.cz , 731 334 446
Rola	autor analitycznej części dokumentu
Data opracowania	Luty 2020

3 PODSTAWOWE INFORMACJE O OBSZARZE

3.1 Zasięg obszaru, położenie

Obszar czeskiej części Euroregionu Glacensis (zwanego dalej EG) obejmuje kraj hradecki, kraj pardubicki i część kraju ołomunieckiego (konkretnie obszar powiatu Šumperk i obręb ewidencyjny gminy Bílá Voda w powiecie Jeseník – zwany dalej częścią jesionicko-szumpecką). Obszar euroregionu po stronie czeskiej obejmuje 11 powiatów (powiat Jeseník tylko częściowo). Czeska część euroregionu ma łączną powierzchnię 10 596 km², co stanowi około 13,5% obszaru Republiki Czeskiej. To euroregion o największym zasięgu działania w RCz. Powierzchnię poszczególnych powiatów euroregionu przedstawia tabela 1.

Tabela nr 1

kraj	powiat	powierzchnia (km²)
hradecki	Hradec Králové	891,62
	Jičín	886,63
	Náchod	851,57
	Rychnov nad Kněžnou	981,78
	Trutnov	1146,78
pardubicki	Chrudim	992,62
	Pardubice	880,09
	Svitavy	1378,56
	Ústí nad Orlicí	1258,31
ołomuniecki	Bílá Voda	14,98
	Šumperk	1313,06
łącznie		10 596,00

Euroregion Glacensis obejmuje obszar w północno-wschodniej części Republiki Czeskiej, wzdłuż granicy z Polską, która z czeską częścią euroregionu styka się na swojej południowo-zachodniej granicy. Sześć powiatów czeskiej części euroregionu graniczy bezpośrednio z Polską (Trutnov, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí, Šumperk i Jeseník – Bílá Voda), natomiast pięć pozostałych powiatów (Jičín, Hradec Králové, Pardubice, Chrudim, Svítavy) nie sąsiaduje bezpośrednio z terytorium Polski. Powiaty te tworzą zachodnią granicę obszaru działania euroregionu z sąsiadującymi obszarami RCz – krajem libereckim, krajem środkowoczeskim, krajem Vysočina, pozostałą częścią kraju ołomunieckiego i kraju morawsko-śląskiego.

Analiza euroregionu w kategorii krain leżących na terenie Republiki Czeskiej pokazuje, że większość obszaru euroregionu należy do Czech (kraj hradecki i większość kraju pardubickiego), mniejsza część leży na Morawach (wschód kraju pardubickiego i powiat Šumperk) i na Śląsku (Bílá Voda), co jest wyjątkiem w porównaniu z pozostałymi euroregionami działającymi w Republice Czeskiej.

Pod względem położenia w Europie Euroregion Glacensis ma korzystne centralne położenie na skrzyżowaniu dróg między zachodnią i wschodnią Europą oraz między północnym i południowym

wybrzeżem kontynentalnej Europy. Strategiczne znaczenie położenia czeskiej części euroregionu wzmacnia fakt, że przez jej obszar przebiega główny europejski dział wodny i wody z tego obszaru płyną do Morza Północnego oraz do Bałtyckiego i Czarnego.

3.2 Warunki fizycznogeograficzne obszaru

Obszar czeskiej części Euroregionu Glacensis jest pod względem geologicznym elementem stabilnego Masywu Czeskiego, powstałego w ramach orogenezy hercyńskiej w okresie paleozoiku. Pod względem geomorfologicznym obszar ten jest elementem prowincji Česká vysočina, która obejmuje około trzech czwartych obszaru całej Republiki Czeskiej. Przy bardziej szczegółowym podziale obszar czeskiej części euroregionu podzielony jest między dwie geomorfologiczne subprowincje. Na pograniczu to Sudety (Krkonošsko-jesenická soustava, tj. karkonosko-jesionicka subprowincja), a w niższych partiach kraju hradeckiego i pardubickiego Płyta Czeska (Česká tabule).

Pod względem ukształtowania terenu i wysokości nad poziomem morza obszar czeskiej części Euroregionu Glacensis przechodzi od równin i nizin, występujących zwłaszcza na ziemi pardubickiej i hradeckiej, w kierunku polskiej granicy przez wzgórza i wierzchowiny do przygranicznych terenów górskich. Na terenie euroregionu można więc spotkać wszystkie typy rzeźby terenu, które występują na obszarze Republiki Czeskiej. Euroregion Glacensis jest wyjątkowy ze względu na to, że na jego terenie znajdują się wszystkie trzy najwyższe masywy górskie Republiki Czeskiej, czyli Karkonosze (w tym najwyższy szczyt RCz – Śnieżka), Wysoki Jesionik oraz Masyw Śnieżnika. Wraz z Górami Orlickimi i Górami Hanuszowickimi (Hanušovická vrchovina) pogórza te przekraczają wysokość 1000 m n.p.m. Takiej statystyce nie dorównuje obszar żadnego innego czeskiego euroregionu. Tereny górskie powinny być więc jedną z charakterystycznych cech Euroregionu Glacensis.

Jak już wspomniano w poprzednim rozdziale, wody z czeskiego obszaru Euroregionu Glacensis spływają do trzech różnych mórz europejskich (Północnego, Bałtyckiego i Czarnego), co jest także unikatowe na tle czeskich euroregionów. Wody z większości obszaru kraju hradeckiego i kraju pardubickiego zbierane są w czeskiej najważniejszej rzece – Łabie. Ta rzeka o znaczeniu europejskim, płynąca do Morza Północnego, ma swoje źródło na terenie działania euroregionu w najwyższych partiach Karkonoszy. Przepływa przez jego dwa największe miasta (Hradec Králové, Pardubice) i opuszcza go na zachodniej granicy powiatu Pardubice. Najważniejszymi dopływami Łaby są na terenie euroregionu Úpa, Metuje, Orlice, Loučná, Chrudimka i Cidlina. Do zlewni Morza Czarnego na terenie euroregionu należy rzeka Morawa (wpływająca potem do Dunaju) z dopływem Desná, a w południowej części kraju pardubickiego Svitava i Svratka. Najmniejszy obszar czeskiej części euroregionu stanowi zlewnia Morza Bałtyckiego, czyli dorzecze Odry. Należy do niego mniejsza rzeka Stěňava (Ścinawka) na terenie ziemi broumowskiej.

Największym akwenem wodnym w czeskiej części obszaru działania Euroregionu Glacensis jest zbiornik wodny Rozkoš niedaleko Náchodu. Jego powierzchnia wynosi ok. 1001 ha. Wśród kolejnych ważnych zapór wodnych należy wymienić Seč na Chrudimce (220 ha), Pastviny na Dzikiej Orlicy (110 ha), Les Království na Łabie (85 ha) oraz Hamry na Chrudimce (81 ha). Historycznie duże znaczenie i długą tradycję mają na terenie euroregionu również stawy, w szczególności na pardubickim obszarze stawowym. Do najważniejszych stawów na analizowanym terenie należą

Bohdanečský rybník (160 ha), Sopřečský rybník (86 ha) i Buňkov (56 ha) na ziemi pardubickiej oraz staw Hvězda (79 ha) na ziemi svitavskiej.

Pod względem klimatu obszar czeskiej części Euroregionu Glacensis należy do umiarkowanej strefy klimatycznej, przy czym z powodu dużego zakresu wysokości nad poziomem morza występują tu wszystkie obszary klimatyczne tej strefy, czyli ciepły, umiarkowany ciepły, chłodny i bardzo chłodny. Najwyższe średnie temperatury roczne są odnotowywane na nizinnym terenie powiatu Pardubice, natomiast najniższe w szczytowych partiach najwyższych gór (Karkonosze, Jesioniki). Rozkład temperatur mniej więcej ma swoje odzwierciedlenie także w średniej rocznej ilości opadów.

3.3 Historia

3.3.1 Historia obszaru

Historia czeskiej części obszaru Euroregionu Glacensis jest w zasadzie odzwierciedleniem historii ziem czeskich. W jego dziejach duże znaczenie miało to, że było to miejsce styku z sąsiednim regionem – obecną polską częścią euroregionu. Ten przygraniczny obszar był przez większość czasu zasiedlony przez ludność niemiecką, a teren ziemi kłodzkiej przez kilka stuleci należał nawet do Korony Czeskiej.

Pierwsze osadnictwo na omawianym obszarze udokumentowane jest w okresie paleolitu (ery kamienia), w późniejszych okresach prehistorii pojawiły się tu pierwsze grodziska – np. oppidum České Lhotice na ziemi chrudimskiej w ok. 2 wieku p.n.e. Pierwszą trwałą organizacją państwową, do którego należał obszar czeskiej części euroregionu, było w IX wieku państwo wielkomorawskie. W okresie średniowiecznego rozwoju założono na tym terenie wiele miast, do kategorii najważniejszych miast królewskich zalicza się Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Polička, Dvůr Králové n/L, Jaroměř, Nový Bydžov i Jevíčko. Na przyszłą strukturę narodowościową ludności wpłynęła w tym okresie niemiecka kolonizacja terenów oddalonych od centrum analizowanego obszaru. Pod rządami Habsburgów (XVI-XIX wiek) na terenach tych często wybuchały epidemie. Miały też miejsce inne gwałtowne wydarzenia – wojny i związane z nimi przemarsze wojsk. Czeska część obszaru Euroregionu Glacensis była tłem kilku ważnych bitw. Było to choćby nieudane powstanie chłopów pod Chlumcem nad Cidliną w 1775 roku oraz seria bitw w wojnie prusko-austriackiej w 1866 roku (np. bitwa pod Trutnovem i bitwa pod Hradcem Králové (pod Sadową)). Pozytywny wpływ na rozwój tego obszaru w XIX wieku miała królująca wówczas rewolucja przemysłowa oraz uruchomienie linii kolejowej relacji Praga – Ołomuniec w 1845 roku.

Okres tzw. pierwszej republiki (lata międzywojenne) charakteryzował się znacznym zróżnicowaniem narodowościowym, gdyż tereny przygraniczne (w szczególności ziemia trutnowska, Góry Orlickie, ziemia szumperska, jesenicka i switawska) były zasiedlone w większości przez ludność niemiecką, natomiast wewnętrzne, niżej położone tereny były obszarem czeskiej większości. Wydarzenia prowadzące do wybuchu drugiej wojny światowej spowodowały, że tereny przygraniczne (Sudety) zostały w latach 1938 i 1939 przyłączone do Rzeszy Niemieckiej, a na pozostałym terenie z większościową ludnością czeską ustanowiono Protektorat Czech i Moraw. Po pokonaniu Niemiec w 1945 roku na rozwiniętych terenach przygranicznych przeprowadzono przymusowe wysiedlenie ludności niemieckiej, która stanowiła tu zdecydowaną większość. Pomimo zdecydowanych działań,

zwłaszcza w okresie socjalizmu, polegających na przesiedlaniu tu ludzi z odległych terenów Czechosłowacji, którzy nie mieli żadnej więzi z tymi ziemiemi, w ciągu kolejnych 50 lat nie udało się w pełni ożywić opustoszałego obszaru pogranicza i do dnia dzisiejszego jest to część euroregionu borykająca się z największymi problemami gospodarczymi i społecznymi.

3.3.2 Historia euroregionu

Euroregiony jako terytorialne formy współpracy transgranicznej zaczęły powstawać na terenie Czechosłowacji, później Republiki Czeskiej, w 1991 roku. Euroregion Glacensis był pierwszym tylko polsko-czeskim euroregionem i powstał 5 grudnia 1996 roku. Nastąpiło to na mocy podpisania umowy o stworzeniu wspólnego Euroregionu Glacensis zawartej między Stowarzyszeniem Gmin Ziemi Kłodzkiej z polskiej strony i Stowarzyszeniem Miast i Gmin Pogranicza Czech, Moraw i Ziemi Kłodzkiej (Sdružení měst a obcí Pomezí Čech, Moravy a Kladská) ze strony czeskiej. Siedzibą czeskiej części euroregionu zostało miasto Rychnov nad Kněžnou.

Najważniejsze w rozwoju Euroregionu Glacensis były dwa momenty: rok 2004, gdy po wieloletnich przygotowaniach Polska i Republika Czeska przystąpiły do Unii Europejskiej, oraz rok 2007, gdy po wejściu obu krajów do strefy Schengen praktycznie zniknęły fizyczne granice między polską i czeską stroną euroregionu, co umożliwiło niemal nieograniczoną współpracę i wymianę doświadczeń pomiędzy oboma częściami. W trakcie działania Euroregionu Glacensis większość jego aktywnych członków (podobnie jak organy Euroregionu) przyczyniła się do pomyślnego wykorzystywania środków pomocowych UE z programów Phare, INTERREG IIIA, POWT RCz-RP 2007-2013 i INTERREG V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020.

3.4 Instytucjonalna pozycja regionu

Euroregion (lub też region europejski) to ogólnie regionalna transgraniczna forma współpracy, podejmowana w celu wspierania rozwoju współpracy transgranicznej w regionie na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz wspierania nawiązywania kontaktów i partnerstw ludzi i instytucji. Głównym motywem powoływania i funkcjonowania euroregionów jest usuwanie nierówności pomiędzy regionami po obu stronach granicy, prowadzące do stopniowego wyrównywania poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego.

Euroregion Glacensis (pełna nazwa Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladská – Euroregion Glacensis) to ponadnarodowe dobrowolne stowarzyszenie miast i gmin oraz innych osób prawnych z terenu powiatów Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Trutnov, Jičín, Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Pardubice, Jeseník i Šumperk po stronie czeskiej i powiatów kłodzkiego, ząbkowickiego, wałbrzyskiego, strzelińskiego, świdnickiego, dzierzoniowskiego i miasta Wałbrzych po stronie polskiej. Jego głównym zadaniem jest wspieranie polsko-czeskiej współpracy transgranicznej i rozwoju obszarów przygranicznych, które powiązane są ściśle więzami geograficznymi i historyczno-politycznymi.

Stowarzyszenie jest stowarzyszeniem osób prawnych i ma osobowość prawną w myśl § 20f i nast. ustawy nr 40/1964, kodeks cywilny z późniejszymi zmianami, przy czym działalność stowarzyszenia nie wpływa na działalność, kompetencje i odpowiedzialność odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego i innych osób prawnych, będącym członkami stowarzyszenia.

Najwyższym organem Euroregionu po stronie czeskiej jest Konferencja Regionalna, składająca się z oddelegowanych przedstawicieli wszystkich członków stowarzyszenia. Kolejnymi organami są Rada Stowarzyszenia, Prezydium, Prezes, Komisja Rewizyjna, Sekretariat i grupy robocze.

Każdy podmiot zainteresowany przystąpieniem do stowarzyszenia musi spełnić poniższe warunki:

a) zwyczajnym członkiem stowarzyszenia mogą na podstawie zgłoszenia zostać osoby prawne, przy założeniu że:

- ich organ statutowy lub inny organ uprawniony do tego na mocy ustawy wyrazi zgodę na ich członkostwo,
- organ ten jednocześnie wyrazi zgodę na treść Statutu stowarzyszenia.

b) stowarzyszonym lub nadzwyczajnym członkiem stowarzyszenia mogą zostać osoby prawne, przy założeniu że:

- ich organ statutowy lub inny organ uprawniony do tego na mocy ustawy wyrazi zgodę na ich członkostwo,
- organ ten jednocześnie wyrazi zgodę na treść Statutu stowarzyszenia oraz zatwierdzi odrębną umowę o warunkach wykonywania nadzwyczajnego lub stowarzyszonego członkostwa w stowarzyszeniu,

c) członkostwo w stowarzyszeniu powstaje z dniem, w którym członkostwo zatwierdzi Rada Stowarzyszenia.

4 LUDNOŚĆ I MIEJSCOWOŚCI

4.1 Cechy demograficzne ludności

4.1.1. Dynamika liczby ludności

Obszar Euroregionu Glacensis był na dzień 1.01.2019 r. zamieszkiwany przez 1 192 468 mieszkańców, co stanowi ok. 11,2% ludności całego kraju, liczącej na ten sam dzień 10 649 800 mieszkańców. Porównując dane statystyczne z pięciu lat: od 2014 do 2018 roku, odnotowano wzrost liczby mieszkańców w Euroregionie Glacensis – o 1645 osób. Od 2014 do 2016 roku zarejestrowano spadek o 1172 mieszkańców, natomiast od 2017 roku liczba ludności zaczęła ponownie rosnąć i do 1.01.2019 roku liczba mieszkańców zwiększyła się o 2817. W ciągu ostatnich 5 lat liczba mieszkańców wzrosła więc ogólnie o 1 645 osób. Stosunek między populacjami krajów samorządowych (hradecki, pardubicki i część jesionicko-szumperska) pozostaje na stabilnym poziomie. Niewielki spadek odnotowujemy w jesionicko-szumperskiej części Euroregionu Glacensis, który wynosi 0,16%, oraz w kraju hradeckim – 0,11%. Tylko w kraju pardubickim widoczny jest wzrost liczby mieszkańców – o 0,27%. W ramach poszczególnych krajskich części Euroregionu Glacensis stosunek rozkładu mieszkańców w poszczególnych powiatach pozostaje stosunkowo bez zmian. W kraju hradeckim największa liczba ludności zamieszkuje powiat Hradec Králové, z ogólnej liczby mieszkańców kraju to 29,5% w 2014 roku. Natomiast najmniejsza liczba ludności jest w powiecie Rychnov nad Kněžnou i stanowi 14,3% łącznej liczby mieszkańców kraju hradeckiego. Porównując stosunek ludności w kolejnych latach 2015-2018, można stwierdzić, że zaludnienie jest bardziej niż stabilne. W kraju pardubickim sytuacja jest bardzo podobna jak w kraju hradeckim. Największa liczba mieszkańców występuje w powiecie Pardubice i stanowi jedną trzecią liczby mieszkańców całego kraju samorządowego. Konkretnie w 2014 roku stanowiła 32,7% ludności, a do 2018 roku lekko wzrosła do 33,17%. Trzecią częścią Euroregionu Glacensis jest część jesionicko-szumperska, która ma najmniejszą liczbę mieszkańców, a stosunek między liczbą mieszkańców tych dwóch powiatów nie ulega w zasadzie zmianom.

Z wielkością populacji związane są także zmiany między urodzeniami żywymi a zgonami. Ogólnie w Euroregionie Glacensis w 2018 roku urodziło się 12 450 mieszkańców, co stanowiło 10,92% ogólnej liczby urodzeń żywych w RCz. Stosunek między urodzeniami żywymi a zgonami jest proporcjonalny, chociaż przyrost naturalny jest ujemny i wynosi -451. W EG w tym samym okresie zmarło 12 901 osób, co stanowi 11,42% ogólnej liczby zgonów w RCz. Dla rozwoju EG byłoby jednak lepiej, gdyby liczba żywych urodzeń była większa od liczby zgonów. Cykl populacyjny w poszczególnych krajach samorządowych jest w ciągu ostatnich kilku lat stabilny. Od 2014 do 2018 roku w ogólnej liczbie urodzeń żywych w EG kraj hradecki zajmuje pierwsze miejsce ze średnio 45,78% urodzeń żywych, kraj pardubicki tuż za nim ze średnią 44,23%, a część jesionicko-szumperska ma średnio 10% urodzeń żywych w EG. Chociaż liczba zgonów we wszystkich latach przewyższa nieco liczbę urodzeń żywych, to procentowo wynosi to prawie 1:1.

Świadczą też o tym realne wartości przyrostu naturalnego. Jak pokazuje tabela nr 2, wartości są często ujemne, czyli liczba zgonów jest większa od liczby urodzeń żywych. Największy przyrost naturalny w EG nastąpił w 2016 roku – o 156 osób. Był to ogromny skok w stosunku do 2015 roku, gdy odnotowano najniższy przyrost naturalny, o -514 osób, przy czym największy ujemny przyrost naturalny, czyli największy ubytek ludności miał miejsce w części jesionicko-szumperskiej.

Pozytywny trend pojawił się w 2017 roku, gdy sytuacja się odwróciła i ogólny przyrost ludności zaczął przybierać wartości dodatnie. Dla przykładu, w 2015 roku ogólny przyrost ludności wynosił -862, natomiast w 2017 roku już 1 224, a w 2018 roku nawet 1 624 osób. W skali ogólnokrajowej w 2018 roku wynosił 4,09%. Duży wpływ na to ma migracja ludzi, czyli wielkość napływu i odpływu ludności. Jeżeli taki trend się utrzyma, będzie to miało pozytywny wpływ na ogólny rozwój EG, ponieważ wzrost liczby mieszkańców wspomaga rozwój gospodarki.

Tabela nr 2 Dynamika liczby mieszkańców

Rok	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców ogółem	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Napływ ludności	Odpływ ludności	Saldo migracji	Ogólny przyrost ludności
2014 (1.1.2015)	RCz	10 538 275	109 860	105 665	4 195	41 625	19 964	21 661	25 856
	EG	1 229 798	12 422	12 417	5	9 883	10 629	-746	-741
	kraj hradecki	551 590	5 518	5 614	-96	4 397	4 620	-223	-319
	kraj pardubicki	516 372	5 410	5 123	287	4 276	4 176	100	387
2015 (1.1.2016)	RCz	10 553 843	110 764	111 173	-409	34 922	18 945	15 977	15 568
	EG	1 228 616	12 482	13 102	-620	9 961	10 523	-562	-1 182
	kraj hradecki	551 421	5 582	5 836	-254	4 506	4 421	85	-169
	kraj pardubicki	516 149	5 302	5 440	-138	4 190	4 275	-85	-223
2016 (1.1.2017)	RCz	10 578 820	112 663	107 750	4 913	37 503	17 439	20 064	24 977
	EG	1 228 136	12 684	12 633	51	10 693	11 224	-531	-480
	kraj hradecki	550 804	5 616	5 681	-65	4 432	4 984	-552	-617
	kraj pardubicki	517 087	5 533	5 234	299	4 969	4 330	639	938
2017 (1.1.2018)	RCz	10 610 055	114 405	111 443	2 962	45 957	17 684	28 273	31 235
	EG	1 229 076	12 691	12 954	-263	12 059	10 856	1 203	940
	kraj hradecki	551 089	5 702	5 783	-81	5 125	4 759	366	285
	kraj pardubicki	518 337	5 372	5 389	-17	5 544	4 277	1 267	1 250
2018 (1.1.2019)	RCz	10 649 800	114 036	112 920	1 116	58 148	19 519	38 629	39 745
	EG	1 230 378	12 802	13 396	-594	13 313	11 417	1 896	1 302
	kraj hradecki	551 021	5 677	6 024	-347	5 340	5 061	279	-68
	kraj pardubicki	520 316	5 526	5 528	-2	6 539	4 558	1 981	1 979
	część jesionicko-szumperska	159 041	1 599	1 844	-245	1 434	1 798	-364	-609

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.1.2 Struktura wiekowa ludności

Obecna struktura wiekowa mieszkańców EG odpowiada długoterminowemu starzeniu się populacji w Republice Czeskiej. Liczba mieszkańców powyżej 65. roku włącznie przewyższa liczbę dzieci i młodzieży do lat 14. Tak samo wygląda to w EG. Liczebność produktywnej grupy mieszkańców (w wieku 15-64 lat) w RCz w latach 2014-2018 zmniejszyła się o 2,45%, w EG było to nawet więcej, o 2,62%, czyli o 29 929 osób. Mieszkańców w wieku 65 lat i więcej było w EG w 2018 roku o 4,99% więcej aniżeli dzieci i młodzieży do lat 14. Przeważająca liczba seniorów nad młodocianymi ma znaczący wpływ na średni wiek mieszkańców, który z roku na rok liniowo rośnie. Według najnowszych dostępnych informacji średni wiek ludności EG wynosi 41,9 lat, co jest o 0,5 roku mniej niż ogólnokrajowa średnia – patrz tabela 3.

Wskaźnik starości, który pokazuje, ile jest w populacji mieszkańców w wieku 65 lat i starszych w przeliczeniu na 100 dzieci i młodzieży w wieku 0-14 lat, w roku 2018 wynosił w EG 131,99. To oznacza, że na 131,99 seniorów przypada 100 dzieci i młodzieży. Lepsze wyniki osiąga współczynnik obciążenia ekonomicznego, który odzwierciedla stosunek liczby seniorów i dzieci oraz młodzieży do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym lub w wieku aktywności zawodowej, tj. od 15 do 64 lat. Jeśli się uwzględni fakt, że nie wszystkie osoby w wieku aktywności zawodowej mają stałą pracę, czyli stałe przychody płynące z innego źródła niż świadczenia społeczne lub zasiłki dla bezrobotnych, to

otrzymamy wynik, że na jedną osobę w wieku nieprodukcyjnym nie przypada nawet jedna osoba w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia ekonomicznego EG wynosi 56,78.

W powiatach należących do EG odnotowano w latach 2014-2018 największy wzrost liczby seniorów w części jesionicko-szumperskiej, o 2,48%. W całym EG to część odpowiadająca 2,09% wszystkich grup wiekowych ludności. Jednocześnie następuje wyraźne zmniejszenie grupy mieszkańców aktywnych zawodowo, wynoszące 2,98%. Najmniejszy wzrost grupy mieszkańców w wieku 65 lat i więcej odnotowano w kraju pardubickim i tu wystąpił jednocześnie najniższy ubytek grupy mieszkańców aktywnych zawodowo, wynoszący 2,46%. Pozytywnym elementem jest to, że we wszystkich powiatach EG występuje wprawdzie bardzo powolny, ale jednak wzrost liczby dzieci i młodzieży. Taki trend warto by utrzymać, odmładzając całą populację, by ww. współczynnik starości był lepszy.

W analizie struktury wiekowej punktem krytycznym jest zbyt mała liczba osób w wieku produkcyjnym, czyli aktywności zawodowej, w stosunku do osób w wieku nieprodukcyjnym. Liczba nowych urodzeń jest wprawdzie bardziej kulminacyjna i tylko lekko rosnąca w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców EG, ale z grupy mieszkańców w wieku produkcyjnym wciąż więcej osób przechodzi do grupy seniorów.

Tabela nr 3 Struktura ludności wg wieku

Rok (na dzień 31.12.)	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	w tym w wieku			Średni wiek mieszkańców	
			0 - 14	15 - 64	65 i więcej		
2018	RCz	10 649 800	1 693 060	6 870 123	2 086 617	42,3	
	EG	1 230 378	191 479	785 110	253 789	42,9	
	KH	łącznie	551 021	85 577	348 778	116 666	43,1
		Hradec Králové	163 671	25 461	102 905	35 305	43,3
		Rychnov nad Kněžnou	79 088	12 601	50 454	16 033	42,5
		Jičín	79 782	12 369	50 876	16 537	43,1
		Trutnov	118 240	18 102	74 931	25 207	43,2
		Náchod	110 240	17 044	69 612	23 584	43,1
	KP	łącznie	520 316	82 063	334 475	103 778	42,4
		Pardubice	173 329	27 494	111 624	34 211	42,5
		Chrudim	104 344	16 208	66 985	21 151	42,7
		Svitavy	104 401	16 311	67 274	20 816	42,4
		Ústí nad Orlicí	138 424	22 050	88 592	27 600	42,3
	KO	łącznie	159 041	23 839	101 857	33 345	43,3
		Šumperk	120 711	18 433	77 098	25 180	43,0
		Jeseník	38 330	5 406	24 759	8 165	43,7

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.2 Struktura wykształcenia ludności

Informacje dotyczące najwyższego osiągniętego wykształcenia są publicznie dostępne tylko z danych statystycznych zawartych w „Spisie ludności, domów i mieszkań za 2011 rok” (dalej SLDM 2011)

Struktura wykształcenia w EG przedstawiona została w tabeli 4. Pod względem liczby mieszkańców bez wykształcenia, z wykształceniem podstawowym i nieukończonym, średnim z maturą, średnim uzupełniającym i policealnym zawodowym EG dorównuje sytuacji ogólnokrajowej. W EG jest większy odsetek liczby mieszkańców z wykształceniem średnim i zawodowym (bez ukończenia egzaminem

maturalnym) aniżeli średnia ogólnokrajowa. Wykształcenie średnie bez matury lub zawodowe bez matury ma 32,99% mieszkańców RCz, natomiast w EG 37,41%. Liczba mieszkańców z wykształceniem wyższym jest w EG mniejsza od średniej krajowej o 2,27%.

W porównaniu międzyokresowym najwięcej osób z wyższym wykształceniem w EG jest w powiecie Hradec Králové, gdzie odsetek wynosi łącznie 14,26%, tzn. równe 20 000 mieszkańców. We wszystkich pozostałych powiatach w kraju odsetek ten pozostaje na takim samym poziomie, czyli w każdym z nich mieszka nieco ponad 8% osób z wyższym wykształceniem. Nieco inaczej jest w kraju pardubickim, gdzie największa liczba mieszkańców z wyższym wykształceniem jest w powiecie Pardubice, 12,71%, czyli 18 450 mieszkańców, a wszystkie pozostałe powiaty mają podobnie jak w kraju hradeckim nieco ponad 8% osób z wyższym wykształceniem. W części jesionicko-szumpeńskiej średnia liczba osób z wyższym wykształceniem jest mniej więcej o 2% mniejsza aniżeli w powiatach kraju pardubickiego i hradeckiego i wynosi średnio 7,35%.

Dla porównania, najwięcej osób bez wykształcenia w stosunku do ogólnej liczby osób jest w części jesionicko-szumpeńskiej w gminie Bílá Voda, liczbowo to najniższa cyfra w całym EG, ale procentowo w odniesieniu do liczby mieszkańców powiatu (czy też gminy w przypadku gminy Bílá Voda) to najwyższa wartość, wynosząca 2,67%. W pozostałych powiatach EG odsetek mieszkańców bez wykształcenia wynosi średnio 0,48%. Najniższy udział mieszkańców bez wykształcenia jest w powiecie Pardubice, to 428 mieszkańców, co stanowi 0,29%.

Wszystkie kraje mają w strukturze ludności najwięcej osób z wykształceniem średnim bez matury, w tym zawodowym. Stanowią ponad jedną trzecią wszystkich mieszkańców Euroregionu Glacencis, którzy mają ponad 15 lat włącznie. Drugą najliczniejszą grupą są mieszkańcy z pełnym wykształceniem średnim, a na trzecim miejscu nie są osoby z wyższym wykształceniem, ale ci, którzy edukację zakończyli na szkole podstawowej lub nie ukończyli nawet szkoły podstawowej.

Tabela nr 4 Struktura ludności wg wykształcenia

Rok	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców w wieku 15 lat i więcej ogółem	Bez wykształcenia		Podstawowe lub nieukończone		Średnie, w tym zawodowe (bez matury)		Pełne średnie (z maturą)		Wykształcenie uzupełniające		Policealne zawodowe		Wyższe		
			liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	
2011	RCz	8 947 632	42 384	0,47	1 571 602	17,56	2 952 112	32,99	2 425 064	27,10	247 937	2,77	117 111	1,31	1 114 731	12,46	
	EG	1 042 162	4 973	0,48	189 386	18,17	377 585	36,23	280 035	26,87	29 614	2,84	13 623	1,31	102 794	9,86	
	łącznie	468 789	2 202	0,47	82 703	17,64	166 326	35,48	128 608	27,43	13 940	2,97	6 061	1,29	47 480	10,13	
	KH	Hradec Králové	140 220	576	0,41	21 559	15,38	43 378	30,94	48 315	34,46	4 588	3,27	2 060	1,47	20 000	14,26
		Rychnov nad Kněžnou	66 000	459	0,70	11 627	17,62	24 302	36,82	21 277	32,24	2 042	3,09	942	1,43	5 830	8,83
		Jičín	68 557	279	0,41	12 250	17,87	25 607	37,35	20 806	30,35	1 881	2,74	849	1,24	5 905	8,61
		Trutnov	100 986	486	0,48	19 795	19,60	38 377	38,00	29 443	29,16	2 812	2,78	1 151	1,14	8 077	8,00
		Náchod	93 026	402	0,43	17 472	18,78	34 662	37,26	28 768	30,92	2 617	2,81	1 059	1,14	7 668	8,24
	łącznie	436 534	1 911	0,44	77 974	17,86	159 784	36,60	117 449	26,90	12 260	2,81	6 135	1,41	43 246	9,91	
	KP	Pardubice	145 119	428	0,29	22 047	15,19	49 112	33,84	48 120	33,16	4 226	2,91	2 005	1,38	18 450	12,71
		Chrudim	88 046	560	0,64	16 468	18,70	34 232	38,88	25 988	29,52	2 216	2,52	1 166	1,32	7 480	8,50
		Svitavy	87 588	410	0,47	17 785	20,31	33 926	38,73	25 322	28,91	2 401	2,74	1 284	1,47	7 153	8,17
		Ústí nad Orlicí	115 781	513	0,44	21 674	18,72	42 514	36,72	36 414	31,45	3 417	2,95	1 680	1,45	10 163	8,78
		łącznie	136 839	860	0,63	28 709	20,98	51 475	37,62	33 978	24,83	3 414	2,49	1 427	1,04	12 068	8,82
	KO	Šumperk	103 697	517	0,50	21 434	20,67	38 734	37,35	30 226	29,15	2 464	2,38	1 132	1,09	9 443	9,11
		Jeseník	33 142	343	1,03	7 275	21,95	12 741	38,44	8 593	25,93	950	2,87	295	0,89	2 625	7,92

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.3 Struktura osadnicza

4.3.1 Gęstość zaludnienia i powierzchnia gmin i miast

Struktura osadnicza mówi o tym, ile gmin i miast znajduje się w danym regionie i jaką zajmują powierzchnię w stosunku do całej Republiki Czeskiej. Korzystając z danych statystycznych dotyczących liczby żyjących tu mieszkańców, otrzymamy wskaźnik gęstości zaludnienia.

Na terenie administracyjnym EG od 2014 do 2018 roku liczba gmin i miast pozostawała taka sama. W EG są łącznie 884 gminy i 94 miasta. Ich powierzchnia w poszczególnych latach nieco się zmienia, w 2014 roku miasta i gminy zajmowały łącznie 1 060 579 ha powierzchni, co stanowi 13,45% powierzchni miast i gmin całej RCz.

W kraju hradeckim było w 2018 roku 400 gmin i 48 miast. Największą powierzchnię ma powiat Trutnov i wynosi ona 114 672 ha, co stanowi około 24% całkowitej powierzchni kraju samorządowego, a więc więcej niż powiat Hradec Králové, który ma więcej mieszkańców, miast i gmin i zajmuje powierzchnię 89 166 ha z populacją o 45 431 osób większą niż powiat Trutnov. Powiat Trutnov ma 87 gmin i miast, w porównaniu z powiatem Náchod, który ma 89 gmin i miast, ale ma najmniejszą powierzchnię w obrębie kraju samorządowego, 85 175 ha, i z tego wynika, że gęstość zaludnienia na km² jest większa i wynosi 129,43 mieszkańców/km². Liczba ta jest o 5,6 mieszkańców/km² mniejsza od ogólnokrajowej średniej gęstości zaludnienia. Wysoko powyżej ogólnokrajowej średniej gęstości zaludnienia jest powiat Hradec Králové, zajmujący 89 166 ha powierzchni z gęstością zaludnienia na poziomie 183,56 mieszkańców/km².

W kraju pardubickim było w 2018 roku 413 gmin i 38 miast. Największą powierzchnię ma powiat Svitavy, wynoszącą 137 865 ha, co stanowi około 30,5% całkowitej powierzchni kraju samorządowego. W tym powiecie są 123 gminy i miasta. Liczba gmin i miast jest we wszystkich powiatach kraju pardubickiego bardzo podobna, w granicach od 120 do 125. Najmniejsza gęstość zaludnienia, 75,73 mieszkańców/km², występuje też w powiecie Svitavy, a w porównaniu z RCz wynosi tylko 56% jej średniej gęstości zaludnienia. Największa gęstość zaludnienia występuje w powiecie Pardubice i jest to zarazem największa gęstość zaludnienia w całym EG, wynosi 196,91 mieszkańców/km² i jest o 61,88 mieszkańców/km² większa w porównaniu ze średnią ogólnokrajową i o 88,13 mieszkańców/km² większa od średniej EG.

Najmniejszą pod względem powierzchni częścią EG jest część jesionicko-szumperska. W 2018 roku było tu 71 gmin i 8 miast o powierzchni 132 804 ha, stanowiącej 12,52% powierzchni EG. Gęstość zaludnienia w części jesionicko-szumperskiej jest poniżej średniej euroregionalnej. W powiecie Šumperk gęstość zaludnienia wynosi 91,93 mieszkańców/km², natomiast gmina Bílá Voda w powiecie Jeseník ma niewielką gęstość zaludnienia, tylko 20,49 mieszkańców/km². Dane za rok 2018 przedstawiono w tabeli 5.

Tabela nr 5 Zaludnienie

Rok	zszczególnienie	Liczba mieszkańców	Liczba gmin	Liczba miast	Powierzchnia w ha	Odsetek liczby mieszkańców	Gęstość zaludnienia (% = mieszk./km ²)	
2018	RCz	10 649 800	6 258	606	7 887 101	100,00%	135,03%	
	EG	1 230 378	902	99	1 131 027	11,55%	108,78%	
	KH	łącznie	551 021	400	48	475 906	5,17%	115,78%
		Hradec Králové	163 671	104	6	89 166	1,54%	183,56%
		Rychnov nad Kněžnc	79 088	80	9	98 207	0,74%	80,53%
		Jičín	79 782	111	10	88 686	0,75%	89,96%
		Trutnov	118 240	75	12	114 672	1,11%	103,11%
		Náchod	110 240	78	11	85 175	1,04%	129,43%
	KP	łącznie	520 316	413	38	451 915	4,89%	115,14%
		Pardubice	173 329	112	8	88 023	1,63%	196,91%
		Chrudim	104 344	108	13	99 284	0,98%	105,10%
		Svitavy	104 401	116	7	137 865	0,98%	75,73%
		Ústí nad Orlicí	138 424	115	10	126 743	1,30%	109,22%
	KO	łącznie	159 041	89	13	203 206	1,49%	78,27%
		Šumperk	120 711	78	8	131 306	1,13%	91,93%
	Jeseník	38 330	24	5	71 901	0,36%	53,31%	

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.3.2 Gminy według wielkości

Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, liczba gmin i miast (zwanym dalej gminami) nie uległa zmianie. Poniżej porównano liczbę gmin wg ich wielkości, czyli wg liczby osób je zamieszkujących.

W skali ogólnokrajowej można stwierdzić, że tylko kategorii gmin do 200 mieszkańców i do 499 mieszkańców jest mniej. Jest to związane w suburbanizacyjnym zachowaniem ludzi, którzy wyprowadzają się do mniejszych gmin, zazwyczaj w pobliżu większych miast. W ten sposób zwiększa się liczba mieszkańców tych gmin, w wyniku czego przechodzą one do wyższej kategorii liczebności mieszkańców.

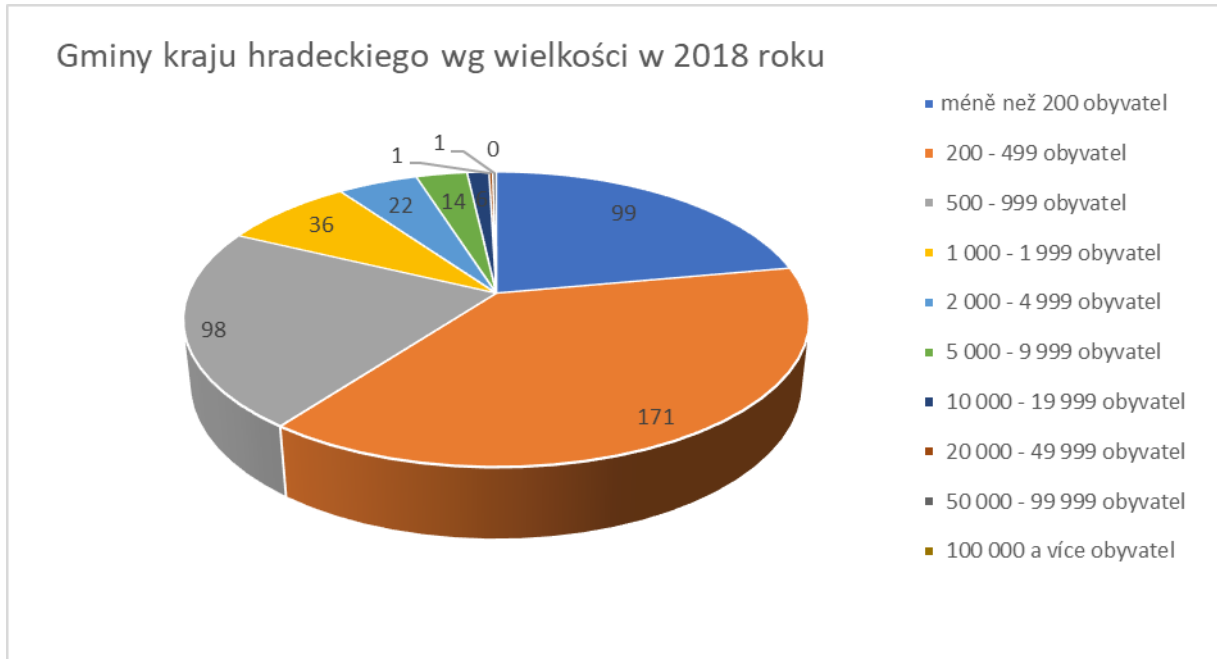
W latach 2014-2018 liczba gmin w RCz wzrosła o 5, jednak poza EG. Liczba gmin w EG we wszystkich latach stanowiła 15,64% łącznej liczby gmin w Republice Czeskiej.

W EG nie ma ani jednej gminy liczącej 100 000 i więcej mieszkańców. W kategorii gmin liczących od 50 000 do 99 999 mieszkańców w EG są tylko dwie takie, są to gmina (miasto) Pardubice w kraju pardubickim i gmina (miasto) Hradec Králové w kraju hradeckim. Kolejną nieliczną grupą są gminy liczące od 20 000 do 49 999 mieszkańców, poza rokiem 2018, gdy były 3 takie gminy, w poprzednich czterech latach było ich 4 – Trutnov, Šumperk, Chrudim i Náchod. Na tle podanych danych wyraźnie odznacza się najliczniejsza grupa gmin z przedziału 200-499 mieszkańców – ich liczba waha się w granicach 375-369.

Liczba gmin wg poszczególnych powiatów odpowiada liczbie gmin w całym EG, ich liczebności są bardzo podobne. W 2018 roku najwięcej gmin było w grupie 200-499 mieszkańców, konkretnie w powiecie Hradec Králové i Pardubice, spośród których każdy ma 49 gmin tej wielkości. Najwięcej najmniejszych gmin do 200 mieszkańców znajduje się w powiecie Jičín, jest ich 40. Gmin liczących od 1000 do 1999 mieszkańców najwięcej jest w powiecie Svítavy w kraju pardubickim oraz w powiecie Šumperk, gdzie jest ich 14. Porównanie poszczególnych części EG za 2018 rok przedstawiono na poniższych wykresach.

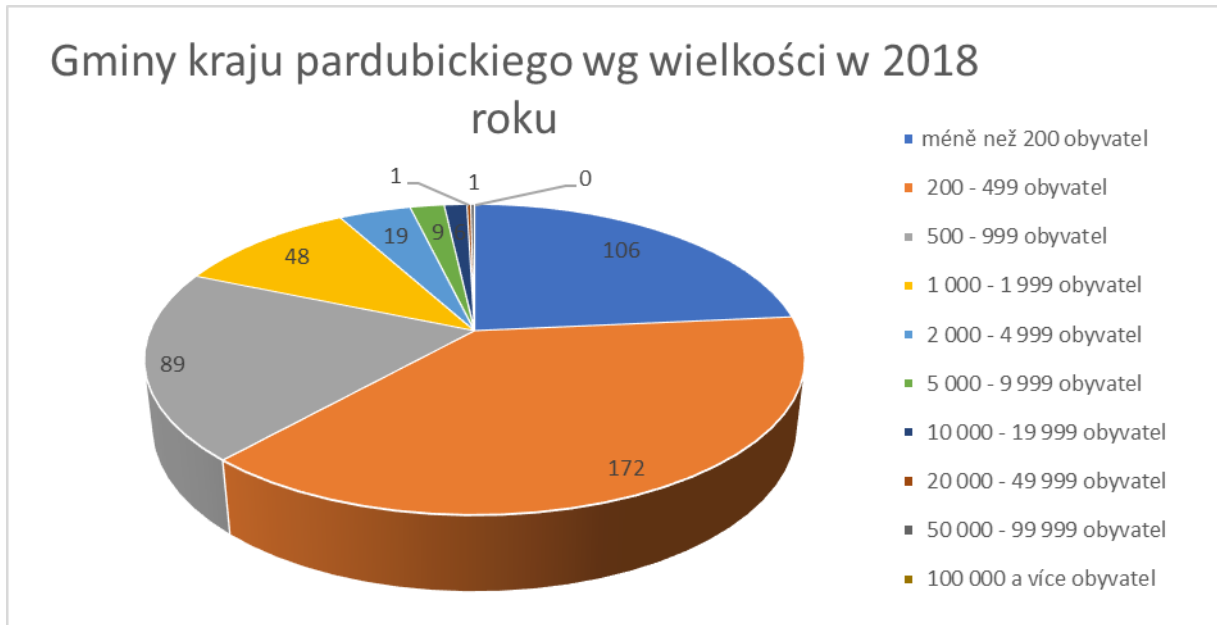

Wykres 1 Gminy wg wielkości

Žródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Wykres 2 Gminy wg wielkości

Žródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Wykres 3 Gminy wg wielkości

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.4 Struktura mieszkalnictwa

Informacje dotyczące mieszkalnictwa pochodzą ze „Spisu ludności, domów i mieszkań z 2011 roku” (SLDM 2011). W tym roku za pośrednictwem Czeskiego Urzędu Statystycznego (CUS) zebrano dane na temat budownictwa mieszkaniowego na terytorium RCz. W kolejnych latach CUS ewidencjonuje nowe budownictwo mieszkaniowe na terenie miast i gmin RCz.

Według SLDM 2011 na terenie Euroregionu Glacensis było łącznie 547 197 mieszkań, co stanowi 11,5% wszystkich mieszkań w RCz. Z tego zamieszkałych jest tylko 457 800 mieszkań, czyli 16,32% mieszkań nie jest zamieszkiwanych. W układzie krajowym najwięcej niezamieszkałych mieszkań jest w kraju hradeckim, co stanowi 17,2% wszystkich mieszkań, natomiast najmniej ich jest w części jesionicko-szumperskiej, gdzie stwierdzono 13,27% niezamieszkałych mieszkań.

Zamieszkiwane mieszkania można podzielić na domy jednorodzinne (maksymalnie trzy odrębne mieszkania i dwie kondygnacje nadziemne – przyp. tłum.), domy mieszkalne i pozostałe budynki. W RCz w mieszkaniach mieszka łącznie 10 144 961 osób, z tego mniej więcej połowa w domach jednorodzinnych. W EG w mieszkaniach mieszka łącznie 1 151 779 osób i prawie 59% z nich w domach jednorodzinnych. We wszystkich częściach EG ponad połowa mieszkańców mieszka w domach jednorodzinnych. Jeśli analizować udział liczby mieszkańców, to w domach jednorodzinnych najwięcej osób mieszka w kraju pardubickim (prawie 61% mieszkańców), na drugim miejscu jest część jesionicko-szumperska z ponad 58% udziałem osób mieszkających w domach jednorodzinnych, a najniższy udział jest w kraju hradeckim, jednak z minimalną różnicą procentową w stosunku do poprzednio wymienionej części EG, czyli łącznie 57,3% mieszkańców mieszka w domach jednorodzinnych.

Z tabeli 6 wynika, że im większe miasta są w powiecie, tym więcej osób mieszka w budynkach mieszkalnych i odwrotnie.

Tabela nr 6 Struktura mieszkalnictwa

Rok (26.3.2011)	Wyszczególnienie	Mieszkania ogółem	z tego mieszkania zamieszkanego							Liczba osób w		
			ogółem	w tym					w pozostałych budynkach	% pozostałe budynki	ogółem	w tym w DJ
				w DJ	% DJ	w DM	% DM					
2011	RCz	4 756 572	4 104 635	1 795 065	43,73	2 257 978	55,01	51 592	1,26	10 144 961	5 033 359	
	EG	564 590	472 561	252 861	53,51	212 447	44,96	7 253	1,53	1 188 993	700 273	
	łącznie	259 995	215 277	112 087	52,07	99 915	46,41	3 275	0,69	534 205	306 232	
	KH	Hradec Králové	74 015	64 319	29 636	6,27	34 077	7,21	606	0,13	158 270	83 039
		Rychnov nad Kněžno	36 532	30 181	17 992	3,81	11 575	2,45	614	0,13	76 194	48 808
		Jičín	40 262	30 127	19 679	4,16	9 995	2,12	453	0,10	76 809	52 927
		Trutnov	56 591	47 048	21 307	4,51	24 734	5,23	1 007	0,21	115 052	57 940
		Náchod	52 595	43 602	23 473	4,97	19 534	4,13	595	0,13	107 880	63 518
	łącznie	233 798	196 288	108 878	55,47	84 414	43,01	2 996	6,87	498 743	303 832	
	KP	Pardubice	75 841	66 850	30 139	69,12	35 748	81,99	963	2,21	162 789	83 394
		Chrudim	47 822	38 308	23 655	54,25	14 055	32,23	598	1,37	100 784	67 226
		Svitavy	47 289	38 699	24 667	56,57	13 365	30,65	667	1,53	101 425	69 278
		Ústí nad Orlicí	62 846	52 431	30 417	69,76	21 246	48,73	768	1,76	133 745	83 934
		łącznie	70 797	60 996	31 896	52,29	28 118	46,10	982	1,87	156 045	90 209
	KO	Šumperk	53 287	46 227	24 397	40,00	21 157	34,69	673	1,28	118 537	69 152
Jeseník		17 510	14 769	7 499	12,29	6 961	11,41	309	0,59	37 508	21 057	

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Dane z Czeskiego Urzędu Statystycznego pokazują, że mieszkańcy EG coraz częściej przeprowadzają się z miasta na wieś. W 2014 roku na wsi w kraju pardubickim mieszkało 216 891 osób, a w 2018 roku już 223 196 osób. W miastach natomiast nie widać tak wyraźnego spadku w porównaniu ze wzrostem liczby mieszkańców na wsi. W miastach liczba mieszkańców do 2018 roku zmalała o 2361 osób. W kraju hradeckim w ciągu pięciu analizowanych lat na wieś przeprowadziło się 5 637 osób, a w miastach liczba osób zmniejszyła się o 6 206. W części jesionicko-szumpeńskiej na wieś przeprowadziło się 2 620 osób, a z miast wyprowadziło się 4 187 osób. Szczegółowo to przedstawia tabela 7 poniżej.

Tabela nr 7 Miasta i obszary wiejskie wg liczby mieszkańców

Miasta i obszary wiejskie wg liczby mieszkańców w gminach	kraj pardubicki					kraj hradecki					Šumperk i Jeseník				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba mieszkańców w gminach	216 891	217 352	218 125	222 090	223 196	214 321	218 009	218 202	216 025	219 958	73 978	73 662	73 357	76 099	75 884
obszary wiejskie ogółem [2]	299 481	298 797	298 962	296 247	297 120	337 269	333 412	332 602	335 064	331 063	87 858	87 384	86 888	83 551	83 157
miasta ogółem [3]															

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

4.5 Strefy wykluczenia społecznego

Jako strefę wykluczenia społecznego określa się przestrzeń (dom, ulicę, dzielnicę) skupiającą ludzi, u których można zidentyfikować cechy związane z wykluczeniem społecznym. Strefy te są przez okolicznych mieszkańców określane symbolicznie negatywnie („zły adres”, „problemowe miejsce” itp.). Wykluczenie społeczne definiujemy jako stopniowo i nasilające się wykluczenie z pełnego udziału w zasobach społecznych, materialnych i symbolicznych produkowanych, udostępnianych i konsumowanych przez szerokie społeczeństwo w celu zapewnienia dobrych warunków życia, organizacji życia społecznego i partycypowaniu w podejmowaniu decyzji. Strefy wykluczenia

społecznego generują zjawiska społecznie patologiczne, a celem wszystkich uczestników rozwoju lokalnego powinno być nieustanne zmniejszanie liczby takich miejsc.

Według „Analizy stref wykluczenia społecznego w RCz” z 2015 roku i powiązanej z nią „Mapą stref wykluczenia społecznego w RCz” na analizowanym obszarze Euroregionu Glacensis znajdują się łącznie 74 strefy wykluczenia społecznego, które zamieszkuje szacunkowo od 3800 do 6600 osób. Teren kraju hradeckiego i pardubickiego należy na tle pozostałych regionów RCz do krajów samorządowych o najmniejszej liczbie stref wykluczenia społecznego. Z ogólnej liczby 606 zidentyfikowanych stref wykluczenia społecznego w RCz na terenie działania euroregionu jest ich 74, co stanowi ok. 12% (wartość ta prawie odpowiada udziałowi powierzchni regionu w powierzchni RCz). O wiele niższy udział w przeciwieństwie do łącznej liczby RCz (ok. 95 000 – 115 000) ma szacowana liczba obywateli mieszkających w strefach wykluczenia społecznego na terenie Euroregionu Glacensis (poniżej 10%). To wskazuje, że strefy wykluczenia społecznego na badanym obszarze są bardziej rozproszone i mniej zaludnione w porównaniu z innymi regionami RCz.

Najwięcej stref wykluczenia społecznego na analizowanym obszarze znajduje się w przygranicznych powiatach Šumperk (+ Bílá Voda w powiecie Jeseník), Náchod i Ústí nad Orlicí, przy czym w powiatach Náchod i Ústí nad Orlicí szacowana jest także najwyższa liczba osób mieszkających w strefach wykluczenia społecznego (w obu powiatach ponad 1000 osób). Po drugiej stronie znajduje się obszar powiatów Pardubice, Svitavy i Trutnov, w których znajdują się tylko po trzy strefy wykluczenia społecznego, a liczba osób je zamieszkujących nie przekracza w żadnym z tych powiatów poziomu 500. Strefy wykluczenia społecznego nie zostały zidentyfikowane w okręgach administracyjnych gmin o rozszerzonych kompetencjach Vrchlabí, Nová Paka, Dvůr Králové nad Labem, Nové Město nad Metují, Přelouč, Holic, Hlinsko, Litomyšl, Polička, Žamberk, Králíky i Mohelnice.

Tabela nr 8

kraj	powiat	liczba stref wykluczenia społecznego	liczba mieszkańców w strefach wykluczenia społecznego
hradecki	Hradec Králové	10	300-600
	Jičín	6	100-400
	Náchod	12	1200-1600
	Rychnov nad Kněžnou	5	100-400
	Trutnov	3	400-500
pardubicki	Chrudim	7	300-500
	Pardubice	3	200-300
	Svitavy	3	0-200
	Ústí nad Orlicí	11	900-1400
ořomuniecki	Bílá Voda	1	???
	Šumperk	13	300-700
łącznie		74	3800-6600

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

5 RYNEK PRACY

5.1 Podstawowa charakterystyka rynku pracy

Rynek pracy według sektorów gospodarki ma w Euroregionie Glacensis podobną strukturę jak w skali ogólnokrajowej. Najwięcej osób zatrudnionych jest w usługach, następnie w przemyśle (w tym w budownictwie), a najmniej w sektorze rolnictwa. Przykładowo w kraju pardubickim w 2018 roku ponad 132 tysiące osób zatrudnionych było w usługach, niespełna 116 tysięcy w przemyśle i budownictwie, a ponad 10 tysięcy w rolnictwie. Można powiedzieć, że w usługach pracuje ponad 50% ludności, w przemyśle i budownictwie nieco ponad 40%, a w rolnictwie 4-5% populacji EG. Patrz tabela 9 – Narodowe sektory gospodarki.

Ciekawostką jest to, że w kraju hradeckim nie notuje się pracowników sił zbrojnych, natomiast najwięcej osób zatrudnionych jest na stanowisku pracownika technicznego i specjalistycznego – zarówno w 2014, jak i 2018 roku. W kraju pardubickim najwięcej jest pracowników technicznych i specjalistycznych, a także rzemieślników i techników napraw, w obu przypadkach między 44 a 47 tysięcy osób, co stanowi 35-39% wszystkich zatrudnionych.

Tabela nr 9 Narodowe sektory gospodarki

Rok	sektor	RCz (%)	KH (%)	KP (%)	KO (%)
2014	rolnictwo	2,80	4,00	4,70	3,18
	przemysł, w tym budownictwo	38,00	42,00	45,40	44,33
	usługi	59,20	54,00	49,90	52,49
2018	rolnictwo	2,80	5,00	4,00	4,50
	przemysł, w tym budownictwo	37,50	40,00	45,00	41,00
	usługi	59,70	55,00	51,00	54,50

Źródło: Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych RCz

5.2 Zatrudnienie i bezrobocie

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto wskaźniki stopy bezrobocia dla roku 2014 i 2018 jako średnią roczną.

Stopa bezrobocia w całej RCz na przestrzeni analizowanych pięciu lat stopniowo maleje, na co wskazuje też malejące bezrobocie w poszczególnych czeskich krajach samorządowych (regionach). Dla przykładu, w RCz od 2014 roku do 2018 roku bezrobocie spadło o 3,9 punktu procentowego. W kraju hradeckim stopa bezrobocia spadła o tyle samo. W kraju pardubickim odnotowano jeszcze większy spadek, o 4,7 punktu procentowego. Dla części jesionicko-szumpeńskiej nie ma dostępnych odrębnych danych, tylko jako dla części regionu (kraju samorządowego). Ale ogólnie trend spadkowy stopy bezrobocia jest podobny jak w całym kraju ołomunieckim. Patrz tabela 10 – Ogólna stopa bezrobocia.

Wraz ze stopą bezrobocia maleje też ogólna liczba osób, które ubiegają się o pracę. W skali całego kraju w 2018 roku o zatrudnienie ubiegały się 231 534 osoby, czyli 310 381 osób mniej aniżeli w 2014 roku. W Euroregionie Glacensis spadek ten był jeszcze o 5,22% większy, a ściślej w 2014 roku o pracę

ubiegały się 53 082 osoby, a w 2018 roku już „tylko” 19 909 osób, czyli różnica wynosi 62,49%. Najwyższy odsetek osób ubiegających się o pracę w EG występuje w kraju hradeckim i taka sytuacja utrzymuje się we wszystkich pięciu analizowanych latach. W 2018 roku to 44,48% osób ubiegających się o pracę w całym EG. Udział kraju pardubickiego w tym samym roku jest nieco mniejszy i wynosi 39,5% osób ubiegających się o pracę, a od 2014 roku odnotowano niewielki spadek. Część jesionicko-szumperska w 2014 roku wykazywała 14,26% osób ubiegających się o pracę w ramach całego EG, a w 2018 roku nastąpił niewielki wzrost do 16,01%.

Wartości liczbowe, które zaprezentowano również w tabeli 11 – Udział osób bezrobotnych, wskazują, że w 2014 roku w EG odnotowano łącznie 53 082 osoby ubiegające się o pracę, natomiast wolnych miejsc pracy było tylko 6 814. W kolejnych latach nastąpił liniowy spadek liczby osób ubiegających się o pracę, do 2018 roku do 19 909, a wykładniczo zwiększyła się liczba wolnych miejsc pracy do 35 807.

Zmiany te mają odzwierciedlenie w stopie bezrobocia. Jak podaje Czeski Urząd Statystyczny, stopa bezrobocia rośnie – od 2014 roku do 2018 roku w skali ogólnokrajowej odnotowano wzrost o 3,5 punktu procentowego. W kraju pardubickim zmiana ta jest najmniejsza spośród wszystkich części EG (uwaga: dane z części jesionicko-szumperskiej nie są dostępne, uwzględniono więc cały kraj ołomuniecki), jednak długookresowo ma wyższą stopę bezrobocia aniżeli pozostałe regiony (kraje) w EG. Patrz tabela 12 – Stopa bezrobocia

Kolejnym kryterium bezrobocia jest udział osób bezrobotnych (UOB). To stosunek między dostępnymi osobami ubiegającymi się o zatrudnienie w wieku 15-64 lat a liczbą mieszkańców w wieku 15-64 lat. Jak wynika z poprzednich analiz, UOB jest z roku na rok niższy. Największy spadek odnotowano w części jesionicko-szumperskiej, gdzie od 2014 do 2018 roku UOB spadł o 5,19 punktu procentowego. Spadek UOB w kraju pardubickim i hradeckim jest prawie taki sam. W kraju hradeckim od 2014 roku, gdy UOB wynosił 6,35%, odnotowano do 2018 roku spadek o 4,04 punktu procentowego do poziomu 2,31%. W kraju pardubickim spadek wynosił 4,05 punktu procentowego. Szczegółowe dane przedstawia tabela 11 – Udział osób bezrobotnych.

Tabela nr 10 Stopa ogólnego bezrobocia (liczba bezrobotnych w wieku 15-64 lat / liczba osób w wieku

	RCz (%)	KH (%)	KP (%)	KO (%)
2014	6,1	6,2	6,4	7,7
2015	5,0	5,6	4,6	5,9
2016	4,0	4,1	3,7	3,7
2017	2,9	2,2	2,7	3,1
2018	2,2	2,3	1,7	2,6
różnica 2018 - 2014	-3,9	-3,9	-4,7	-5,1

Tabela nr 11 Udział osób bezrobotnych

Rok (na dzień 31.12.)	Wyszczególnienie	Osoby ubiegające się o pracę	Dostępne osoby ubiegające się o pracę 15-64	Ludność 15- 64	Udział osób bezrobotnych (UOB %)	Wolne miejsca pracy (WMP)	
2014	RCz	541 914	525 975	7 056 824	7,45	58 408	
	EG	53 403	52 027	790 471	6,58	6 814	
	KH	łącznie	23 866	23 126	363 915	6,35	2 769
		HK	7 636	7 405	106 707	6,94	457
		Jičín	2 927	2 870	52 739	5,44	486
		Náchod	4 537	4 358	72 799	5,99	338
		Trutnov	6 232	6 093	79 273	7,69	1 183
		Rychnov nad Kněžnou	2 534	2 400	52 397	4,58	305
	KP	łącznie	21 938	21 471	344 618	6,23	3 465
		Pardubice	5 739	5 613	112 657	4,98	1 247
		Chrudim	5 027	4 844	69 628	6,96	487
		Svitavy	5 727	5 675	69 997	8,11	534
	cz. J-Sz	łącznie	7 599	7 430	81 938	9,07	580
		Šumperk	7 557	7 388	81 739	9,04	580
Jeseník (Bílá Voda)		42	42	199	21,11	0	
2018	RCz	231 534	210 712	6 870 123	3,07	324 410	
	EG	20 092	18 360	760 542	2,41	35 807	
	KH	łącznie	8 968	8 065	348 778	2,31	11 817
		HK	3 041	2 625	102 905	2,55	3 540
		Jičín	1 033	903	50 876	1,77	2 051
		Náchod	2 273	2 124	69 612	3,05	1 897
		Trutnov	1 901	1 753	74 931	2,34	1 780
		Rychnov nad Kněžnou	720	660	50 454	1,31	2 549
	KP	łącznie	7 914	7 298	334 475	2,18	22 366
		Pardubice	2 523	2 307	111 624	2,07	11 845
		Chrudim	1 781	1 657	66 985	2,47	2 390
		Svitavy	1 998	1 842	67 274	2,74	2 321
	cz. J-Sz	łącznie	3 210	2 997	77 289	3,88	1 624
		Šumperk	3 188	2 978	77 098	3,86	1 622
Jeseník (Bílá Voda)		22	19	191	9,95	2	

Źródło: Czeski Urząd Statystyczny, Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych

Tabela nr 12 Stopa bezrobocia (liczba bezrobotnych w wieku 15-64 lat / liczba mieszkańców w wieku 15-64 lat)

	RCz (%)	KH (%)	KP (%)	KO (%)
2014	55,7	54,6	56,3	52,2
2015	56,4	55,4	57,3	53,7
2016	57,6	56,5	58,2	55,8
2017	58,5	58,4	58,3	56,8
2018	59,2	58,0	59,1	58,2
różnica 2018 - 2014	3,5	3,4	2,8	6,0

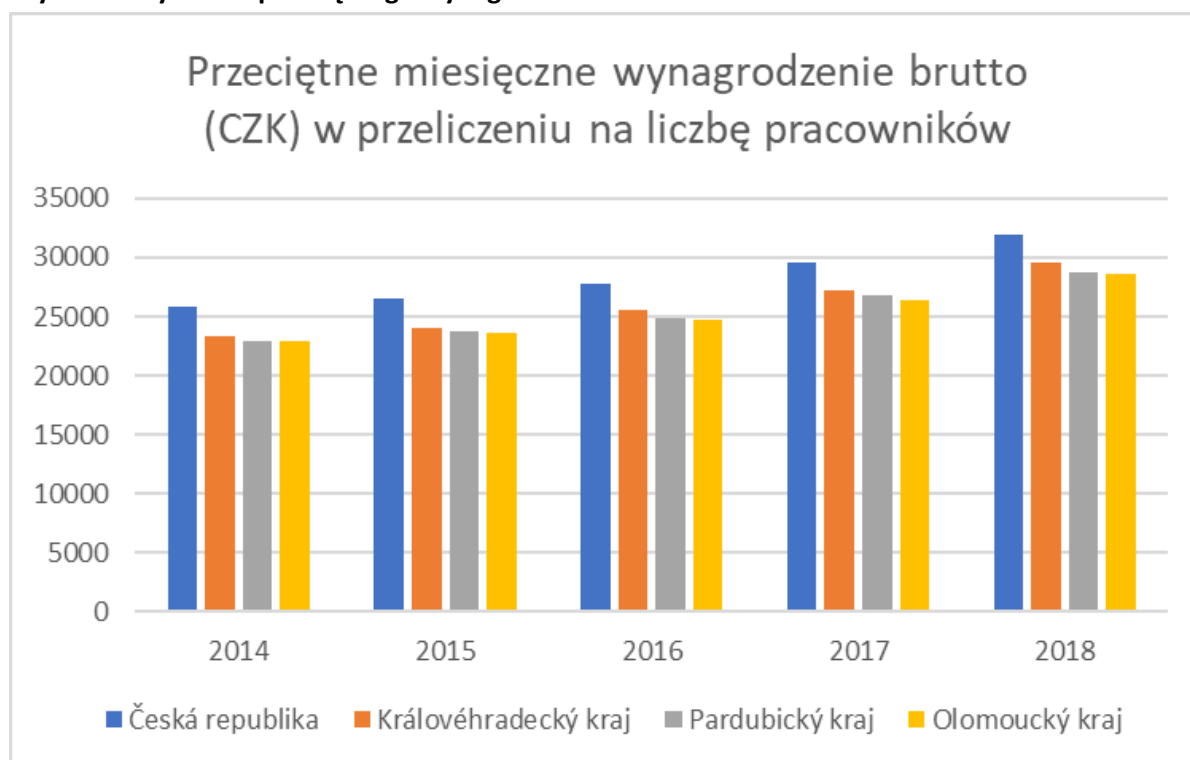
Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

5.3 Poziom wynagrodzeń w regionie

W całym Euroregionie Glacensis średnie wynagrodzenie brutto było we wszystkich analizowanych latach 2014-2018 niższe od średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Republice Czeskiej. Ponieważ nie ma danych na większym stopniu szczegółowości niż na poziomie NUTS 3, dla części jesionicko-szumperskiej przyjęto dane dla całego kraju ołomunieckiego. W 2014 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w RCz wynosiło 26 802 CZK, do 2018 roku wzrosło o 25,7%, czyli do 33 684 CZK. Spośród poszczególnych części EG największy wzrost wynagrodzenia odnotowano w kraju hradeckim, co przedstawiono na wykresie 4 – Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto. Wykres pokazuje też, że stopniowo z roku na rok pojawiały się większe różnice przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (dalej „wynagrodzenie”) pomiędzy regionami (krajami samorządowymi). W kraju hradeckim wynagrodzenie wzrosło od 2014 do 2018 roku o 28,8% do poziomu 31 373 CZK. W kraju pardubickim odnotowano wzrost o 27,1% do poziomu 30 358 CZK, a dla porównania kraj ołomuniecki, obejmujący część jesionicko-szumperską, miał od 2014 do 2018 roku wzrost wynagrodzenia o 24,9% do kwoty 30 073 CZK.

Jak już zaznaczono powyżej, przeciętne wynagrodzenie w RCz jest w 2018 roku wyższe o 6,86% od wynagrodzenia w kraju hradeckim, o 9,87% wyższe niż w kraju pardubickim i o 10,72% wyższe niż w kraju ołomunieckim. Przedstawiono to w tabeli 13 – Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto.

Wykres 4 Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Tabela nr 13 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (CZK)				
	2014	2015	2016	2017	2018
Republika Czeska	25 768,0	26 591,0	27 764,0	29 638,0	31 868,0
kraj hradecki	23 340,0	24 088,0	25 513,0	27 253,0	29 622,0
kraj pardubicki	22 953,0	23 757,0	24 861,0	26 737,0	28 685,0
kraj ołomuniecki	22 958,0	23 653,0	24 754,0	26 402,0	28 646,0

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

5.4 Edukacja

Na terenie Euroregionu Glacensis na dzień 27.02.2020 r. znajdowały się łącznie 1 143 szkoły, co stanowi 12% wszystkich szkół w Republice Czeskiej. W obrębie EG najwięcej szkół jest w kraju pardubickim, łącznie 543, a z tego 250 przedszkoli, 146 szkół podstawowych, 82 średnich, 10 policealnych zawodowych i 1 uczelnia wyższa, Uniwersytet Pardubice. W kraju hradeckim jest o 56 szkół mniej, przedszkoli jest 200, szkół podstawowych 258, czyli więcej niż w kraju pardubickim, 77 szkół średnich, 11 policealnych zawodowych i tak samo jak w kraju pardubickim także w kraju hradeckim jest 1 uczelnia wyższa, Uniwersytet Hradec Králové. W najmniejszej części EG, w części jesionicko-szumperskiej, szkoły zlokalizowane są tylko w powiecie Šumperk, w gminie Bílá Voda wg danych umieszczonych na oficjalnych stronach internetowych gminy nie ma żadnej placówki szkolnej. Na ziemi szumperskiej jest 113 szkół, z tego 46 przedszkoli, 69 szkół podstawowych, 16 średnich i 2 policealne zawodowe oraz 3 placówki zamiejscowe uczelni wyższych. Z tego 2 placówki zamiejscowe Wyższej Szkoły Hutniczo-Górnictwa – Uniwersytetu Technicznego w Ostrawie, a ściślej Wydział Ekonomii i Wydział Budowy Maszyn, znajdują się w mieście Šumperk. Ponadto powołano Ośrodek Konsultacyjny Wydziału Gospodarczo-Ekonomicznego Czeskiego Uniwersytetu Rolniczego. W ofercie są studia licencjackie oraz nawiązujące do nich studia drugiego stopnia, czyli studia magisterskie, których absolwenci otrzymują tytuł akademicki Ing. (inżynier). Wykaz szkół przedstawia tabela 14 – Podział szkół wg typu.

Jako ciekawostkę w tabeli 15 – Liczba mieszkańców na jedną szkołę podano dodatkowo przeliczenie liczby mieszkańców przypadających na jedną szkołę.

Tabela nr 14 Podział szkół wg typu

Wyszczególnienie		liczba szkół ogółem	przedszkola	szkoły podstawowe	szkoły średnie	policealne szkoły zawodowe	szkoły wyższe
RCz		9 513	3 657	4 111	1 458	186	101
EG		1 143	496	573	175	23	2
KH	łącznie	487	200	258	77	11	1
	Hradec Králové	121	48	59	29	4	1
	Jičín	83	39	38	14	2	0
	Náchod	103	42	55	11	1	0
	Trutnov	86	33	55	16	3	0
	Rychnov nad Kněžnou	94	38	51	7	1	0
PK	łącznie	543	250	246	82	10	1
	Pardubice	153	71	57	27	4	1
	Chrudim	91	44	41	15	1	0
	Svitavy	135	68	63	16	3	0
	Ústí nad Orlicí	164	67	85	24	2	0
cz. J-Sz.	łącznie	113	46	69	16	2	0
	Šumperk	113	46	69	16	2	3*
	Jeseník (Bílá Voda)	0	0	0	0	0	0

*To placówki zamiejscowe uczelni wyższych

Źródło: SeznamŠkol.eu i bilavoda.cz

Tabela nr 15 Liczba mieszkańców na jedną szkołę

Wyszczególnienie		liczba mieszkańców	liczba szkół ogółem	liczba osób na szkołę	przedszkola	liczba osób na szkołę	szkoły podstawowe	liczba osób na szkołę podstawową	szkoły średnie	liczba osób na szkołę średnią	policealne szkoły zawodowe	szkoły wyższe
RCz		10 681 161	9 513	1 123	3 657	2 921	4 111	2 598	1 458	7 326	186	101
EG		1 194 125	1 143	1 045	496	2 408	573	2 084	175	6 824	23	2
KH	łącznie	551 565	487	1 133	200	2 758	258	2 138	77	7 163	11	1
	Hradec Králové	164 162	121	1 357	48	3 420	59	2 782	29	5 661	4	1
	Jičín	80 009	83	964	39	2 052	38	2 106	14	5 715	2	0
	Náchod	109 969	103	1 068	42	2 618	55	1 999	11	9 997	1	0
	Trutnov	118 117	86	1 373	33	3 579	55	2 148	16	7 382	3	0
	Rychnov nad Kněžnou	79 308	94	844	38	2 087	51	1 555	7	11 330	1	0
KP	łącznie	521 772	543	961	250	2 087	246	2 121	82	6 363	10	1
	Pardubice	174 738	153	1 142	71	2 461	57	3 066	27	6 472	4	1
	Chrudim	104 507	91	1 148	44	2 375	41	2 549	15	6 967	1	0
	Svitavy	104 304	135	773	68	1 534	63	1 656	16	6 519	3	0
Ústí nad Orlicí	138 223	164	843	67	2 063	85	1 626	24	5 759	2	0	
cz. J-Sz.	łącznie	120 788	113	1 069	46	2 626	69	1 751	16	7 549	2	0
	Šumperk	120 481	113	1 066	46	2 619	69	1 746	16	7 530	2	0
	Jeseník (Bílá Voda)	307	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: SeznamŠkol.eu, bilavoda.cz, ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

6 POTENCJAŁ GOSPODARCZY REGIONU

6.1 Struktura gospodarki

Struktura gospodarki na terenie euroregionu to podstawowa przesłanka i zarazem też podstawowy wyznacznik dla jego rozwoju gospodarczego. Struktura gospodarki wynika z rozwoju historycznego, jak i uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych w regionie.

Obszar Euroregionu Glacensis ma 9-10% udział w całkowitym PKB Republiki Czeskiej (nie da się ustalić dokładnej liczby, ponieważ dane statystyczne badane są tylko do poziomu regionów, czyli czeskich krajów samorządowych). W 2018 roku kraj hradecki miał udział 4,66% w ogólnokrajowym PKB, kraj pardubicki 4%. Udział ten od 2014 roku pozostaje na stałym poziomie (patrz tabela 16). Całkowita wartość wytwarzanego PKB jednak z roku na rok rośnie, co odzwierciedla ogólny wzrost gospodarki w kraju oraz poziom inflacji. W porównaniu z pozostałymi krajami RCz wg danych z 2018 roku EG zajmuje dolne pozycje (kraj ołomuniecki 8. miejsce, kraj hradecki 9. miejsce, kraj pardubicki 11. miejsce).

Tabela nr 16 Udział w PKB RCz

kraj	PKB 2014 (mln CZK)	% całej RCz	PKB 2018 (mln CZK)	% całej RCz
hradecki	198 157	4,59	248 273	4,66
pardubicki	171 921	3,99	213 171	4,00
*ołomuniecki	202 678	4,70	248 499	4,67
RCz łącznie	4 313 789	100,00	5 323 556	100,00

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Siłę gospodarczą regionów o wiele lepiej odzwierciedla PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca regionu (kraju samorządowego). Zarówno kraj hradecki, jak i kraj pardubicki są pod tym względem na wyższych pozycjach w porównaniu z pozostałymi regionami RCz. Zestawienie takie wygląda inaczej, gdy porównuje się PKB w wartościach bezwzględnych. Pozycja obu regionów w okresie od 2014 do 2018 roku poprawiła na tle innych regionów RCz. Kraj hradecki był w 2018 roku na 4. pozycji wśród gospodarczo najlepiej prosperujących regionów. Więcej patrz tabela 17. Porównanie poszczególnych regionów EG ze średnią unijną pozwala zaobserwować na podstawie pozyskanych danych widoczny wzrost gospodarczy pomiędzy 2014 a 2018 rokiem. W 2014 roku w żadnym regionie PKB/mieszk. nie osiągało 50% średniej UE, natomiast w 2018 roku kraj hradecki miał 62% średniej 28 krajów członkowskich UE. Parametr ten jest bardzo ważny, gdy ocenia się możliwości korzystania ze środków z funduszy strukturalnych UE.

Tabela nr 17 PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca

kraj	PKB 2014/mieszk. (CZK)	wskaźnik UE (UE=1)	miejsce w RCZ	PKB 2014/mieszk. (CZK)	wskaźnik UE (UE=1)	miejsce w RCZ
hradecki	359 156	0,50	6.	450 841	0,62	4.
pardubicki	333 110	0,46	10.	410 635	0,56	9.
ołomuniecki	318 621	0,44	11.	392 855	0,54	11.

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny), Eurostat

Dostępny wskaźnik struktury gospodarki regionu jest struktura tworzenia wartości dodanej brutto (WDB) wg sektora gospodarczego. Do celów niniejszego opracowania sektory gospodarcze uproszczono do rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa (CZ-NACE A), przemysłu i budownictwa (CZ-NACE B-F) oraz usług i pozostałych (CZ-NACE G-U). W odróżnieniu od średniej ogólnokrajowej w 2018 roku w regionach Euroregionu Glacensis widoczny jest mniejszy udział sektora usług w tworzeniu WDB. W kraju hradeckim wynosi tylko 50,5%. Ponadprzeciętne są natomiast udziały przypadające na rolnictwo i przemysł – w kraju hradeckim ten udział jest najwyższy. W przeciwieństwie do 2014 roku w regionach EG zmniejszył się udział rolnictwa w tworzeniu WDB, a lekko wzrósł udział usług. Udział przemysłu utrzymywał się w tym okresie na podobnym poziomie. Pełne dane statystyczne przedstawiono w tabeli 18.

Tabela nr 18 WDB wg sektorów gospodarki

WDB	2014 (%)			2018 (%)			
	kraj	rolnictwo (A)	przemysł (B-F)	usługi (G-U)	rolnictwo (A)	przemysł (B-F)	usługi (G-U)
hradecki		4,5	46,5	49,0	3,0	46,5	50,5
pardubicki		4,3	43,5	52,2	3,3	43,6	53,1
*ołomuniecki		4,2	41,5	54,4	3,3	40,4	56,3
RCz		2,7	37,9	59,4	2,2	35,8	62,0

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

6.2 Struktura przedsiębiorczości, kluczowi pracodawcy

Według danych Czeskiego Urzędu Statystycznego w Euroregionie Glacensis w 2018 roku zarejestrowanych było ponad 287 tysięcy podmiotów gospodarczych. W porównaniu z rokiem 2014 liczba podmiotów zwiększyła się o 11 641. Czeski Urząd Statystyczny podaje liczby podmiotów tylko do poziomu średniej wielkości przedsiębiorstwa, czyli gdy zatrudniają do 249 pracowników. W przypadku ponad połowy podmiotów gospodarczych nie podano liczby pracowników, mniej więcej jedna trzecia podmiotów gospodarczych nie zatrudnia żadnych pracowników, a pozostałe podmioty gospodarcze podzielono wg liczby pracowników w tabeli 19 – Struktura przedsiębiorstw wg wielkości. Konkretnie podano stan na 2018 rok, ponadto także w porównaniu z całą RCz, co pokazuje, że struktura przedsiębiorstw w EG odzwierciedla także strukturę ogólnokrajową. W latach 2014-2018 sytuacja jest podobna. W pozostałej grupie podmiotów gospodarczych jest więcej małych podmiotów gospodarczych niż tych średnich. Najwięcej, bo około 6%, jest przedsiębiorstw, które zatrudniają od 1 do 5 osób. Natomiast najmniej jest średnich podmiotów gospodarczych, które zatrudniają od 200 do 249 pracowników.

Uzupełniające informacje dot. struktury przedsiębiorstw w poszczególnych częściach EG pozyskano z „Ogólnokrajowego rejestru firm” (Celostátní firemní rejstřík, kompass.com, dalej ORF). Przedstawione zostały w tabeli 20 – Przedsiębiorstwa wg liczby pracowników. Według ORF na dzień 28.02.2020 r. było w kraju pardubickim 1977 firm wszystkich wielkości, czyli zatrudniających od 0 do 4999 pracowników. Z tego 267 firm zajmuje się importem, a 461 eksportem. Do największych pracodawców w kraju pardubickim należą m.in. Szpital Kraju Pardubického SA, Synthesia a.s., działająca w przemyśle chemicznym, oraz spółka OEZ s.r.o., produkująca bezpieczniki, wyłączniki i łączniki elektryczne. W kraju hradeckim jest mniej więcej tyle samo firm – 1973. W tym regionie

znajduje się też firma zatrudniająca powyżej 5000 pracowników, która jest jedyną takiej wielkości w całym EG. Ta firma to Continental Automotiv Czech Republic, s.r.o., mająca siedzibę w Jičynie i produkująca części hamulcowe do samochodów. Wśród dużych przedsiębiorstw znajduje się też Szpital Kliniczny Hradec Králové, C.S. CARGO a.s. działająca w branży magazynowej, ARROW International CR, a.s. (czy też Teleflex Medical) prowadząca działalność w branży farmaceutycznej. Kolejnym dużym pracodawcą jest firma Škoda auto a.s., która w swoich zakładach w Kvasinach w powiecie Rychnov nad Kněžnou zatrudnia ok. 9 300 osób a w zakładach w Vrchlabí kolejne 1000 osób. Statystycznie jednak ci pracownicy podlegają pod kraj środkowoczeski, w którym mieści się siedziba spółki. Strefa przemysłowa Kvasiny – Solnice – Rychnov nad Kněžnou to kluczowy pracodawca w kraju hradeckim. Obejmuje ona ponad 12000 miejsc pracy, spośród których ok. 4 200 przypada na pracowników zagranicznych, w których grupie duży udział stanowią Polacy (ok. 3 300). To dynamicznie rozwijająca się strefa przemysłowa, w której funkcjonuje rządowe wsparcie dla inwestycji towarzyszących w infrastrukturę i usługi w danym regionie. W kraju hradeckim 280 firm zajmuje się importem, a 428 eksportem. Według ORF w części jesionicko-szumerskiej EG jest łącznie 137 firm, przy czym w gminie Bílá Voda tylko jedna firma – UNITA, spol. s.r.o. produkująca żywność. W powiecie Šumperk jest 136 firm, spośród których 13 zajmuje się importem, a 34 eksportem. W kategorii największych przedsiębiorstw jest jedna firma w powiecie Šumperk – TDK Electronics s.r.o., działająca w przemyśle elektronicznym i produkująca wyposażenie i urządzenia telekomunikacyjne. Warto wspomnieć pierwszego i największego producenta biożywności w Republice Czeskiej, którym jest PRO-BIO, spółka handlowa z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Starym Městie w powiecie Šumperk.

Tabela nr 19 Struktura przedsiębiorstw wg wielkości

Wyszczególnienie	Ogółem	%	w tym z liczbą pracowników																			
			małe przedsiębiorstwa										średnie przedsiębiorstwa									
			nie podano	bez pracowników	1-5	6-9	10-19	20-24	25-49	50-99	100-199	200-249										
RCz	2 889 422	100,00	1 700 619	904 113	31,29	198 231	6,86	28 784	1,00	25 709	0,89	5 785	0,20	12 270	0,42	7 450	0,26	3 391	0,12	648	0,02	
EG	287 041	9,93	163 244	97 562	33,99	17 661	6,15	2 853	0,99	2 472	0,86	576	0,20	1 304	0,45	786	0,27	319	0,11	60	0,02	
łącznie	140 354	48,90	79 704	48 160	34,31	8 502	6,06	1 376	0,98	1 113	0,79	284	0,20	599	0,43	353	0,25	149	0,11	30	0,02	
KH	44 837	31,95	24 980	15 328	34,19	3 162	7,05	478	1,07	389	0,87	88	0,20	200	0,45	119	0,27	53	0,12	10	0,02	
Jičín	20 144	14,35	11 530	6 953	34,52	1 088	5,40	213	1,06	144	0,71	42	0,21	91	0,45	42	0,21	25	0,12	4	0,02	
Náchod	27 123	19,32	15 310	9 502	35,03	1 574	5,80	234	0,86	205	0,76	62	0,23	99	0,37	87	0,32	26	0,10	7	0,03	
Trutnov	18 492	13,18	10 675	6 373	34,46	944	5,10	159	0,86	149	0,81	36	0,19	90	0,49	37	0,20	19	0,10	3	0,02	
Rychnov nad Kněžnou	29 758	21,20	17 209	10 004	33,62	1 734	5,83	292	0,98	226	0,76	56	0,19	119	0,40	68	0,23	26	0,09	6	0,02	
łącznie	121 765	42,42	68 699	41 678	34,23	7 588	6,23	1 213	1,00	1 114	0,91	253	0,21	585	0,48	365	0,30	139	0,11	26	0,02	
KP	24 579	20,19	12 936	9 333	37,97	1 540	6,27	246	1,00	236	0,96	59	0,24	117	0,48	75	0,31	20	0,08	1	0,00	
Pardubice	44 447	36,50	25 555	14 653	32,97	2 902	6,53	438	0,99	397	0,89	74	0,17	193	0,43	132	0,30	46	0,10	13	0,03	
Chrudim	22 405	18,40	12 710	7 621	34,01	1 340	5,98	218	0,97	223	1,00	58	0,26	116	0,52	70	0,31	31	0,14	4	0,02	
Svitavy	30 334	24,91	17 498	10 071	33,20	1 806	5,95	311	1,03	258	0,85	62	0,20	159	0,52	88	0,29	42	0,14	8	0,03	
łącznie	24 922	8,68	14 841	7 724	30,99	1 571	6,30	264	1,06	245	0,98	39	0,16	120	0,48	68	0,27	31	0,12	4	0,02	
cz. I-Sz	24 921	99,996	14 841	7 724	30,99	1 571	6,30	264	1,06	245	0,98	39	0,16	119	0,48	68	0,27	31	0,12	4	0,02	
Jeseník (Bílá Voda)	1	0,004	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Tabela nr 20 Przedsiębiorstwa wg liczby pracowników

Wyszczególnienie	łącznie	w tym liczba pracowników								
		0 - 9	10 - 19	20 - 49	50 - 99	100 - 249	250 - 499	500 - 999	1 000 - 4 999	powyżej 5 000
Euroregion Glacensis	4 087	1 235	671	706	359	251	88	45	23	1
kraj hradecki	1 973	618	310	324	171	117	34	21	10	1
kraj pardubicki	1 977	577	301	359	180	127	52	21	12	0
część jesionicko-szum	137	40	60	23	8	7	2	3	1	0

Źródło: Celostátní firemní rejstřík (Kompas.com)

6.3 Kluczowe branże przemysłu

Definicja przemysłu wg klasyfikacji działalności (zwanej dalej CZ-NACE) skategoryzowana jest w 4 sekcjach, sekcja B – wydobywanie i górnictwo, sekcja C – przemysł przetwórczy, sekcja D – produkcja i dystrybucja energii elektrycznej, gazu, energii cieplnej oraz sekcja E – zaopatrzenie w wodę, działalność związana z gospodarką ściekową. Sekcja B ma 5 podkategorii, sekcja C 24 podkategorie, sekcja D tylko 1, a sekcja E ma 4 podkategorie.

Najliczniejszą kategorią CZ-NACE jest sekcja C – przemysł przetwórczy. W RCz stanowi w ramach sekcji przemysłowych ponad 90% w 2014 roku, a w roku 2018 nawet 91,32%, czyli wzrost od 20 153 podmioty. Zmiany pomiędzy poszczególnymi latami w poszczególnych częściach EG nie są zbyt duże, udział poszczególnych sekcji przemysłu jest prawie niezmienny. W przemyśle przetwórczym w 2018 roku działały 38 302 podmioty, co stanowi ponad 90% wszystkich sekcji przemysłu. Wydobyciem i górnictwem zajmuje się 0,24% podmiotów, produkcją i dystrybucją energii elektrycznej, gazu, energii cieplnej niespełna 7% podmiotów, a zaopatrzeniem w wodę i innymi formami gospodarki wodno-ściekowej 2,36% podmiotów przemysłowych.

Kluczowymi branżami, czyli branżami o największej liczbie zatrudnionych, są zarówno w skali ogólnokrajowej, jak i w ramach EG przemysł budowy maszyn, hutnictwo oraz obróbka metali. Wyjątek stanowi powiat Pardubice, w którym kluczową branżą jest elektrotechnika, a następnie budowa maszyn i przemysł chemiczny. W części jesionicko-szumperskiej ważną rolę odgrywa hutnictwo. W powiecie Svitavy drugą kluczową branżą jest przemysł obróbki drewna, który ma także istotne miejsce w powiatach Rychnov n. K. i Jeseník.

Najważniejsze przedsiębiorstwa zatrudniające największą liczbę osób przedstawiono w tabeli 21 – Kluczowi pracodawcy w branży przemysłowej wg powiatów EG (uwaga: w wykazie podano dane z całego powiatu Jeseník).

Tabela nr 21 Kluczowi pracodawcy w branży przemysłowej

Rok	Wyszczególnienie		wybrane przedsiębiorstwa (wg powiatów)		
2018	KH	HK	Trelleborg Bohemia, a.s. Hradec Králové	Marius Pedersen a.s. Hradec Králové	ARROW International CR, a.s. Hradec Králové
		Jičín	Continental Automotive Czech Republic s.r.o. Jičín	RONAL CR s.r.o. Jičín	ANTOLIN LIBAN, s.r.o. Libáň
		Náchod	Saar Gummi Czech s.r.o. Červený Kostelec	ATAS elektromotory Náchod a.s.	VEBA, textilní závody a.s.
		Trutnov	JUTA a.s. Dvůr Králové nad Labem	Tyco Electronics EC Trutnov s.r.o.	ŠKODA AUTO a.s. (závod Vrchlabí)
		Rychnov nad Kněžnou	ŠKODA AUTO a.s. (závod Kvasín)	ASSA ABLOY Czech & Slovakia s.r.o. Rychnov nad Kněžnou	Federal-Mogul Friction Products a.s. Kostelec nad Orlicí
		Pardubice	FOXCONN CZ s.r.o. Pardubice	KIEKERT-CS, s.r.o. Pělouč	Synthesia, a.s. Pardubice
	KP	Chrudim	KOVOLIS HEDVIKOV a.s. Třemošnice	MEGATECH Industries Hlinsko s.r.o.	DAKO-CZ, a.s. Třemošnice
		Svitavy	SAINT-GOBAIN ADFORS CZ s.r.o. Litomyšl	Ravensburger Karton s.r.o. Polička	ATEK s.r.o. Moravská Třebová
		Ústí nad Orlicí	AVX Czech Republic s.r.o. Lanškroun	Iveco Czech Republic a. s. Vysoké Mýto	OEZ s.r.o. Letohrad
		Šumperk	HELLA AUTOTECHNIK NOVA, s.r.o. Mohelnice	TDK Electronics s.r.o. Šumperk	KLEIN automotive s.r.o. Štýty
	cz. J-Sz.	Jeseník	Česko-slezská výrobní, a.s. Zlaté Hory	Řetězárna a.s. Česká Ves	Slezský kámen a.s. Jeseník

Žródło: baza danych Bisnode / HBI

6.4 Rolnictwo z uwzględnieniem struktury przedsiębiorstw według wielkości

Do porównania sektora rolniczego pod względem struktury wielkościowej w latach 2014, 2018 i 2019 wykorzystano dane statystyczne przekazane przez Państwowy Interwencyjny Fundusz Rolny (Státní zemědělský intervenční fond, zwany dalej PIFR) oraz Czeski Úřad Statystyczny.

Łączna powierzchnia gruntów rolnych w RCz z roku na roku maleje, w 2014 roku wynosiła 4 215 621 ha, a w 2018 już 4 203 726 ha. Niespełna 3 mln ha ziemi to grunty orne, a drugą najczęstszą formą są użytki zielone trwałe, których powierzchnia w 2018 roku w RCz wynosiła

1 011 095 ha. Powierzchnia gruntów rolnych obejmuje: grunty orne, chmielnice, winnice, ogrody, sady owocowe i użytki zielone trwałe. Tereny leśne i wodne nie są w terenach rolnych ujmowane. Z powyższych ponad 4 mln ha gruntów rolnych na 3 636 273,37 ha prowadzi działalność niespełna 30 tysięcy podmiotów rolnych, które jednocześnie wnioskują o dofinansowanie na tę powierzchnię. Do 2019 roku zwiększyła się powierzchnia rolna, na którą składane są wnioski o dotacje, konkretnie do 3 670 190,76 ha. Na tym obszarze działalność prowadziło ponad 30 200 gospodarstw rolnych. Grunty rolne na terenie EG (wykorzystano dane dla całego powiatu Jeseník, ponieważ nie ma danych z poziomu gmin) zajmują średnio 14,82% powierzchni RCz. Odpowiada temu liczba gospodarstw rolnych, które w 2014 roku stanowiły 14,94% wszystkich podmiotów, a w 2019 roku o 0,61 punktu procentowego mniej.

Analizując strukturę przedsiębiorstw wg wielkości pod względem liczby przedsiębiorstw rolnych, można zobaczyć, że składa się na nią najwięcej małych przedsiębiorstw, czyli tych, które mają poniżej 15 ha gruntów rolnych. We wszystkich powiatach EG stanowiły one w 2014 roku ponad 50% wszystkich gospodarstw rolnych. Do 2019 roku ich liczba nieco spadła. Najwięcej jest ich w kraju hradeckim, w 2019 roku zajmowały łącznie 51,15%. Natomiast zwiększyła się liczba gospodarstw rolnych, które są w niniejszej analizie zakwalifikowane do grupy przedsiębiorstw średniej wielkości, czyli takich, które gospodarują na powierzchni od 15 ha do 100 ha gruntów rolnych. Gospodarstw średniej wielkości było w 2014 roku w granicach od 30,84 do 31,99%, a w 2019 roku w granicach od 33,20 – 35,32%. Najwięcej gospodarstw średniej wielkości jest w części jesionicko-szumpeńskiej. Procentowo najmniej jest dużych gospodarstw rolnych, które gospodarują na powierzchni co najmniej 10 ha. W 2014 roku na terenie całego EG było ich średnio 14,51%, a do 2019 roku ich liczba nieco wzrosła do średnio 16,25%.

Jeżeli w przypadku takich samych gospodarstw porównamy wielkość wg powierzchni w hektarach, zobaczymy, że największą powierzchnię zajmuje najmniej liczna grupa gospodarstw rolnych, czyli tych, które mają 100 ha i więcej. Procentowo w 2014 i 2019 roku to ponad 85%. Wartości przedstawiono szczegółowo w tabeli 22 – Gospodarstwa rolne wg wielkości.

Grupa największych gospodarstw, mających ponad 4000 ha gruntów rolnych, raczej się nie zmienia, to np. Karsit Agro a.s. w kraju hradeckim, ZD Dolní Újezd w kraju pardubickim i w powiecie Šumperk jedno z najważniejszych gospodarstw rolnych ÚSOVSKO EKO s.r.o.

Pod względem uprawianych roślin można powiedzieć, że sytuacja w EG jest podobna jak w całej RCz. Najczęściej uprawiane są zboża, przede wszystkim pszenica. Drugą najliczniejszą uprawą jest tzw. trawa na gruncie ornym, czyli rośliny pastewne uprawiane na gruntach ornym. Trzecią najliczniejszą uprawą jest rzepak.

W porównaniach zwierząt gospodarczych nie jest obiektywne zestawianie np. bydła i drobiu. Drób pod każdym względem jest bardziej liczebny. Przedmiotowe dane dostępne są tylko w układzie krajowym, a więc uwzględniony jest cały kraj ołomuniecki. W EG hodowane są wszystkie gatunki zwierząt gospodarczych, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie oraz drób. W 2014 roku w RCz było 21 463 815 szt. drobiu, z tego 5 176 341 szt. było w kraju pardubickim, hradeckim i ołomunieckim, przy czym w kraju ołomunieckim zdecydowanie najmniej – 470 809 szt. Do 2019 roku liczba sztuk zwiększyła się w kraju pardubickim, do 3 778 692 szt. W przypadku hodowli bydła nastąpił stosunkowo niewielki wzrost liczby hodowanych osobników, do 2019 roku do 310 384 szt. Dla porównania, od 2014 roku to wzrost o około 2000 sztuk bydła. Drugą najliczniejszą po drobiu grupą

zwierząt gospodarczych jest trzoda chlewna. Liczba hodowanych prosiąt jest o kilkadziesiąt tysięcy większa niż była.

Tabela nr 22 Gospodarstwa rolne wg wielkości

Rok	Wyszczególnienie	łączna liczba przedsiębiorstw (wg SAPS)	całkowita powierzchnia gospodarstw rolnych		w tym													
			%	%	małe przedsiębiorstwa 1 (0 - 14,999 ha)	%	o powierzchni	%	średnie przedsiębiorstwa 15 - 99,999 ha	%	o powierzchni	%	duże przedsiębiorstwa 100 i więcej ha	%	o powierzchni	%		
2014	RCz	29 884		3 636 273,37		7 246		41 856,54		4 134		161 849,40		2 019		1 409 818,02		
	EG	4 464	14,94	537 841	14,79	2 415	54,10	13 952,18	2,59	1 378	30,87	53 949,80	10,03	673	15,08	469 939,34	87,38	
	łącznie	2 114	100,00	232 154,29	43,16	1 166	321,21	6 623,24	11,58	652	179,61	25 416,31	44,44	298	82,09	200 114,74	349,89	
	KH	HK	363		57 193,41		156		902,74		141		5 956,06		67		50 334,61	
		Jičín	390		54 163,38		219		1 206,08		120		4 568,85		51		48 388,45	
		Náchod	531		42 809,82		321		1 685,31		141		5 404,18		69		35 720,33	
		Trutnov	452		34 683,84		275		1 593,19		124		4 790,73		54		28 299,92	
		Rychnov nad Kněžnou	378		43 303,84		195		1 235,92		126		4 696,49		57		37 371,43	
	łącznie	1 706	80,70	236 036,55	43,89	887	296,66	5 148,68	10,66	520	173,91	20 728,88	42,94	298	99,67	210 158,99	435,31	
	KP	Pardubice	299		48 277,66		155		922,09		81		3 268,12		63		44 087,45	
		Chrudim	400		48 533,82		217		1 202,27		117		4 609,35		66		42 722,20	
		Svitavy	418		77 354,72		215		1 168,73		122		4 925,79		81		71 260,20	
		Ústí nad Orlicí	589		61 870,35		301		1 855,59		200		7 925,62		88		52 089,14	
		łącznie	644	30,46	69 650	12,95	362	78,02	2 180,26	4,42	206	44,40	7 804,61	15,81	77	16,59	59 665,61	120,83
	cz. J.-Sz.	Šumperk	464		49 378,88		270		1 580,56		143		5 317,02		52		42 481,30	
	Jeseník (Bílá Voda)	180		20 271,60		92		599,70		63		2 487,59		25		17 184,31		
	2019	ČR	30 224		3 670 190,76		14 928		90 670,47		10 176		417 494,53		5 118		3 162 025,76	
		EG	4 330	14,33	545 308	14,86	2 157	49,82	13 221,25	2,42	1 457	33,65	58 039,30	10,64	718	16,58	474 046,97	86,93
		łącznie	2 045	47,23	242 853	44,54	1 046	298,86	6 341,73	9,67	679	194,00	26 692,44	40,70	320	91,43	209 819,02	319,92
		KHK	HK	350		65 585,00		140		914,91		136		6 001,72		74		58 668,37
Jičín			391		53 860,19		225		1 253,97		106		3 772,85		60		48 833,37	
Náchod			515		43 866,94		276		1 619,09		171		6 723,22		68		35 524,63	
Trutnov			425		35 698,86		231		1 379,29		138		5 618,22		56		28 701,35	
Rychnov nad Kněžnou			364		43 842,20		174		1 174,47		128		4 576,43		62		38 091,30	
łącznie		1 665	38,45	235 508	43,19	801	274,32	4 928,87	9,95	559	191,44	23 269,83	46,96	307	105,14	207 309,64	418,36	
PK		Pardubice	292		49 552,76		137		835,31		88		3 769,33		67		44 948,12	
		Chrudim	405		48 633,43		210		1 248,01		128		5 188,58		67		42 196,84	
		Svitavy	398		75 758,65		183		1 016,18		131		5 496,73		85		69 245,74	
		Ústí nad Orlicí	570		61 563,50		271		1 829,37		212		8 815,19		88		50 918,94	
		łącznie	620	14,32	66 946	12,28	310	69,98	1 950,65	4,16	219	49,44	8 077,03	17,21	91	20,54	56 918,31	121,29
J.-Š.č.		Šumperk	443		46 927,07		238		1 472,17		144		5 186,08		61		40 268,82	
Jeseník (Bílá Voda)		177		20 018,92		72		478,48		75		2 890,95		30		16 649,49		

Źródło: Państwowy Interwencyjny Fundusz Rolny

7 TURYSTYKA I CZAS WOLNY

7.1 Statystyka ruchu turystycznego

Obszar czeskiej części Euroregionu Glacensis odznacza się pod względem ruchu turystycznego dużymi różnicami, zarówno jeśli chodzi o turystów odwiedzających poszczególne tereny, jak i dostępną bazę noclegową. Teren euroregionu obejmuje jeden ze zdecydowanie najczęściej odwiedzanych regionów RCz – Karkonosze oraz najmniej odwiedzany region RCz – kraj pardubicki.

Zgodnie z podziałem obszaru Republiki Czeskiej na regiony turystyczne wg Czeskiej Centrali Turystyki (CzechTourism) Euroregion Glacensis należy do następujących regionów turystycznych:

- Karkonosze i Przedgórze Karkonoszy
- Czeski Raj
- Ziemia hradecka
- Wschodnie Czechy
- Morawy Środkowe i Jesioniki

Uwaga: W poniższym przeglądzie danych statystycznych ze względu na brak dostępności, a tym samym małą wartość interpretacyjną pominięto dane dla obszaru gminy Bílá Voda w powiecie Jeseník.

Pod względem udziału gości zagranicznych w łącznej liczbie zakwaterowanych gości w regionie, w odróżnieniu od średniej ogólnokrajowej (ok. 49,5% turystów zagranicznych w 2018 roku), dane statystyczne EG kształtują się na znacznie niższym poziomie (19,7%). Taki obraz jest jednak zniekształcony dużym udziałem Pragi z wieloma turystami zagranicznymi w ogólnej liczbie turystów w RCz. W 2018 roku największy udział turystów zagranicznych odnotowano w powiecie Trutnov (26,2%), a następnie w powiatach krajskich miast Hradec Králové (25,5%) i Pardubice (21,5%). Powiat Trutnov jest atrakcyjny dla zagranicznych turystów przede wszystkim ze względu na zimowe pobyty w Karkonoszach, natomiast w miastach krajskich napływowi turystów zagranicznych sprzyjają wydarzenia o charakterze konferencyjnym, rozrywkowym, kulturalnym lub sportowym. Na drugim biegunie jest powiat Chrudim, w którym w 2018 roku odnotowano tylko 6,1% zagranicznych turystów.

Udział zagranicznych turystów na terenie EG zmniejszył się w latach 2013-2018 o ok. 6%, co odpowiada mniej więcej spadkowi tego udziału w ramach całej RCz. Wyraźny spadek udziału zagranicznych turystów w latach 2013-2018 nastąpił w szczególności w powiatach Hradec Králové, Ústí nad Orlicí i Svitavy, natomiast najbardziej wzrósł on w powiecie Chrudim. Pełne dane statystyczne przedstawiono w tabeli 23.

Tabela nr 23 Udział turystów zagranicznych w latach

kraj	powiat	udział zagranicznych turystów 2013	udział zagranicznych turystów 2018	wskaźnik udział zagranicznych turystów 2018/2013
hradecki	Hradec Králové	32,6	25,5	0,78
	Jičín	12,1	13,1	1,08
	Náchod	17,4	17,6	1,01
	Rychnov nad Kněžnou	13,0	11,7	0,90
	Trutnov	27,9	26,2	0,94
pardubicki	Chrudim	4,4	6,1	1,38
	Pardubice	18,8	21,5	1,14
	Svitavy	20,6	17,3	0,84
	Ústí nad Orlicí	14,1	11,4	0,81
ořomuniecki	řumperk	10,0	10,8	1,09
řącznie		20,9	19,7	0,94

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Tabela 24 przedstawia liczbę udzielonych noclegów w poszczególnych powiatach EG w latach 2013 i 2018 oraz dynamikę zmian w tym okresie. Bezwzględnie i nieporównywalnie najwyższa liczba udzielonych noclegów odnotowana jest w obiektach zbiorowego zakwaterowania w powiecie Trutnov, który korzysta na zimowej i letniej atrakcyjności Karkonoszy. W 2018 roku turyści spędzili w tym okresie ponad 2,7 mln nocy. Drugi powiat řumperk, którego część leży na terenie masywu Jesionik Wysoki, w tym samym okresie odnotował „tylko” 596 385 noclegów. Poniżej 300 000 nocy goście spędzili w powiatach Hradec Králové, Chrudim i Svítavy. Wzrost liczby wykorzystanych noclegów na terenie EG w latach 2013-2018 wynosi ok. 34%, co przekracza nieco poziom na całym terytorium RCz. W badanym okresie liczba udzielonych noclegów wzrosła we wszystkich powiatach EG, najbardziej w powiatach Náchod (66%) i řumperk (42%).

Tabela nr 24 Liczba udzielonych noclegów

kraj	powiat	udzielone noclegi 2013	udzielone noclegi 2018	wskaźnik udzielone noclegi 2018/2013
hradecki	Hradec Králové	212 740	279 670	1,31
	Jičín	337 689	443 514	1,31
	Náchod	274 651	455 626	1,66
	Rychnov nad Kněžnou	288 649	381 453	1,32
	Trutnov	2 095 582	2 745 275	1,31
pardubicki	Chrudim	216 395	273 426	1,26
	Pardubice	360 035	435 940	1,21
	Svitavy	148 108	188 279	1,27
	Ústí nad Orlicí	311 034	428 212	1,38
ořomuniecki	řumperk	410 295	596 385	1,45
řącznie		4 655 178	6 227 780	1,34

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Interesujące są dane statystyczne przedstawiające średnią liczbę noclegów jednego turysty w obiektach zbiorowego zakwaterowania (patrz tabela 25). Na pierwszym miejscu tej statystyki jest powiat Trutnov i powiat Pardubice (oba 3,5 nocy). Najkrócej turyści przebywają w powiatach Hradec Králové (2,1 nocy) i Chrudim (2,5 nocy). W powiecie Chrudim w latach 2013-2018 odnotowano także największe skrócenie przeciętnego pobytu, natomiast przeciętne pobyty wydłużyły się w powiecie Pardubice.

Tabela nr 25 Przeciętna liczba noclegów w obiekcie zbiorowego zakwaterowania w przeliczeniu na 1 osobę

kraj	powiat	liczba noclegów 2013	liczba noclegów 2018	wskaźnik 2018/2013
hradecki	Hradec Králové	2,0	2,1	1,05
	Jičín	2,9	3,1	1,07
	Náchod	2,9	3,0	1,03
	Rychnov nad Kněžnou	2,8	2,6	0,93
	Trutnov	3,8	3,5	0,92
pardubicki	Chrudim	2,7	2,5	0,93
	Pardubice	3,2	3,5	1,09
	Svitavy	2,8	2,6	0,93
	Ústí nad Orlicí	2,6	2,7	1,04
ořomuniecki	Šumperk	3,3	3,1	0,94

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

7.2 Infrastruktura turystyczna i obiekty noclegowe

Infrastruktura turystyczna stanowi podstawowy warunek rozwoju ruchu turystycznego w regionie. Bez wystarczającej bazy noclegowej i wspomagającej infrastruktury informacyjnej nie można realnie zwiększyć liczby turystów w euroregionie.

Tabela 26 stanowi zestawienie punktów informacji turystycznych w lutym 2020 na podstawie danych Zrzeszenia Informacji Turystycznych RCz (Asociace turistických informačních center ČR). Na pierwszy rzut oka widoczne są różnice w zagęszczeniu ich sieci w różnych częściach euroregionu. Łączna liczba punktów informacji turystycznej na terenie EG wynosi 74, przy czym 34 z nich działa w kraju hradeckim, 31 w kraju pardubickim, a 9 w powiecie Šumperk. Zdecydowanie najwięcej punktów informacji turystycznych jest w powiecie Trutnov (17), co jest związane z licznie odwiedzanymi górskimi ośrodkami w Karkonoszach. Najmniej punktów informacji turystycznych jest w powiatach miast krajskich – Hradec Králové i Pardubice – po trzy. Powodem jest koncentracja turystów właśnie w tych dwóch miastach i brak innych ważnych turystycznie miejsc w pozostałej części tych powiatów.

Tabela nr 26 Punkty informacji turystycznej

kraj	powiat	punkty informacji turystycznej
hradecki	Hradec Králové	3
	Jičín	4
	Náchod	6
	Rychnov nad Kněžnou	4

	Trutnov	17
pardubicki	Chrudim	10
	Pardubice	3
	Svitavy	8
	Ústí nad Orlicí	10
ořomuniecki	Bílá Voda	0
	řumperk	9
řącznie		74

řródło: www.aticcr.cz

Na dzień 24.02.2020 r., wg danych Czeskiego Urzędu Statystycznego, na terenie EG znajdowały się łącznie 1674 obiekty zbiorowego zakwaterowania (OZZ). Ich rozmieszczenie w poszczególnych powiatach jest jednak bardzo nierównomierne. Prawie 42% z nich znajduje się w powiecie Trutnov (701), w żadnym innym powiecie liczba OZZ nie przekracza 200. Ponad 150 OZZ mają tylko częściowo górskie powiaty řumperk (167) i Rychnov nad Kněžnou (155). Natomiast zaskakujące jest to, że najmniej OZZ jest w powiatach Hradec Králové (52) i Pardubice (66). Z punktu widzenia jakości oferowanego zakwaterowania i usług tylko jeden hotel na terenie EG ma standard pięciogwiazdkowy (řpindlerův Mlýn), czterogwiazdkowych hoteli jest tylko 50, przy czym 21 z nich w powiecie Trutnov. Widoczny niedobór dobrej jakości hoteli występuje w kraju pardubickim, gdzie znajduje się tylko 7 hoteli czterogwiazdkowych.

Liczba miejsc w OZZ na terenie euroregionu jest podobnie zróżnicowana terytorialnie jak sama liczba OZZ. Z łącnej liczby miejsc noclegowych w OZZ w 2018 roku (78 712 miejsc) 30 017 było w powiecie Trutnov (38%). Poniżej 4000 miejsc w OZZ mamy w powiatach Hradec Králové i Chrudim. Pełne dane statystyczne przedstawiono w tabeli 27.

Tabela nr 27 Statystyka obiektów zbiorowego zakwaterowania

kraj	powiat	OZZ	ilość miejsc noclegowych	Hotele 4* (5*)
hradecki	Hradec Králové	52	3 428	4
	Jičín	89	5 788	3
	Náchod	131	5 716	7
	Rychnov nad Kněžnou	155	6 100	6
	Trutnov	701	30 017	21 (1)
pardubicki	Chrudim	85	3 809	2
	Pardubice	66	4 335	1
	Svitavy	86	4 548	1
	Ústí nad Orlicí	141	6 379	3
ořomuniecki	Bílá Voda	1	brak danych	0
	řumperk	167	8 592	2
řącznie		1674	78 712	50 (1)

řródło: řSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

7.3 Atrakcje przyrodnicze

Potencjał przyrodniczy euroregionu jest bardzo duży, zwłaszcza dla ruchu turystycznego, dzięki wysokim przygranicznym masywom górskim. Stwarzają one wiele możliwości: zimą uprawiania sportów zimowych, a w sezonie letnim turystyki pieszej i rowerowej. Mniej wymagającej turystyce rowerowej sprzyja też równinny charakter w nizinnych obszarach powiatów Pardubice i Hradec Králové. Oprócz wysokich gór na terenie EG leżą też dwa spośród najważniejszych w RCZ obszarów skał piaskowca, Skały Adršpazsko-Teplickie, Ściany Broumowskie i Czeski Raj, które przyciągają wielu krajowych i zagranicznych turystów przez cały rok. Okazjonalny napływ polskich turystów w Skałach Adršpazsko-Teplickich skutkuje dużymi problemami w ruchu transportowym, a także na terenie tego pomnika przyrody.

Na terenie EG, w powiecie Trutnov, leży znaczna część **Karkonoskiego Parku Narodowego**, z najwyższym szczytem Czech Śnieżką, z różnymi biotopami, w tym wyjątkowym piętnem alpejskiej roślinności. Park narodowy w Karkonoszach ustanowiono w 1963 roku i jest on najstarszym parkiem narodowym w kraju.

Na terenie EG znajduje się 7 parków krajobrazowych, które charakteryzują się zachowanymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Są to:

- Park Krajobrazowy Broumovsko – ustanowiony w 1991 r.
- Park Krajobrazowy Czeski Raj (częściowo) – ustanowiony w 1955 r., najstarszy w RCZ
- Park Krajobrazowy Góry Orlickie – ustanowiony w 1969 r.
- Park Krajobrazowy Góry Żelazne (częściowo) – ustanowiony w 1991 r.
- Park Krajobrazowy Žďárské vrchy (częściowo) – ustanowiony w 1970 r.
- Park Krajobrazowy Jesioniki (częściowo) – ustanowiony w 1969 r.
- Park Krajobrazowy Litovelské Pomoraví (częściowo) – ustanowiony w 1990 r.

Wśród małoprzestrzennych obszarów chronionych najważniejszym typem w RCZ są narodowe rezerваты przyrody. Na terenie naszego kraju mamy 100 rezerwatów i obejmują one najciekawsze pod względem przyrodniczym i najbardziej wartościowe miejsca w RCZ. Na terenie Euroregionu Glacensis jest ich łącznie 12, a ich listę przedstawiono w poniższej tabeli 28.

Tabela nr 28 Narodowe rezerваты przyrody w Euroregionie Glacensis (wg powiatów, rok ustanowienia)

NPR	Okres	Vyhlášena
Adršpazsko-teplické skály	Náčghod, Trutnov	1933
Broumovské stěny	Náchod	1956
Bukačka	Rychnov nad Kněžnou	1954
Trčkov	Rychnov nad Kněžnou	1982

Kněžičky	Hradec Králové	2006
Praděd	Šumperk	1990
Šerák-Keprník	Šumperk	1933
Rašeliniště Skřítek	Šumperk	1955
Bohdanečský rybník	Pardubice	1951
Kaňkovy hory	Chrudim	1955
Rohová	Svitavy	2018
Králický Sněžník	Ústí nad Orlicí, Šumperk	1990

Žródło: Agencja Ochrony Przyrody i Krajobrazu RCz (AOPK ČR)

Cały obszar EG charakteryzuje się gęstą siecią szlaków turystycznych, podobnie jak ma to miejsce na terenie całej RCz. Przez przygraniczne góry (Karkonosze, Góry Orlickie, Jesioniki) biegnie też europejski dalekobieżny szlak E3, liczący prawie 7000 km długości i łączący Półwysep Pirenejski i wybrzeże Morza Czarnego.

Na pograniczu atrakcji przyrodniczych i kulturowych obszaru euroregionu mieszczą się miejscowości uzdrowiskowe, które zazwyczaj zapewniają całoroczny napływ turystów na te tereny. Chociaż miejscowości uzdrowiskowe na terenie EG nie są tak słynne i nie mają tylu miejsc noclegowych jak np. zachodnioczeskie uzdrowiska, to ich liczba w porównaniu z innymi obszarami RCZ jest stosunkowo duża. Zakłady uzdrowiskowe działają w następujących miastach na terenie euroregionu:

- Janské Lázně (powiat Trutnov)
- Lázně Bělohrad (powiat Jičín)
- Lázně Bohdaneč (powiat Pardubice)
- Velké Losiny (powiat Šumperk)
- Velichovky (powiat Náchod)
- Náchod (powiat Náchod)
- Bludov (powiat Šumperk)

7.4 Atrakcje kulturowe

Chociaż górski charakter dużej części Euroregionu Glacensis predestynuje ten obszar w ramach ruchu turystycznego bardziej do zwiedzania atrakcji przyrodniczych, to jednak do obejrzenia jest też wiele unikatowych zabytków kultury i techniki. Specyfiką obszaru EG jest z pewnością znajdująca się tam najlepiej zachowana część czechosłowackich fortyfikacji przygranicznych z lat 30. XX wieku z wieloma udostępnionymi dla turystów obiektami ciężkich i lekkich fortyfikacji i twierdz artyleryjskich. Do najliczniej odwiedzanych należy twierdza artyleryjska Hůrka w Králíkach, twierdze artyleryjskie Bouda i Hanička w Górach Orlickich, Stachelberg koło Trutnova i twierdza Dobrošov koło Náchodu.

Dwa zabytki kultury na terenie EG wpisane są na listę światowego dziedzictwa UNESCO i dzięki temu są najważniejszą parą zabytków w regionie. To **pałac Litomyšl**, który został na listę światowego dziedzictwa wpisany w 1999 roku oraz **Narodowa Stadnina Koni Kladruby nad Labem**, wpisana na tę listę w 2019 roku. Oba obiekty znajdują się w kraju pardubickim.

Ze względu na ochronę zabytków kultury najważniejszym elementem bogactwa kulturowego narodu są narodowe zabytki kultury (národní kulturní památky). Na Centralnej Liście Zabytków Kultury znajdują się poniższe narodowe zabytki kultury zlokalizowane na terenie Euroregionu Glacensis.

Tabela nr 29 Narodowe zabytki kultury na terenie EG

narodowy zabytek kultury	miejsce	powiat	ustanowiony
Muzeum w Hradcu Králové	Hradec Králové	Hradec Králové	1995
Kaplica Trzech Króli	Smiřice	Hradec Králové	1995
Szopka w Třebechovicach	Třebechovice p. Orebem	Hradec Králové	1999
Pałac Hrádek u Nechanic	Hrádek	Hradec Králové	2001
Pałac Humpecht	Sobotka	Jičín	2008
Zamek Kost	Libošovice	Jičín	2008
Babiččino údolí w Ratibořicach	Ratibořice	Náchod	1978
Klasztor w Broumovie	Broumov	Náchod	1995
System fortyfikacji Dobrošov	Dobrošov	Náchod	1995
Pałac Náchod	Náchod	Náchod	2001
Pałac Nové Město nad Metují	Nové Město nad Metují	Náchod	2008
Kościół cmentarny pw. Maryi Panny w Broumovie	Broumov	Náchod	2008
Kościół św. Jana Chrzciciela z dzwonnica i kostnicą w Slavoňovie	Slavoňov	Náchod	2014
Skarbiec Šlikovská šperkownice	Náchod	Náchod	2016
Muzeum Miejskie (Wenkeův obchodní dům) w Jaroměři	Jaroměř	Náchod	2017
Pałac Opočno	Opočno	Rychnov nad Kněžnou	1995
Kościół św. Piotra i Pawła z dzwonnica i plebanią w Liberku	Liberk	Rychnov nad Kněžnou	2014
Zespół pielgrzymkowy Lhoty u Potštejna (Homole) z kościołem Maryi Panny Bolesnej	Lhoty u Potštejna	Rychnov nad Kněžnou	2018
Hospital Kuks	Kuks	Trutnov	1995
Szopka w Nowym Lesie koło Kuksu	Stanovice	Trutnov	2001
Budynek nr 92 'Dřevěnka' w Úpicy	Úpice	Trutnov	2010
Elektrownia wodna – zapora Les Království w Bílej Třemešnej	Bílá Třemešná	Trutnov	2010
Miejsce pamięci Ležáky	Mířetice	Chrudim	1978
Pałac Slatiňany	Slatiňany	Chrudim	2001
Kościół św. Bartłomieja w Kočí koło Chrudimia	Kočí	Chrudim	2010
Zespół pielgrzymkowy z kościołem Maryi Panny Nieustającej Pomocy z rezydencją jezuicką na Chlumku koło Luže	Luže	Chrudim	2018
Miejsce pielgrzymkowe Zámeček v Pardubičkách	Pardubice	Pardubice	1978

Stadnina koni w Kladrubach nad Labem	Kladruby nad Labem	Pardubice	2001
Ruiny zamku Kunětická hora	Ráby	Pardubice	2001
Zamek z umocnieniami w Pardubicach	Pardubice	Pardubice	2010
Krematorium w Pardubicach	Pardubice	Pardubice	2010
Automatyczne młyny Winternitza w Pardubicach	Pardubice	Pardubice	2014
Pałacyk - Zámeček v Pardubičkách – Willa Larischa	Pardubice	Pardubice	2019
Pałac w Litomyšlu	Litomyšl	Svitavy	1962
Ratusz w Poličce	Polička	Svitavy	2008
Kościół św. Jakuba Większego w Poličce z izbą rodzinną Bohuslava Martinů	Polička	Svitavy	2010
Folwark nr 16 w Telecí	Telecí	Svitavy	2014
Folwark nr 171 w Čistéj koło Litomyšla	Čistá	Svitavy	2014
Zespół pielgrzymkowy z kościołem Podwyższenia Świętego Krzyża na górze Kalvárie w Jaroměřicach	Jaroměřice	Svitavy	2018
Teatr Miejski w Ústí nad Orlicí	Ústí nad Orlicí	Ústí nad Orlicí	2017
Zespół Pielgrzymkowy Góra Matki Boskiej koło Králík (Dolní Hedeč) z kościołem Wniebowzięcia Maryi Panny	Králíky	Ústí nad Orlicí	2018
Pałac Velké Losiny	Velké Losiny	Šumperk	1995
Papiernia Velké Losiny	Velké Losiny	Šumperk	2001
Elektrownia wodna w Třeštinie	Třeština	Šumperk	2008

Źródło: Narodowy Instytut Zabytków (NPÚ)

Dużą atrakcją turystyczną dla wielu turystów są miejskie strefy objęte ścisłą ochroną konserwatorską (městské památkové rezervace), które obejmują zachowane historyczne starówki miast. W EG na terenie kraju hradeckiego są 4 zachowane starówki (Hradec Králové, Jičín, Josefov i Nové Město nad Metují) i 3 na terenie kraju pardubickiego (Pardubice, Litomyšl, Moravská Třebová). Podobne znaczenie dla obszarów wiejskich mają wiejskie strefy objęte ścisłą ochroną konserwatorską (vesnické památkové rezervace). Na terenie EG są łącznie 3 – Vesec w powiecie Jičín, Křinice w powiecie Náchod i Hlinsko-Betlém w powiecie Chrudim.

Pod względem liczby turystów odwiedzających zabytki kultury tradycyjnie prym wiodą zamki i pałace. Podobnie jak w całej Republice Czeskiej także na terenie EG jest ich wiele. Do najbardziej znanych i najliczniej odwiedzanych należą pałace: Hrádek u Nechanic, Častolovice, Karlova Koruna, Nové Město nad Metují, Náchod (wszystkie w kraju hradeckim), Litomyšl, Slatiňany, Pardubice, Nové Hrad, Moravská Třebová (wszystkie w kraju parubickim), Velké Losiny i Úsov (oba Šumperk). Z najlepiej zachowanych i najliczniej odwiedzanych zamków wymienić można przykładowo Kost, Pecka, Potštejn (wszystkie w kraju hradeckim), Kunětická hora, Svojanov i Litice (wszystkie w kraju parubickim).

Ofertę kulturalną Euroregionu Glacensis wzbogaca także wiele galerii i muzeów, o znaczeniu zarówno lokalnym, rejonowym, regionalnym, jak i ponadregionalnym. Specjalnym i wciąż popularnym typem muzeów są skanseny, czyli muzea w plenerze, które zazwyczaj przedstawiają tradycyjną architekturę ludową i tradycje. W tej kategorii na terenie EG wymienić należy przede wszystkim „Muzeum w plenerze Vysočina” w powiecie Chrudim, które przedstawia ekspozycję wsi Veselý Kopec, wiejską strefę objętą pośrednią ochroną konserwatorską Svobodné Hamry oraz strefę objętą ścisłą ochroną

konserwatorską architekturę ludowej Betlém w mieście Hlinsko. W kraju hradeckim, w mieście Třebechovice pod Orebem, znajduje się także mniejszy skansen Krňovice.

Odrębną kategorią atrakcji kulturowych są ogrody zoologiczne i tym podobne placówki. Tradycyjnym licznie odwiedzanym jest Ogród Zoologiczny Dvůr Králové nad Labem w powiecie Trutnov, specjalizujący się w hodowli zwierząt afrykańskich. Jego najatrakcyjniejszym elementem jest rozległy i w skali ogólnokrajowej wyjątkowy park safari z dziko żyjącymi zwierzętami. Mniejszym ogrodem zoologicznym jest Biopark Štít w powiecie Hradec Králové.

7.5 Turystyka rowerowa, agroturystyka

Coraz więcej turystów wybiera aktywne i zrównoważone formy turystyki i nie inaczej jest na terenie Euroregionu Glacensis. Należy zatem do tych nowych form turystyki przygotować niezbędną infrastrukturę i posiadać wystarczającą jej sieć.

Rozwojowi turystyki rowerowej na terenie EG sprzyja różnorodność terenów. Nizinne obszary powiatów Pardubice, Hradec Králové i Jičín są dzięki łagodnym równinnym terenom bardziej odpowiednie dla mniej wprawnych rowerzystów, natomiast górskie tereny Karkonoszy, Gór Orlickich czy Wysokiego Jesioniku atrakcyjne są dla bardziej wymagających amatorów rowerów górskich. Sieć szlaków rowerowych różnych poziomów (klasa I-IV wg Klubu Czeskich Turystów) jest na całym terenie bardzo gęsta i wiele tych szlaków rowerowych ma transgraniczny czesko-polski charakter. Spośród najważniejszych szlaków rowerowych I klasy na dzień 1.01.2015 r. przez teren regionu biegną poniższe:

- szlak rowerowy nr 1 w powiecie Chrudim (Kutná Hora–Brno)
- szlak rowerowy nr 2 (łabski) wzdłuż rzeki Łaby (w EG od Vrchlabí do granicy z krajem środkowoczeskim).

Duże znaczenie transgraniczne ma dalekobieżny szlak rowerowy nr 27 (Szlak Kłodzki), który w Jaroměřu łączy się z łabskim Szlakiem Rowerowym i powinien łączyć teren kraju hradeckiego z Polską (Kotliną Kłodzką). Szlak ten ma szansę, by stać się w przyszłości jednym ze szlaków sieci Eurovelo, jako element rowerowego połączenia Monachium z Warszawą. Specyficznym rodzajem infrastruktury rowerowej są tzw. singletracki, które cieszą się w ostatnich latach coraz większą popularnością. Jednokierunkowe wąskie ścieżki biegnące w większości przez tereny leśne są rajem dla kolarstwa górskiego. Na terenie EG tego typu ścieżki są w Dolní Morawie (powiat Ústí nad Orlicí, 3,5 km), w okolicach Trutnova (ok. 22 km), w okolicach Chrudimia (1,5 km) i w Wysokim Mýtie.

Przyjazne nastawienie do przyrody i troska o środowisko to główne cechy agroturystyki. Typowym miejscem do uprawiania tego typu turystyki są tereny wiejskie, oferujące np. jazdę konną, opiekę nad zwierzętami gospodarczymi i korzystanie z lokalnych surowców. Noclegi w ekofarmach, biofarmach i podobnych obiektach są popularne na terenie całego Euroregionu Glacensis. Lista poszczególnych obiektów byłaby bardzo długa, zazwyczaj są to drobne obiekty oferujące maksymalnie kilkadziesiąt

miejsc noclegowych. Niestety, w tej dziedzinie turystyki brakuje na razie odpowiednich danych statystycznych, które pozwoliłyby na realną ocenę rozwoju agroturystyki w regionie.

7.6 Wydarzenia kulturalne, sportowe i społeczne

Ważnym elementem ruchu turystycznego w regionie są też jednorazowe wydarzenia o różnym charakterze, które nie mają jednak związku z liczbą turystów zakwaterowanych z obiektach zbiorowego zakwaterowania, co często wynika z czasu trwania danego wydarzenia (weekend, 1 dzień lub tylko kilka godzin). W tych wydarzeniach uczestniczy zazwyczaj kilka, a nawet kilkadziesiąt tysięcy osób.

Ważne wydarzenia kulturalne, oprócz jednorazowych spektakli i koncertów, zazwyczaj trwają dłużej. Są to kilkudniowe festiwale muzyczne, folklorystyczne lub teatralne, a także dłuższe wystawy. W długofalowym rozwoju turystyki w regionie największe znaczenie mają zdecydowanie wydarzenia odbywające się regularnie co roku. W poniższej tabeli przedstawiono wybrane najważniejsze festiwale kulturalne organizowane od wielu lat na terenie Euroregionu Glacensis.

Tabela nr 30 Wydarzenia kulturalne

wydarzenia kulturalne	miejsce	zakres
Brutal assault	Jaroměř	festiwal muzyczny
Rock for people	Hradec Králové	festiwal muzyczny
Jazzinec	Trutnov	festiwal muzyczny
Romantický Hrádek (Romantyczny Hrádek_	Hrádek u Nechanic	festiwal muzyki poważnej
Mezinárodní folklorní festival Červený Kostelec (Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny)	Červený Kostelec	festiwal folklorystyczny
Divadlo evropských regionů (Teatr Regionów Europejskich)	Hradec Králové	festiwal teatralny
Jiráskův Hronov	Hronov	festiwal teatralny
Mezinárodní horolezecký filmový festival (Międzynarodowy Górski Festiwal Filmowy)	Teplice nad Metují	festiwal filmowy
Novoměstský hrnec smíchu (Nowomiejski Garniec Śmiechu)	Nové Město nad Metují	festiwal filmowy
Poláčkovo léto	Rychnov nad Kněžnou	festiwal teatralny
Mezinárodní hudební festival F. L. Věka (Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. F. L. Věka)	Góry Orlickie	festiwal muzyki poważnej
Folklorní festival Pardubice – Hradec Králové (Festiwal Folklorystyczny)	Pardubice, Hradec Králové	festiwal folklorystyczny
GRAND festival smíchu (festiwal śmiechu)	Pardubice	festiwal teatralny
Pardubické hudební jaro (Pardubicka Wiosna Muzyczna)	Pardubice	festiwal muzyki poważnej
Tomáškova a Novákova hudební Skuteč	Skuteč	festiwal muzyki poważnej
Mezinárodní hudební festival Letohrad (Międzynarodowy Festiwal Muzyczny Letohrad)	Letohrad	festiwal muzyczny
JamRock	Žamberk	festiwal muzyczny

Smetanova Litomyšl	Litomyšl	festiwal muzyki poważnej
Loutkářská Chrudim	Chrudim	festiwal teatrów lalek
Mezinárodní folklorní festival Šumperk (Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny Šumperk)	Šumperk	festiwal folklorystyczny
Čokoládové lázně (Czekoladowe Uzdrowisko)	Velké Losiny	festiwal wielogatunkowy

Źródło: Badania własne

Bogata i różnorodna jest także lista tradycyjnych imprez sportowych organizowanych na terenie EG. Pod względem rozgrywek sportowych o znaczeniu międzynarodowym na tle pozostałych miejscowości euroregionu wyróżnia się miasto krajskie kraju pardubickiego – Pardubice. Najważniejszym wydarzeniem, które odbywa się tu co roku w październiku, jest Velká Pardubická steeplechase, najtrudniejsze wyścigi konne przez przeszkody w Europie kontynentalnej. W 2020 roku odbędzie się już 130. edycja. Regularnie co roku, jesienią odbywają się też zawody żużlowe o Złoty Kask Miasta Pardubice (o Zlatou přilbu města Pardubic) – najstarsze zawody tego rodzaju na świecie, w których uczestniczą zawodnicy światowej czołówki. W Pardubicach co roku odbywa się też Pardubická juniorka – mistrzostwa Czech juniorów w tenisie, Czech open – największy czeski turniej szachowy oraz Pardubický vinařský půlmaraton – tradycyjne mistrzostwa Czech w półmaratonie. W ośrodkach górskich, przede wszystkim w Karkonoszach (wyjątkowo też w Górach Orlickich) nieregularnie odbywają się niektóre zawody Pucharu Świata w narciarstwie alpejskim, narciarstwie akrobatycznym i snowboardingu. Długą tradycję mają licznie odwiedzane zawody ME w autokrosie w Novej Pace, podobnie jak legendarne zawody motocykli szosowych 300 zatáček Gustava Havla w Hořicach. Od czasu do czasu, dzięki dużym wielofunkcyjnym arenom, Pardubice lub Hradec Králové goszczą duże jednorazowe imprezy sportowe typu mistrzostwa świata lub Europy w szerokiej gamie sportów drużynowych i innych.

W kategorii najliczniej oglądanych sportów drużynowych w 2020 roku rozgrywki najwyższej rangi w danej dyscyplinie rozegrają hokeiści Hradca Králové i Pardubic (liczba gości oscyluje w granicach 4000 – 10 000 widzów na każdym meczu), piłkarze Pardubic, szczypiorniści Jičína, koszykarze Svitav, Pardubic i Hradce Králové, koszykarki Hradca Králové i Trutnova, unihokeiści Pardubic, unihokeistki Jičína oraz piłkarze halowi Chrudimia i Vysokiego Mýta.

Wydarzenia społeczne obejmują w szczególności turystykę kongresową. Jej rozwój jest często ściśle związany z dostępnością odpowiedniej bazy noclegowej w hotelach wyższych kategorii, których jest na terenie EG niedobór. Brakuje ich również w miastach krajskich Pardubice i Hradec Králové, dlatego znaczna część wydarzeń społecznych i kongresów odbywa się także poza najbardziej popularnymi miastami krajskimi, na górskich terenach powiatu Trutnov, gdzie jest największa baza noclegowa o wyższym standardzie (hotele cztero- i pięciogwiazdkowe).

Czeski Urząd Statystyczny bada liczbę wydarzeń konferencyjnych w obiektach zbiorowego zakwaterowania na poziomie regionów (krajów). Z pozyskanych danych, których nie można poprawnie interpretować dla części jesionicko-szumperskiej, dla 2018 roku wynika, że w kraju hradeckim w tym okresie odbyły się 352 konferencje z 35 324 uczestnikami, a w kraju pardubickim

447 konferencji z 49 860 uczestnikami. W odróżnieniu od roku 2013 w obu przypadkach oznacza to niewielki wzrost tych wartości, które w ciągu ostatnich lat nie uległy większym zmianom.

7.7 Promocja atrakcji turystycznych

Oprócz informacji turystycznych (patrz rozdział 7.2), które zajmują się promocją przyrodniczych i kulturowych atrakcji turystycznych zwłaszcza na poziomie lokalnym, promocją turystyki na terenie Euroregionu Glacensis zajmują się organizacje zarządzające regionami turystycznymi, których obszar działania jest o wiele większy. Podmioty te mają za zadanie zapewnienie koordynacji i kooperacji usługodawców turystycznych na danym terenie w celu bardziej efektywnego zarządzania turystyką w danym regionie.

Na dzień 31.01.2020 na terenie EG funkcjonowała tylko jedna certyfikowana organizacja turystyczna na poziomie krajskim – **Destinační společnost Východní Čechy (DSVČ)**, która jest w związku z tym najważniejszą organizacją promującą turystykę i zajmuje się zarządzaniem turystyką na terenie euroregionu. DSVČ z siedzibą w Pardubicach została założona jako stowarzyszenie osób prawnych w 2008 roku, a głównym przedmiotem jej działalności jest realizacja działań mających na celu rozwój regionu kraju pardubickiego na rynku turystycznym. Obszar jej działania obejmuje kraj pardubicki. Przy DSVČ działa też East Bohemia Convention Bureau (biuro zajmujące się wspieraniem i promocją podmiotów świadczących usługi w zakresie turystyki kongresowej, korporacyjnej i motywacyjnej) oraz East Bohemia Film Office wspomagająca turystykę w regionie za pośrednictwem filmu (poszukiwanie odpowiednich miejsc do zdjęć filmowych dla twórców).

Dnia 28.02.2020 r. na terenie EG powstała druga organizacja turystyczna szczebla krajskiego – **Centrála cestovního ruchu Královéhradeckého kraje, z. s.** (Centrala Turystyki Kraju Hradeckiego), która w czasie opracowywania niniejszego dokumentu nie posiada jeszcze certyfikacji. Zadaniem Centrali Turystyki Kraju Hradeckiego (Centrála cestovního ruchu Královéhradeckého kraje, z. s.) będzie koordynacja działań w zakresie promocji turystyki oraz wdrażanie strategii kraju hradeckiego w tym zakresie.

Natomiast zagęszczenie organizacji turystycznych niższego szczebla jest w porównaniu z innymi regionami RCz bardzo duże. Na terenie EG działają poniższe rejonowe i lokalne organizacje turystyczne:

- Kladské pomezí, o. p. s. (siedziba Náchod)
- Českomoravské pomezí (siedziba Litomyšl)
- Hradecká kulturní a vzdělávací společnost, s. r. o. (siedziba Hradec Králové)
- Chrudimsko-Hlinecko, z. s. (siedziba Chrudim)
- Jeseníky – Sdružení cestovního ruchu (siedziba Jeseník, zasięg działania także na terenie EG, w tym Jeseníky Film Office)
- Krkonoše – svazek měst a obcí (siedziba Vrchlabí)

- Orlické hory a Podorlicko (siedziba Rychnov nad Kněžnou)
- Pardubicko – Perníkové srdce Čech, z. s. (siedziba Pardubice)
- Podzvičinsko, z. s. (siedziba Hořice)
- Společnost pro destinační management Broumovska (siedziba Broumov)
- Sdružení Český ráj, z. s. (siedziba Turnov)
- Revitalizace Kuks, o. p. s. (siedziba Kuks)
- Kralický Sněžník o.p.s.

8 ŚRODOWISKO

Republika Czeska zajmuje się ochroną środowiska w sposób ciągły już od wielu lat. Co roku inwestując w nią wiele miliardów koron. Najniższa łączna inwestycja Republiki Czeskiej na przestrzeni ostatnich 15 lat miała miejsce w 2007 roku i opiewała na kwotę niespełna 20 mld CZK, a największa inwestycja była zrealizowana w 2015 roku i opiewała na ponad 40 mld CZK. Środki te są przeznaczone na:

- ochronę powietrza i klimatu,
- gospodarkę ściekową,
- gospodarkę odpadami,
- ochronę i rekultywację gruntów, wód podziemnych i powierzchniowych,
- ograniczenie hałasu i wibracji (oprócz ochrony miejsc pracy),
- ochronę krajobrazu i różnorodności biologicznej (różnorodność gatunkowa).

Intensywne rolnictwo i niedobór naturalnej roślinności w krajobrazie wpływa na zanieczyszczenie wody, degradację gleby i jej erozję. W ostatnich latach sfera środowiska znacząco wpływa na mniejszą sumę opadów, co powoduje trudności związane z zasobami wód podziemnych, a także przykładowo zmienia strukturę lasów. Więcej opisano w poszczególnych rozdziałach.

Tabela nr 31 Inwestycje RCz w ochronę środowiska (tys. CZK)

	łącznie	w tym					
		ochrona powietrza i klimatu	gospodarka ściekowa	gospodarka odpadami	ochrona i rekultywacja gleby, wód podziemnych i powierzchniowych	ograniczenie hałasu i drgań (oprócz ochrony miejsc pracy)	ochrona krajobrazu i różnorodności biologicznej (różnorodność gatunkowa)
2014	31 390 275	9 498 071	11 375 974	4 967 963	1 780 352	879 181	401 664
2015	40 109 604	13 114 795	15 189 426	5 644 701	2 150 934	737 988	559 524
2016	25 475 951	9 548 945	8 561 377	3 292 951	1 568 028	478 952	177 625
2017	35 423 206	17 831 713	9 106 525	3 354 199	2 186 242	589 516	190 174
2018	31 027 855	9 364 272	9 879 247	5 476 202	2 427 839	907 264	316 494

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny).

8.1 Typy krajobrazu w regionie

Na terenie EG, w zależności od przeznaczenia, występują wszystkie typy krajobrazu, czyli rolniczy, leśno-rolniczy, leśny, stawowy, zurbanizowany, tereny górskich gołoborzy i tereny określonej pokrywy.

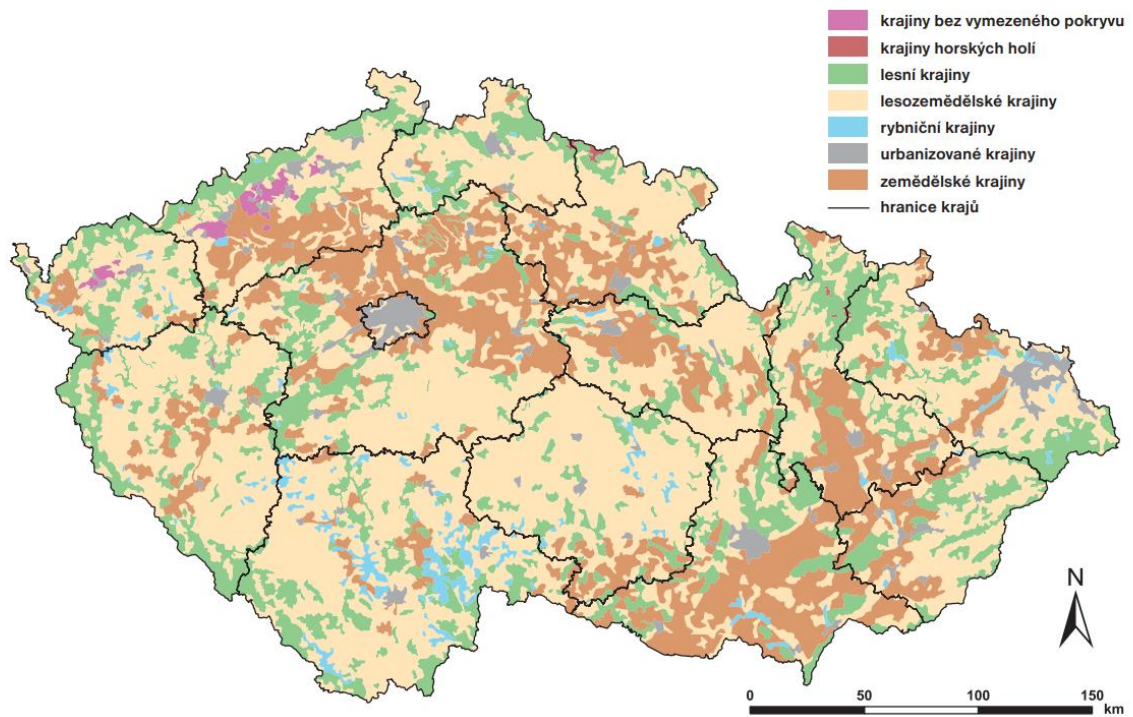
Pod względem typu krajobrazu wg przeznaczenia terenu obszar krajów hradeckiego i pardubickiego to przede wszystkim połączenie krajobrazu rolniczego i leśno-rolniczego – patrz Rysunek 1 – Typy krajobrazu wg przeznaczenia. Wokół dużych miast, takich jak Hradec Králové, Jaroměř, Dvůr Králové n. L., Jičín, Pardubice, Rychnov n. K., Chrudim, Ústí n. O. i Česká Třebová, występują tereny krajobrazu zurbanizowanego. W niższych partiach regionu występuje krajobraz stawowy, przede wszystkim na północny zachód od Pardubic i na południowy zachód od Náchodu. Ważnym miejscem są tereny na południowy wschód od Hradca Králové, gdzie znajduje się stosunkowo duża powierzchnia terenów leśnych, ważnych dla czystości powietrza w aglomeracji dwóch największych miast EG, Hradca

Králové i Pardubic. Kolejne większe kompleksy terenów leśnych znajdują się przede wszystkim na obszarach górskich – w Karkonoszach i Górach Orlickich. W tych dwóch regionach (krajach) EG warto jeszcze wyróżnić obszar krajobrazu górskich gołoborzy, który znajduje się tylko w części hradeckiej, na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego. Część jesionicko-szumperska jest w przeciwieństwie do poprzednio opisywanej części EG inna. Tu znajduje się jeszcze obszar krajobrazu zurbanizowanego w okolicach Šumperku. Pozostałe tereny są przede wszystkim leśne i leśno-rolnicze.

Patrząc na EG pod względem typu ukształtowania terenu, to największy obszar zajmują góry niskie (czes. vrchovina) (Hercynica) – większa część jest w kraju hradeckim. W kraju pardubickim przeważa krajobraz rozciętych płyt w rejonie Vysoké Mýto – Litomyšl – Svitavy – Rychnov n. K. W okolicach Pardubic występuje krajobraz piasków eolicznych i w większym stopniu w kierunku Hradca Králové, a dalej ciągną się szerokie rzeczne tereny zalewowe, to wszystko na terenie Płyty Wschodniołabskiej (Východolabská tabule) (szczegółowo przedstawia to Rysunek 2 – Typy krajobrazu wg ukształtowania terenu). W górskich rejonach Karkonoszy i Gór Orlickich można spotkać krajobraz górski o wyraźnych zboczach i skalistych grzbietach. Większa ilość takich krajobrazów występuje także w powiecie Šumperk (Śnieżnik, Jesionik Wysoki) oraz na terenie gminy Bílá Voda (Rychlebské hory, pol. Góry Złote). Drobne obszary krajobrazu miast skalnych występują też na pogórzu Broumovská vrchovina, konkretnie są to Ściany Broumowskie oraz Ściany Adrspaszsko-Teplickie. W kraju pardubickim jest to przykładowo obszar Toulovcovy Maštale.

W ramach wtórnego porównania EG, analiza skupia się na stosunku terenów leśnych i gruntów ornych oraz obszarów wodnych. Na dzień 31.12.2014 roku Czeski Urząd Statystyczny podaje dla całego EG (z powodu braku danych na poziomie gmin dla porównania podane są wartości dla całego powiatu Jeseník) powierzchnię gruntów rolnych 627 683 ha. Ogólnokrajowy spadkowy trend powierzchni terenów rolnych ma swoje przełożenie także w EG, gdzie do 2018 roku powierzchnia gruntów rolnych zmalała o 1808 ha. Udział tych powierzchni zmniejszył się we wszystkich częściach EG. W 2018 roku grunty orne stanowiły 68% powierzchni gruntów rolnych, a 2,6% powierzchni stanowiły obszary wodne. Najwięcej gruntów ornych jest w kraju pardubickim, w 2018 roku było to 194 210 ha, a największa część akwenów wodnych występuje w kraju hradeckim, w 2018 roku to 7668 ha. Natomiast powiat Šumperk jest najbardziej zalesioną częścią EG, powierzchnia terenów leśnych w 2018 roku wynosiła 63 867,10 ha i od 2014 roku prawie się nie zmieniła. Powierzchnie poszczególnych rodzajów terenów przedstawiają Wykresy 5, 6, 7 i 8.

Rysunek 1 Typy krajobrazu wg przeznaczenia

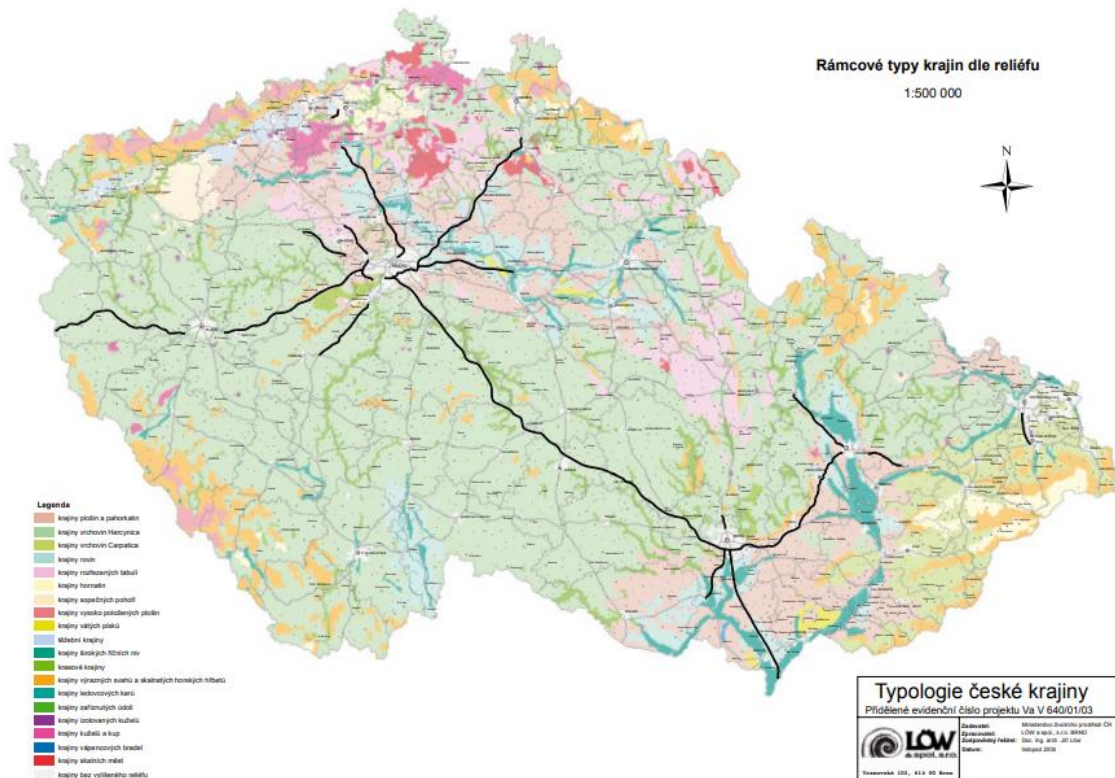

Žródło: Ministerstwo Środowiska (Přiroda a krajina České republiky /Przyroda i krajobraz Republiki Czeskiej/, Raport dotyczący stanu 2009)

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/\\$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaostavu/$FILE/zprava%20o%20stavu2009.pdf)

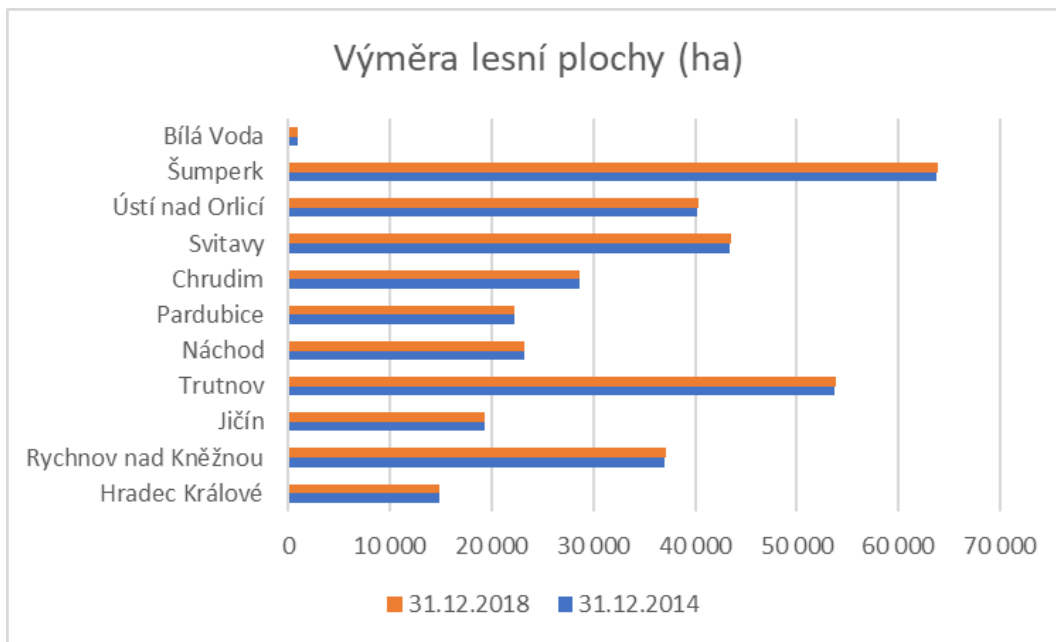
Rysunek 2 Typy krajobrazu wg ukształtowania terenu

Žródlo: Instytut Rozwoju Regionalnego (Typologické členění krajín České republiky – Urbanismus a územní rozvoj 6/2008)

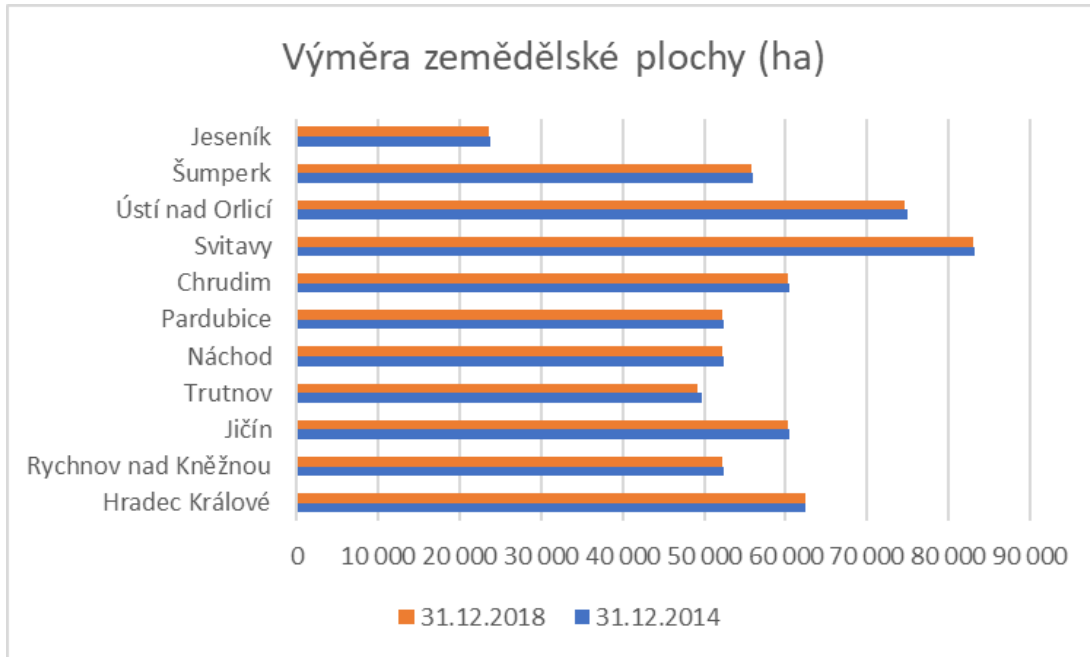
https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2008/2008-06/06_typologicke.pdf

Wykres 5 Powierzchnia terenów leśnych

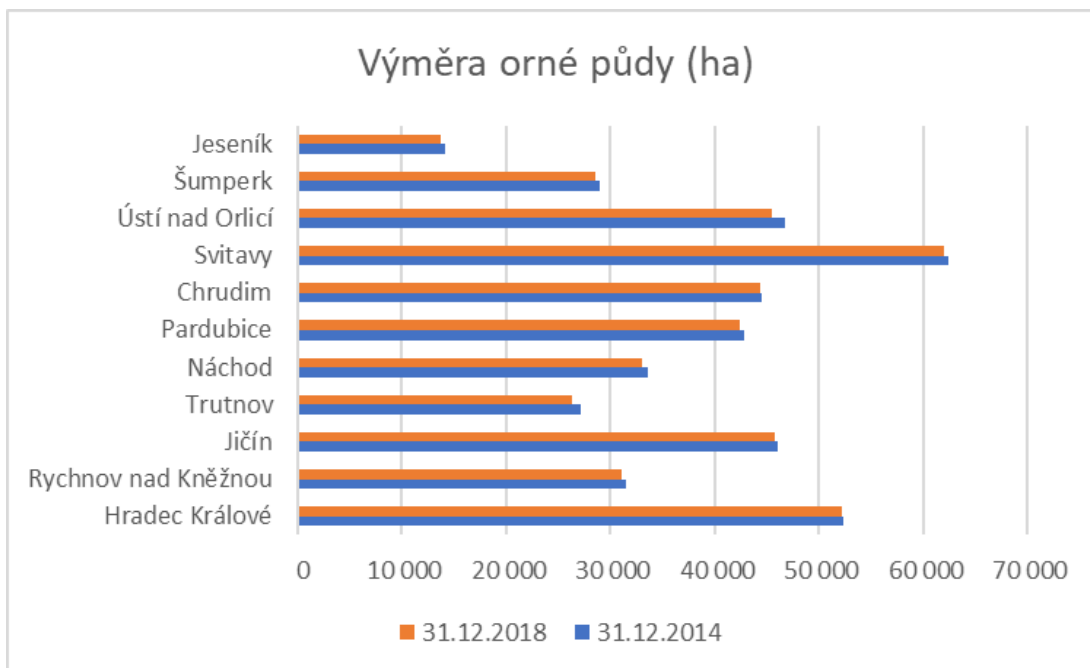
Žródlo: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Wykres 6 Powierzchnia terenów rolniczych

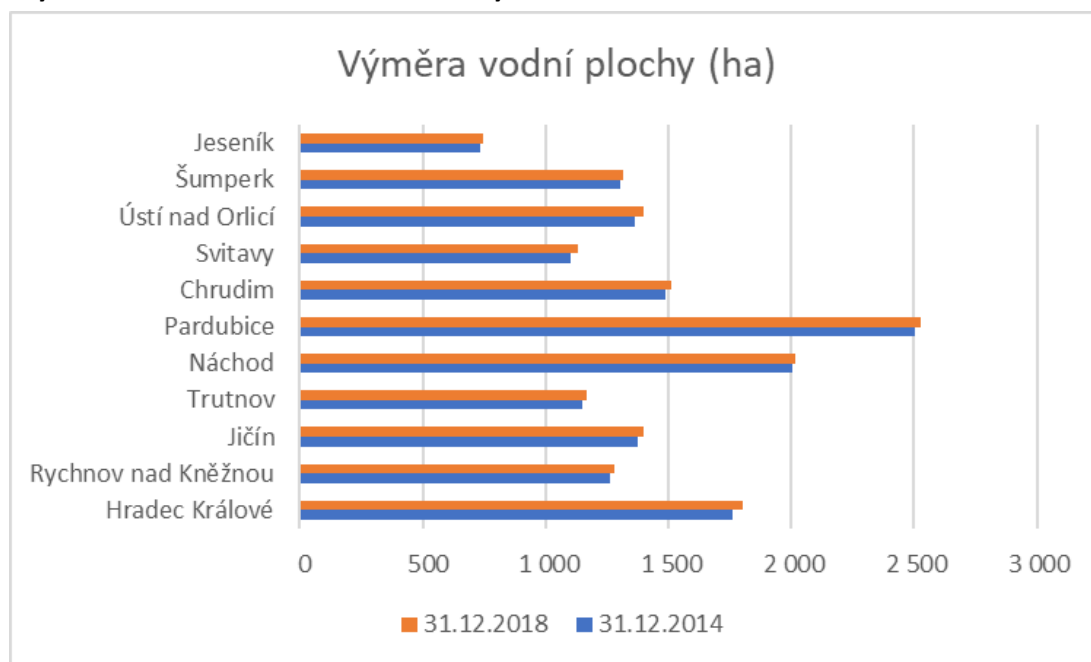
Žródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Wykres 7 Powierzchnia gruntów ornych

Žródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Wykres 8 Powierzchnia obszarów wodnych

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

8.2 Typy gleb, erozja gleby

Głębokość profilu glebowego na terenie EG zależna jest od wykorzystania gleby. Na terenach rolniczych gleba charakteryzuje się dużą głębokością, na terenach leśno-rolniczych i leśnych gleba jest raczej głęboka i średnio głęboka, a pozostałe tereny, przede wszystkim górskie i podgórskie, mają gleby głębokie, średnio głębokie i płytkie. Na rysunku 3 – Głębokość gleby przedstawiono także tereny z płytką glebą.

Erozja gleby może być skutkiem kilku oddziaływań, w związku z tym dzieli się ją na erozję wodną, erozję wietrzną oraz erozję uprawową.

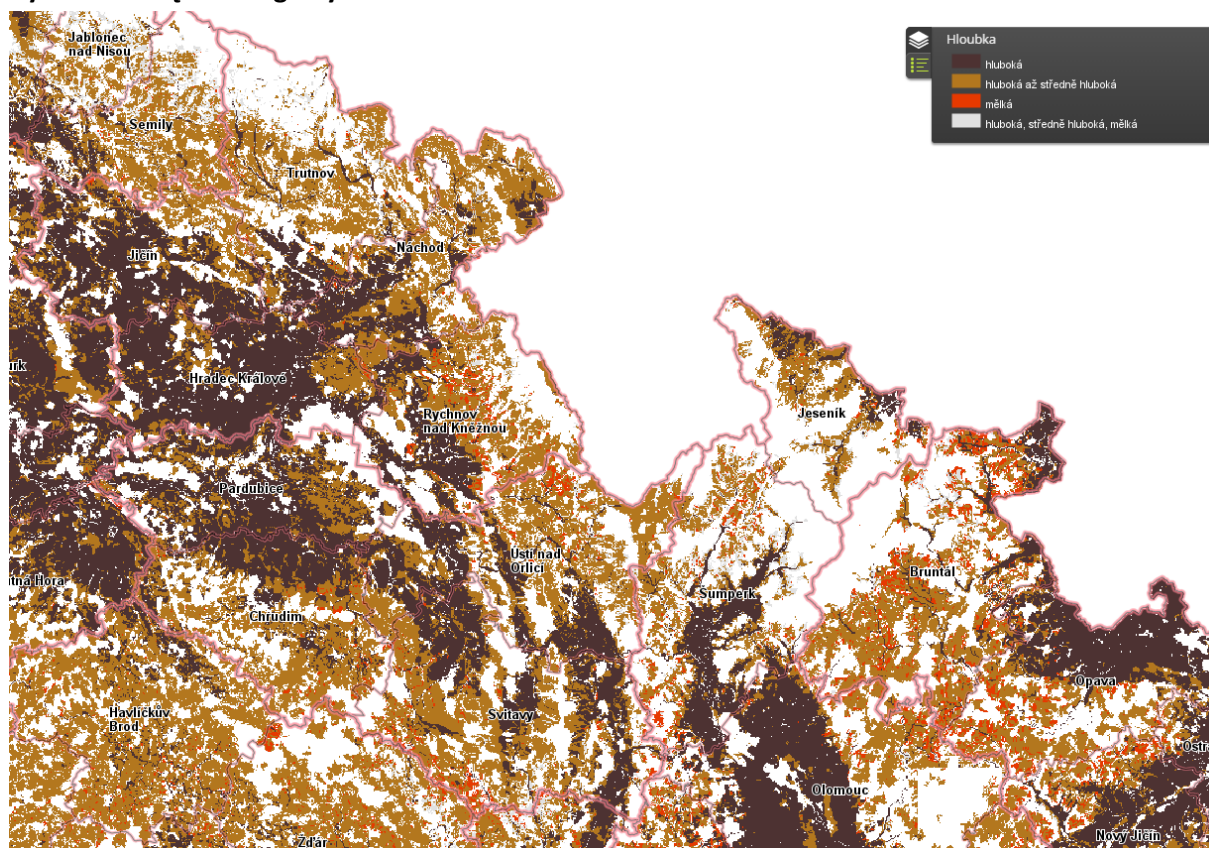
Erozja wodna charakteryzowana jest długotrwałym średnim spłukiwaniem gleby. Na terenie kraju pardubickiego erozją ekstremalnie zagrożone jest 15,63% powierzchni, co stanowi 41 595,19 ha, przy czym największa skala tego zjawiska występuje w powiecie Svitavy, natomiast w powiecie Pardubice zagrożenie jest bardzo małe. W kraju pardubickim prawie 33% powierzchni jest zagrożone erozją w bardzo niskim stopniu. W kraju hradeckim bardzo niskie zagrożenie dotyczy 37%, natomiast ekstremalnie zagrożonych jest 35 404,66 ha, co stanowi 12,87% powierzchni tego kraju. W powiecie Šumperk prawie 55% powierzchni jest bardzo nisko zagrożone erozją wodną, stanowi to powierzchnię 29 721,58 ha, a ekstremalnie zagrożona powierzchnia wynosi 7636,08 ha. Gmina Bílá Voda jest w 80% bardzo słabo zagrożona, a tylko 1,71% terenu, czyli 7,33 ha jest ekstremalnie zagrożone erozją wodną.

Potencjalne zagrożenie erozją wietrzną od 2019 roku ewidencjonuje Instytut Badawczy Melioracji i Ochrony Gleby (Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, zwany dalej „VÚMOP“). Kraj pardubicki i hradecki mniej więcej w 80% nie są zagrożone erozją wietrzną. Niespełna 70% powiatu Šumperk nie jest zagrożone, a 17,77% powierzchni stanowią gleby podatne na erozję wietrzną. Gmina Bílá Voda w

powiecie Jeseník jest pod tym względem przeciwieństwem reszty EG, ponieważ ponad 63% powierzchni, czyli 36,71 ha, jest potencjalnie najbardziej zagrożone erozją wietrzną, a ponad jedna czwarta gleby jest tylko podatna na ten rodzaj erozji.

Degradacja gleby poprzez zagęszczanie wpływa negatywnie na produkcyjną i pozaprodukcyjną funkcję gleby. Degradacja ta zmniejsza między innymi zdolność retencyjną i możliwą do wykorzystania pojemność wodną gleby. Na 16-21% powierzchni EG występuje wysokie potencjalne zagrożenie dla dolnych warstw gleby w wyniku zagęszczenia. Średnie zagrożenie dotyczy kolejnych 50% powierzchni.

Rysunek 3 Głębokość gleby

Źródło: <https://mapy.vumop.cz/>

8.3 Zatrzymywanie wody w krajobrazie, ochrona przeciwpowodziowa

VÚMOP w swoich statystykach charakteryzuje gleby wysychające w oparciu o możliwą do wykorzystania pojemność wodną. Na całym obszarze EG nie występuje żaden teren z glebą wysychającą. Natomiast trwale podmokłych gleb jest średnio 2,6%, przy czym do średniej nie wliczono gminy Bílá Voda, której poziom trwale podmokłych gleb wynosi 0,27%, co stanowi powierzchnię 1,13 ha.

Według Czeskiego Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej w styczniu 2020 roku w kraju pardubickim i hradeckim występowała wyjątkowo obniżona wydajność źródeł. W powiecie Šumperk

wydajność źródeł była mocno poniżej normalnego stanu, a w gminie Bílá Voda tylko nieco poniżej normy. Podziemny stan wody w EG był również poniżej normy, z wyjątkiem ziemi szumperskiej i Bilej Vody, gdzie stan wód podziemnych był w normie.

Na dzień 5.03.2020r. CzIMiGW opublikował mapę (Rysunek 4 – Dostępna pojemność wodna) z zasobami dostępnej pojemności wodnej. Pod tym względem w ramach EG najgorsza sytuacja jest w powiecie Pardubice, a najlepsza w powiecie Ústí nad Orlicí. Pozostałe tereny EG mają powyżej 50% dostępnej pojemności wodnej. Ministerstwo Środowiska w Raporcie o środowisku RCz za 2018 rok wskazuje na krytyczną sytuację stanu wody glebowej, która w sierpniu 2018 roku spadła poniżej 10% dostępnej pojemności wodnej gleby.

Zatrzymywaniem wody w krajobrazie zajmuje się też ONZ. Centrum Informacji ONZ w Pradze przedstawiło program rozwoju na lata 2015-2030. Obejmuje on 17 celów zrównoważonego rozwoju, wśród których jest także zagadnienie zatrzymania wody w krajobrazie i ogólnie działania klimatologiczne. Na aktualne potrzeby i zaistniałe zmiany klimatyczne reagują też regiony RCz. W przeszłości ciek wodne były regulowane, budowano tamy, tworzone zapory i zawsze wszystko dostosowywano do rozwoju i nowo zabudowanych obszarów. Obecnie sytuacja jest inna i regiony, przeciwnie, skupiają się na zatrzymaniu wody na zasiedlonych obszarach, budują suche poldery, gdzie ciek wodne w naturalny sposób meandrują i zapobiegają niekontrolowanym powodziom, starają się chronić wody podziemne i stwarzają zachęty do wykorzystania wód opadowych.

Zatrzymywanie wody w krajobrazie wspierane jest w ramach wielu dotacji narodowych, prewencyjne działania inwestycyjne skupiają się przede wszystkim na budowie elementów technicznych. Ponadto UE zastrza warunki prawne dotyczące podziału spójnych terenów rolniczych, a więc mają być odnawiane zagajniki, tarasy i inne elementy krajobrazu, mają być wyeliminowane uprawy szerokokorządowe, czyli uprawy zagrażające erozją (typu kukurydza) na stromych gruntach itp.

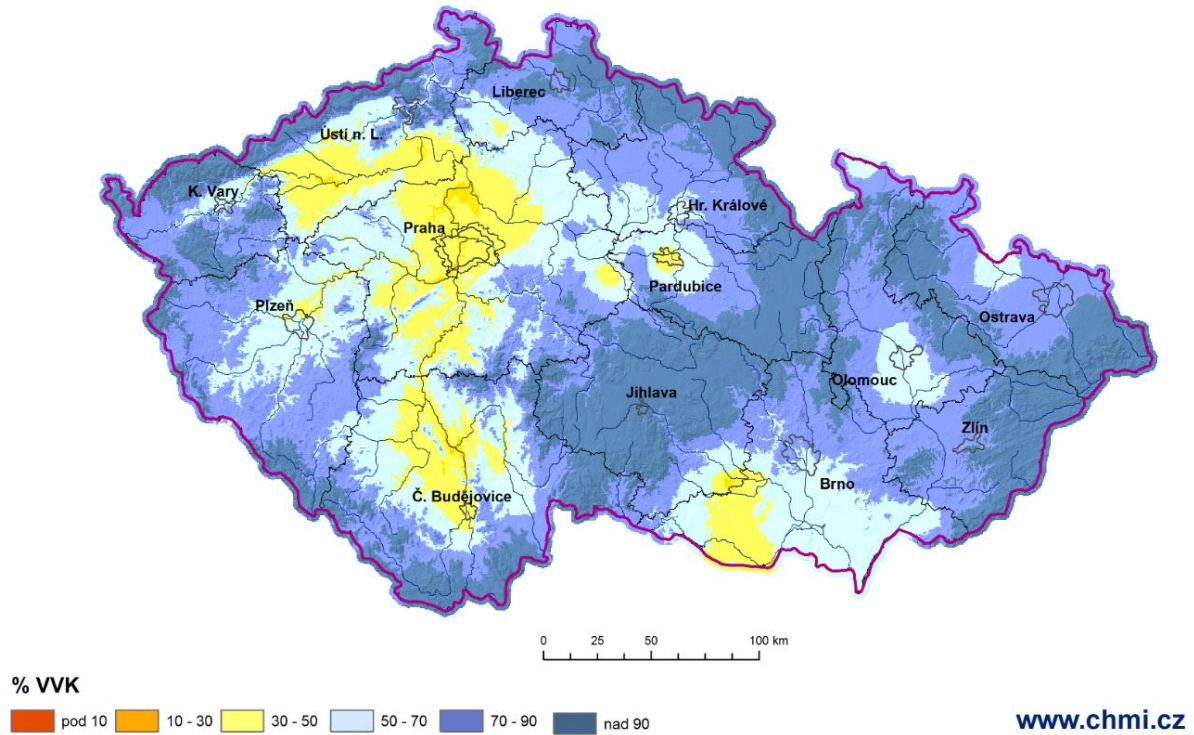
W EG znajduje się dorzecze Łaby i Morawy, a w powiatach Jeseník i Náchod dorzecze Odry. Ochrona przeciwpowodziowa jest ogólnie potrzebna. Z powodu nadmiernej suszy przy obfitych opadach woda nie jest w stanie wsiąkać w zdegradowaną glebę i spływa z gruntów, powodując lokalne powodzie. Drugim powodem są duże powierzchnie betonu i asfaltu, tzw. urbanizacja krajobrazu, co przede wszystkim w miastach uniemożliwia wsiąkanie wody w podłoże gruntowe. Powierzchnia terenów zalewowych zwiększa się w ostatnich latach niemal we wszystkich dorzeczach. Podstawową normą prawną regulującą ochronę przed powodzią jest Ustawa nr 254/2001 o wodach i zmianie niektórych ustaw (ustawa Prawo wodne). Tereny zalewowe występują niemal koło każdej rzeki i rzeczki na terenie EG. Według geoportalu Ministerstwa Środowiska w gminie Bílá Voda teren zalewowy nie występuje.

Z powodu nadmiernej suszy, a więc także wciąż rosnącej średniej temperatury powietrza, w EG zagrożone są tereny powiatu Hradec Králové, łagodnie zagrożone są powiaty Pardubice, Chrudim, Svitavy, Šumperk i Jičín, a pozostałe części EG nie są zagrożone suszą. Przedstawiono to na rysunku 5 – RCz wg stopnia zagrożenia suszą.

Konkretne działania przeciwpowodziowe na terenie EG realizowano np. na obrzeżach gminy Žichlínek w kraju pardubickim, gdzie zbudowano tzw. suchy polder. Jego celem jest zmniejszenie kulminacyjnego przepływu rzek, a więc posiadanie w razie potrzeby kontroli nad rozlewem wody. W 2019 roku rozpoczęto budowę wałów ziemnych i żelbetowych murów ochronnych wraz z mobilnymi urządzeniami pomiędzy miejscowościami Třebovice – Česká Třebová w dorzeczu rzeki Třebovka –

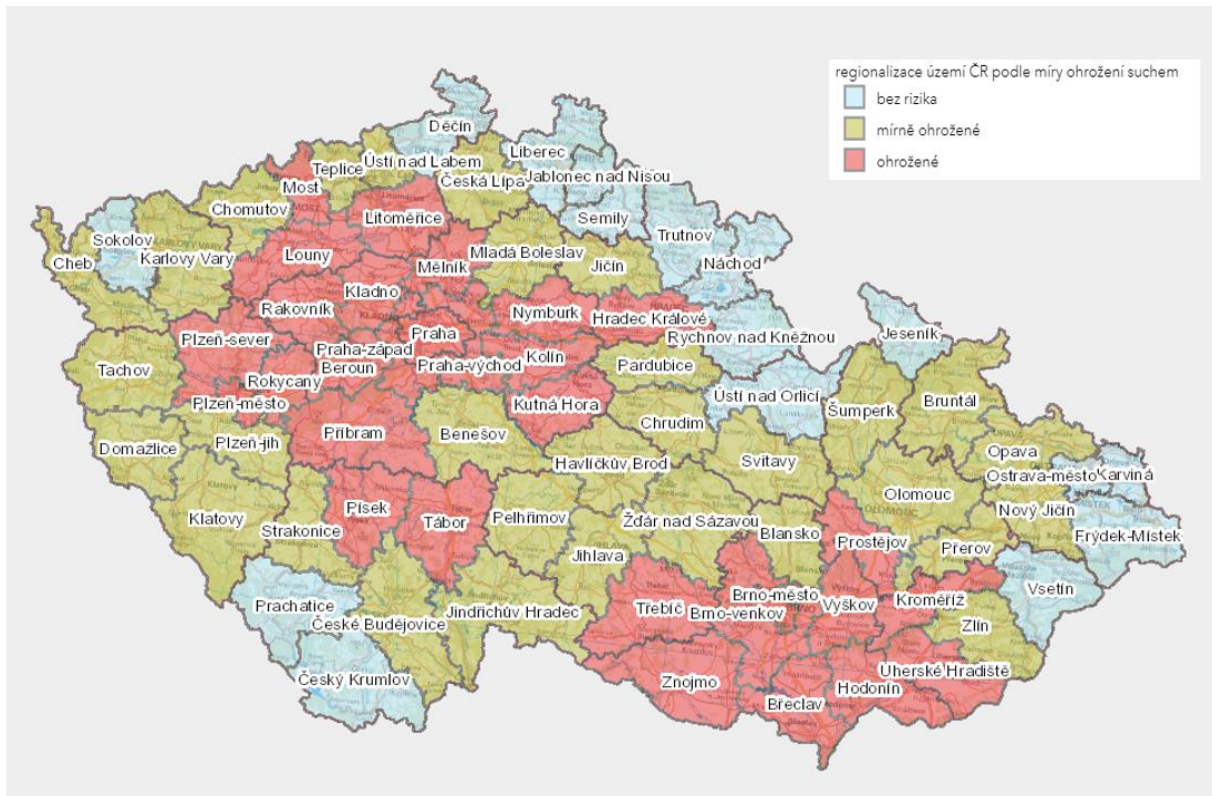
patrz rysunek 6 – Część polderu w Žichlíngu. Kolejny polder budowany jest np. niedaleko miejscowości Seč na ziemi chrudimskiej, koło Dobruški przygotowany jest duży polder Mělnány, a także w dolinie rzeki Desná na ziemi szumperskiej w 2018 roku rozpoczęto budowę zbliżonych do krajobrazu elementów przeciwpowodziowych, takich jak topiele, mokradła, ślepe ramiona i poldery.

Rysunek 4 Dostępna pojemność wodna (na dzień 5.03.2020 r.)

Źródło: Czeski Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Rysunek 5 RCz wg stopnia zagrożenia suszą

Žródło: Výzkumný ústav vodohospodářský

<http://vuv.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=1da7a37afa3b47b391ee568e08ea6cab>

Rysunek 6 Część polderu w Žichlíngu

Źródło: Radio Pardubice

8.4 Zanieczyszczenie wody i powietrza

Zanieczyszczenie rzek odnotowywane jest w Systemie Informacyjnym Statystyki i Raportowania (Informační systém statistiky a reportingu), którym administruje Ministerstwo Środowiska. W kraju pardubickim w latach 2017-2018 było 6 źródeł zanieczyszczenia rzek wg IRZ 2013 (Zintegrowany Rejestr Zanieczyszczeń) (wycieki do wody i przenoszenie w ściekach). W powiatach Svitavy i Ústí nad Orlicí występowały rzeki niezanieczyszczone lub tylko w małym stopniu zanieczyszczone. Na pozostałym obszarze kraju pardubickiego rzeki zakwalifikowane są do klasy III, tj. woda zanieczyszczona. W kraju hradeckim na obszarach górskich występują wody niezanieczyszczone lub słabo zanieczyszczone. Im bardziej teren jest zasiedlony, zanieczyszczenie rzek jest większe. Czasami nawet na poziomie klasy V, tj. bardzo mocno zanieczyszczona woda. Według IRZ 2013 występuje tu 7 źródeł zanieczyszczeń. W gminie Bílá Voda nie ma żadnego zanieczyszczonego ciek wodny, a w powiecie Šumperk przeważająca część rzeki ma I lub II klasę zanieczyszczenia, czyli nie są zanieczyszczone lub tylko słabo.

Pojęcie zanieczyszczania powietrza (emisja) obejmuje szereg procesów, podczas których substancje zanieczyszczające wprowadzane są do powietrza. Źródła zanieczyszczania powietrza mogą mieć pochodzenie naturalne lub antropogeniczne, przy czym granica pomiędzy tymi typami źródeł nie zawsze jest w pełni jednoznaczna. Do źródeł pochodzenia naturalnego zazwyczaj zalicza się np. działalność wulkaniczną, pożary, produkcję substancji zanieczyszczających przez rośliny itp. Źródłami

antropogenicznymi jest działalność człowieka. Przez pierwotne zanieczyszczanie powietrza rozumie się wejście substancji zanieczyszczających do powietrza bezpośrednio ze źródeł, natomiast wtórne substancje zanieczyszczające powstają jako efekt reakcji fizyczno-chemicznych w atmosferze (ozon, aerozole wtórne, większość NO₂ itp.), (źródło: portal.chmi.cz). Baza danych emisji (REZZO), którą prowadzi Czeski Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, zawiera najnowsze dane za 2017 rok. W kategorii REZZO 1-4 w tabeli 32 – Bilans emisji REZZO 1 – 4 za 2017 rok można zobaczyć łączną ilość podstawowych substancji zanieczyszczających.

Główne źródła zanieczyszczeń występują przeważnie w okolicach większych miast. Według Zintegrowanego Rejestru Zanieczyszczeń (dalej IRZ) w 2017 roku były to np. ČKD Kutná Hora, a.s.–strojírna Chrudim, NOVOKOV spol. s r.o., CZ LOKO, a.s. Provozovna Česká Třebová, Autocentrum BARTH - HK ŠC, ORLICKÁ ZEMĚDĚLSKÁ a.s. – hala drobiu Štěpánovsko oraz browar Pivovar HOLBA, a.s. – provozovna Hanušovice. W 2018 roku były to np. Amcor Flexibles Nový Bydžov, s.r.o.–provozovna ZÁBĚDOV, Farma hodowli trzody chlewnej Nahořany, Královéhradecká provozní, a.s. – Očyszczalnia ścieków ČOV Hradec Králové.

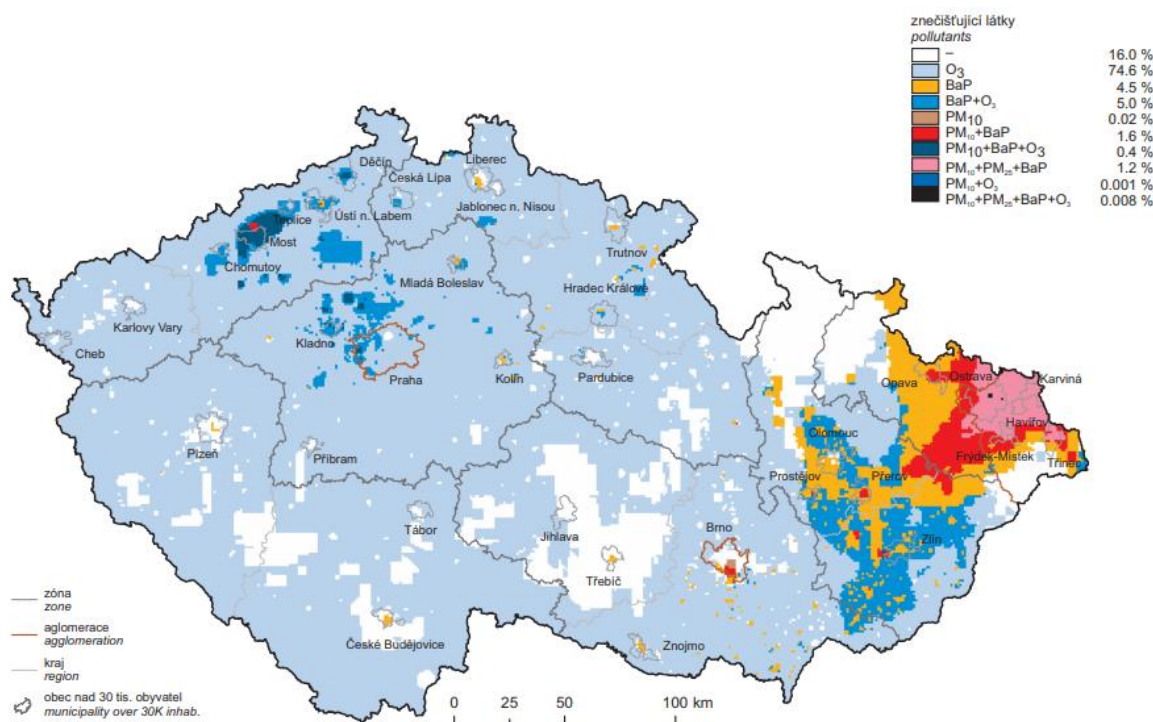
Rysunek 7 – Obszary z przekroczonymi normami emisji dla ochrony zdrowia wybranych grup substancji za 2018 rok przedstawia miejsca w RCz, w których w 2018 roku przekroczono normy emisji. Powiat Šumperk i gmina Bílá Voda należą do terenów, gdzie nie występują substancje zanieczyszczające. Na większości obszaru przekroczona była wartość ozonu (O₃). Ten szkodliwy gaz bywa w szczególności elementem smogu fotochemicznego lub suchego, a więc występuje w miejscach o dużym stężeniu gazów spalinowych. Powstaje też w czasie pożarów i spalania biomasy.

Tabela nr 32 Bilans emisji REZZO 1 – 4 za 2017 rok

Wyszczególnienie	TZL (t/rok)		SO ₂ (t/rok)		NO _x (t/rok)		CO (t/rok)		LZO (t/rok)		NH ₂ (t/rok)	
	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%
RCz	54887	100	105113,3	100	157125,3	100	713832,6	100	208717	100	65970,8	100
kraj hradecki	3391,8	6,179605	4196	3,991883	4965,7	3,160344	36832,2	5,159781	13426	6,432634	4841,6	7,339005
kraj pardubicki	3308,6	6,028021	7010,7	6,66966	11800,6	7,510312	33757,1	4,728994	12377,9	5,93047	5772,3	8,74978
kraj olomuniecki	3047,4	5,552134	3596,1	3,421166	6733,1	4,285179	42517,4	5,956214	14019,1	6,716798	4440,7	6,731311

Źródło: Czeski Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Rysunek 7 Obszary z przekroczonymi normami emisji dla ochrony zdrowia wybranych grup substancji za 2018 rok

Źródło: ČHMÚ – Informační systém kvality ovzduší – Zpráva za rok 2018 (Czeski Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – System informacyjny o jakości powietrza – Raport za 2018 rok)

8.5 Ochrona walorów przyrodniczych

Obszary chronione, takie jak parki narodowe, parki krajobrazowe, są z punktu widzenia ich lokalizacji opisane w rozdziale 7.3. Łączna powierzchnia wszystkich obszarów chronionych w EG (ujęty jest cały powiat Jeseník) wynosiła w 2018 roku 217 348 ha. Poszczególne liczby i powierzchnie przedstawiono szczegółowo w tabeli 33 – Obszary chronione i powierzchnia oraz na rysunku XX – Wielkopowierzchniowe i małopowierzchniowe obszary objęte szczególną ochroną w RCz w 2018 roku.

Na terenie EG znajduje się kilkaset miejsc geologicznych – patrz rysunek 9 – Mapa miejsc geologicznych na terenie EG. W kraju hradeckim jest ich 244, w kraju pardubickim 155, w powiecie Šumperk 93, a w gminie Bílá Voda są 2.

W ramach całej RCz występują tereny naturalnych biotopów, rysunek 10 – Udział powierzchni naturalnych biotopów w obszarze RCz w 2018 roku (%), w sposób przejrzysty przedstawia obszary i ich udział procentowy. W ramach EG największy teren z naturalnymi biotopami występuje w gminie Bílá Voda oraz na ziemi szumperskiej, a więc przeważnie na bardziej ustronnych terenach.

Do kolejnych walorów przyrodniczych należą obszary sieci Natura 2000, czyli specjalne obszary ochrony siedlisk (SOOS) oraz obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP). Największe tego rodzaju obszary występują na północy kraju hradeckiego, przeważają tu SOOS, natomiast w powiecie Šumperk jest większość OSOP. Niemałe znaczenia dla klimatu, zatrzymywania wody i życia w krajobrazie mają mokradła. Ich znaczna część występuje w kraju pardubickim w okolicach

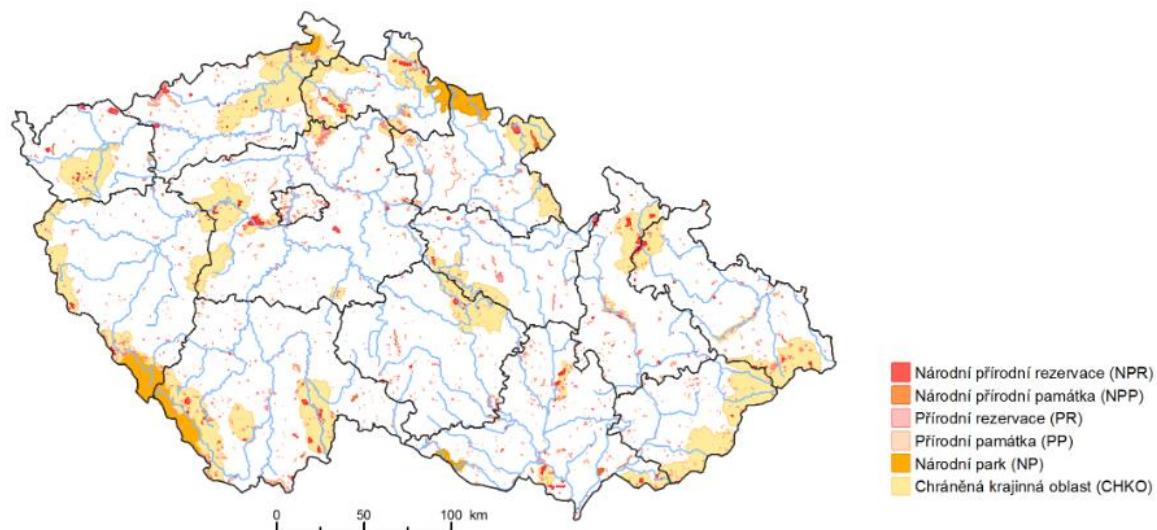
miejsowości Nasavry, Choceň i Ústí n. O. W kraju hradeckim w powiecie Trutnov występują obszary przyrody o znaczeniu międzynarodowym, dotyczy to rezerwatu biosfery Karkonosze i międzynarodowego geoparku UNESCO – Czeski Raj. Do krajowych geoparków można zaliczyć Broumovsko, peryferyjne części Czeskiego Raju w kraju hradeckim oraz Góry Żelazne (Železné hory) w kraju pardubickim. Na terenie EG jest duża liczba drzew pomników i warto wspomnieć, że jedno występuje też w gminie Bílá Voda.

Tabela nr 33 Obszary chronione i ich powierzchnia

Szczególnie	Okres	Parki narodowe	powierzchnia (ha)	Parki krajobrazowe	powierzchnia (ha)	Małopowierzchniowe obszary chronione									
						łącznie	powierzchnia (ha)	w tym							
								narodowy pomnik przyrody	powierzchnia (ha)	narodowy rezerwat przyrody	powierzchnia (ha)	pomnik przyrody	powierzchnia (ha)	rezerwat przyrody	powierzchnia (ha)
ČR	31.12.2018	4	119 105	26	1 137 467	2 609	111 844	126	6 616	109	29 532	1 562	32 665	812	43 031
EG	31.12.2018	1	24 671	9	157 615	301	16 030	8	1 309	15	6 600	181	5 424	97	5 699
KH	31.12.2018	1	24 671	3	70 999	136	8 845	2	1 017	5	2 392	92	3 916	37	1 520
KP	31.12.2018	0	0	3	39 118	108	2 970	2	225	3	1 543	62	1 191	41	3 012
Šumperk	31.12.2018	0	0	2	24 254	31	2 651	0	0	4	1 605	16	247	11	799
Jeseník	31.12.2018	0	0	1	23 244	26	1 564	4	67	3	1 060	11	70	8	368

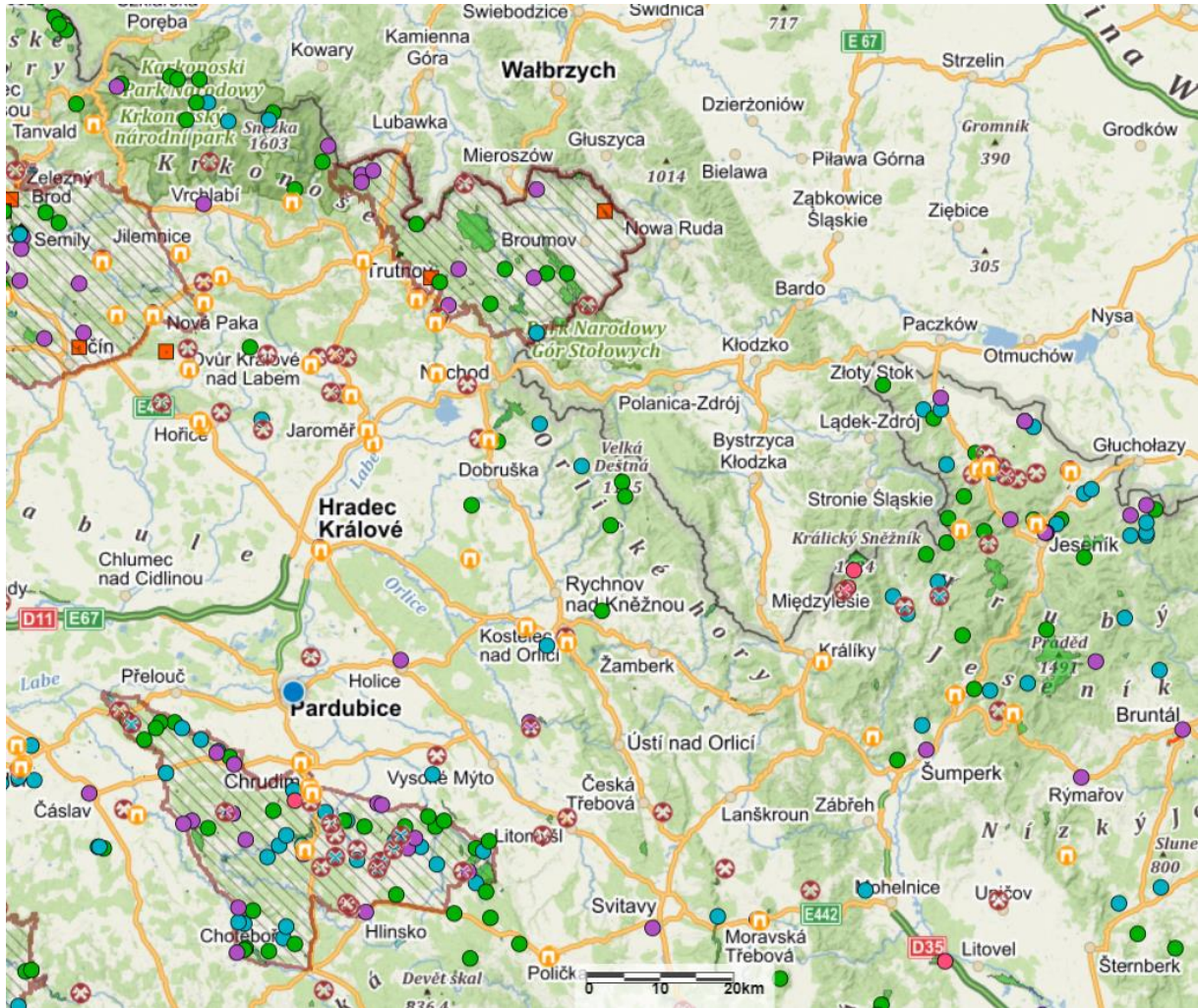
Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Rysunek 8 Wielkopowierzchniowe i małopowierzchniowe obszary objęte szczególną ochroną w RCz w 2018 roku

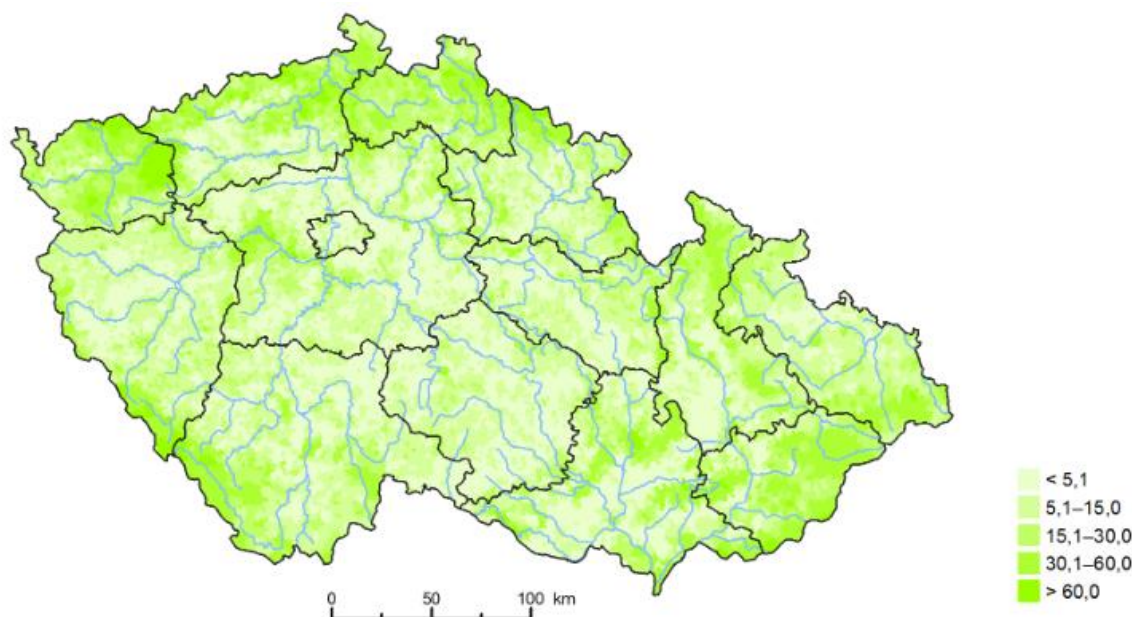
Źródło: <https://issar.cenia.cz/prehled-klicovych-indikatoru-podle-hlavnich-temat/04-priroda/ochrana-prirody-2/>

Rysunek 9 Mapa miejsc geologicznych na terenie EG

Źródło: <https://mapy.geology.cz/zajimavosti/>

Rysunek 10 Udział powierzchni naturalnych biotopów w obszarze RCz w 2018 roku (%)

Źródło: <https://issar.cenia.cz/prehled-klicovych-indikatoru-podle-hlavnich-temat/04-priroda/05-fragmentace-krajiny/>

8.6 Gospodarka odpadami

Odpady to produkt praktycznie kaźdej działalności człowieka. Powstają w działalności przemysłowej, budownictwie, rolnictwie, transporcie i w czasie zwykłego życia człowieka w społeczeństwie konsumpcyjnym. Podstawowe zasady gospodarki opadami określa Ustawa nr 185/2001 o odpadach i zmianie niektórych ustaw z późniejszymi zmianami i jej przepisy wykonawcze. Cele w zakresie gospodarki odpadami i działania zmierzające do ich osiągnięcia określone zostały w Planie gospodarki odpadami Republiki Czeskiej na okres 2015-2024, który został zgodnie z ustawą o odpadach wydany w formie uchwały Rady Ministrów. Z Planem gospodarki odpadami RCz muszą być zgodne także plany gospodarki odpadami krajów samorządowych oraz plany gospodarki odpadami gmin w RCz.

W 2018 roku w RCz wyprodukowano łącznie 28 mln ton odpadów, czyli o 19,18% więcej niż w 2014 roku. W kraju hradeckim w 2018 roku łączna produkcja odpadów wyniosła 1 676 863 ton, z tego ponad 62 tysiące stanowiły odpady niebezpieczne. We wszystkich analizowanych regionach (krajach) produkcja odpadów rośnie z roku na rok. Ponieważ nie ma danych dla mniejszych jednostek niż kraje, dla porównania uwzględniony jest cały kraj ołomuniecki. Według Ministerstwa Środowiska i Czeskiego Urzędu Statystycznego średnia produkcja odpadów na mieszkańca wynosiła w 2018 roku 3045 kg w kraju hradeckim, w kraju pardubickim mniej, tj. 2889,48 kg, a największą średnią produkcję na mieszkańca odnotowano w kraju ołomunieckim, ponad 3800 kg na mieszkańca.

Dane dotyczące gospodarki odpadami dostępne są tylko dla całej RCz. Można jednak założyć, że trend w zakresie gospodarki odpadami, jaki obserwuje się w skali ogólnokrajowej, występuje także w EG. W 2014 roku wykorzystano 41,46% odpadów, w 2016 roku odsetek ten był największy i wynosił 55,18%, a do 2018 roku nastąpił spadek do 50,92%, co stanowi 19 691 221 ton. Choć procentowo wykorzystanie jest mniejsze, to objętościowo jest większe niż w 2016 roku. Z ogólnej ilości wykorzystanych opadów prawie 62% zużyto w recyklingu i kompostowaniu, poniżej 6% w

energetyczne, a ok. 23% odpadów utylizowano poprzez spalanie lub umieszczanie na wysypiskach. Szczegółowo zagadnienie to przedstawiono w tabeli 34 – Gospodarka odpadami.

Według Ministerstwa Przemysłu i Handlu na terenie EG znajdują się poniższe spalarnie odpadów:

- Szpital Kliniczny Hradec Králové (Hradec Králové)
- Specjalistyczny Zakład Lecznicy dla Dzieci i Dorosłych im. Hamzy (Luže – Košumberk)
- Szpital Kraju Pardubického, s.a. (Pardubice)
- Marius Pedersen a.s. (Těchonín)
- Szpital Rejonowy Trutnov, s.a. (Trutnov).

Tabela nr 34 Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami ogółem	odzysk ogółem	%	w tym										
			wykorzystanie odpadów (oprócz wykorzystania energetycznego)		w tym		wykorzystane energetyczne		likwidacja ogółem		w tym		zasypanie
			%		recykling	kompostowanie (biodegradowalność)	%		%		spalanie na powierzchni ziemi	składowanie	
30 876 896	12 802 542	41,46	9 552 410	74,61	6 239 170	300 019	1 016 414	7,94	4 601 284	35,94	79 130	3 418 594	x
34 205 451	14 837 492	43,38	11 109 396	74,87	7 755 881	355 889	1 057 005	7,12	4 537 899	30,58	81 152	3 517 562	x
34 484 528	19 028 051	55,18	11 343 800	59,62	8 375 039	477 629	1 032 496	5,43	3 885	0,02	423	3 800 384	6 651 755
35 091 393	18 927 477	53,94	11 456 229	60,53	8 578 683	517 573	1 164 497	6,15	3 605 819	19,05	91 119	3 514 352	6 306 751
38 669 446	19 691 221	50,92	12 185 790	61,88	10 133 987	542 091	1 137 694	5,78	4 676 857	23,75	94 136	4 581 536	6 367 737

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

8.7 Zaopatrzenie w wodę pitną i gospodarka ściekowa

Według danych Ministerstwa Rolnictwa w EG znajduje się 13 źródeł pitnej wody powierzchniowej oraz 509 źródeł podziemnej wody pitnej. W kraju hradeckim jest 8 źródeł powierzchniowych i 264 podziemne źródła wody pitnej, w kraju pardubickim powierzchniowe źródła są tylko 3, a podziemne 233, w powiecie Šumperk są to 2 źródła powierzchniowe i 12 podziemnych źródeł wody pitnej.

Dane statystyczne Czeskiego Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej zawierają m.in. procent rocznych opadów w porównaniu z długoterminową średnią opadów 1961-1990. W 2014 roku roczna ilość opadów w RCz wynosiła 97%, nieco mniej opadów było w kraju pardubickim – 94%, a w kraju ołomunieckim 90%, najmniej zaś było ich w kraju hradeckim – 78%. Do 2018 roku można obserwować bardzo duży spadek ilości opadów, w kraju hradeckim spadły do poziomu 66% normalnej wartości, w kraju pardubickim do 64% (co było o 30% mniej niż w 2014 roku), a w kraju ołomunieckim do 76%. Choć w 2019 roku opadów było już więcej, długookresowy spadek opadów ma wpływ na całe środowisko. Niedobór wód podziemnych, a tym samym źródeł wody pitnej, prowadzi do leśnych klęsk wywołanych przez kornika, w wyniku czego zmniejsza się powierzchnia lasów i zmienia się ich struktura, co skutkuje gorszym zatrzymywaniem wody w krajobrazie.

W RCz w 2018 roku niespełna 95% mieszkańców zaopatrywano w wodę pitną z wodociągów, oznacza to prawie zerowy przyrost od 2014 roku. Według Czeskiego Urzędu Statystycznego w 2018 roku wyprodukowano 609 692 tys. m³ wody, a wykorzystano z tego 601 524 tys. m³ wody. Ważnym aspektem jest udział strat wody przeznaczonej do wprowadzenia w sieć wodociągową. Strata ta z roku na rok maleje. W 2014 roku wynosiła 16%, a w 2018 roku już tylko 15,8%. W ramach EG największe straty odnotowywane są w kraju hradeckim, w 2018 roku wynosiły 21,3%, co znacznie przekracza ogólnokrajową średnią. Najmniejsze straty występują w kraju ołomunieckim (ponieważ nie ma danych dotyczących jednostek terytorialnych niższego szczebla, dla porównania przyjęto dane

dla całego kraju ołomunieckiego). W kraju pardubickim odsetek mieszkańców, którzy są zaopatrywani w wodę pitną z wodociągów, jest najwyższy.

Gospodarkę ściekową przedstawiono szczegółowo w tabeli 35 – Kanalizacja na potrzeby publiczne. Ważnym wskaźnikiem jest udział oczyszczanych ścieków w wodach, które są odprowadzane do kanalizacji.

Według wyposażenia gmin w infrastrukturę techniczną na dzień 31.12.2016 roku w kraju hradeckim jest 81% gmin wyposażonych w kanalizację, z tego 43,3% jest dodatkowo podłączonych do oczyszczalni ścieków. Ponadto ponad 89% gmin jest tu podłączonych do publicznego wodociągu. W kraju pardubickim do kanalizacji przyłączonych jest tylko 64,3% gmin, z tego 46,3% jest jednocześnie podłączonych do oczyszczalni ścieków. Natomiast z publicznego wodociągu korzysta prawie 96% gmin. W powiecie Šumperk, wg danych Czeskiego Urzędu Statystycznego, jest 74,4% gmin z kanalizacją, z tego 67,9% też podłączonych do oczyszczalni ścieków. Z publicznego wodociągu korzysta prawie 90% gmin. Gmina Bílá Voda jest również podłączona do kanalizacji i oczyszczalni ścieków i ma publiczny wodociąg.

Tabela nr 35 Kanalizacja na potrzeby publiczne

Wyszczególnienie		udział mieszkańców podłączonych do kanalizacji (%)	woda wypuszczona do rzek (tys. m ³)	ścieki odprowadzane do kanalizacji (tys. m ³)	w tym bytowo-gospodarcze	w tym przemysłowe i pozostałe	udział oczyszczanych ścieków w ściekach odprowadzanych do kanalizacji (%)
2014	RCz	83,9	841 943,0	446 072,0	303 296,0	142 775,0	96,9
2015	RCz	84,2	812 625,0	445 521,0	302 068,0	143 453,0	97,0
2016	RCz	84,7	831 585,0	446 868,0	304 170,0	142 697,0	97,3
2017	RCz	85,5	852 699,0	453 322,0	309 258,0	144 064,0	97,5
2018	RCz	85,5	769 035,0	457 320,0	310 679,0	146 641,0	97,6
	KH	78,9	49 188,0	20 836,0	13 444,0	7 392,0	96,6
	KP	74,6	32 810,0	18 087,0	11 442,0	6 644,0	99,0
	KO	85,3	50 200,0	27 199,0	18 565,0	8 634,0	97,7

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

9 TRANSPORT

9.1 Transport drogowy

Sieć drogową na terenie Euroregionu Glacensis można uznać za stosunkowo rozwiniętą, choć na razie nie wybudowano tu sieci autostradowej. Fakt ten jest o tyle poważny, że przez cały obszar EG przebiegają trasy drogowe należące do najbardziej uczęszczanych tranzytowych tras w Republice Czeskiej – jedna z dwóch głównych tras łączących Czechy z Morawami (I/35 – D35) oraz strategiczna trasa łącząca dużą część RCz z Polską (I/33) z problematyczną pod względem pojemności drogą prowadzącą przez Náchod do przejścia granicznego Náchod – Kudowa-Zdrój.

Sieć autostrad i dróg ekspresowych na terenie EG jest bardzo krótka. Większość odcinków autostradowych, które mają przebiegać przez region, jest obecnie albo w budowie, albo dopiero na etapie przygotowania. Od lutego 2020 użytkowany jest najbardziej na wschód wysunięty odcinek autostrady D11, mniej więcej od Chlumca na Cidlinou do Hradca Králové o długości ok. 29 km. Do autostrady D11 nawiązuje krótki odcinek autostrady D35 pomiędzy Sedlicami i Opatovicami nad Labem (ok. 4,5 km) oraz droga ekspresowa I/37 pomiędzy Hradcem Králové i Pardubicami (ok. 15 km). Kolejny oddany do użytkowania odcinek autostrady D35 nawiązuje do odcinka, który jest od długiego czasu niedobudowany, dopiero w mieście Mohelnice w powiecie Šumperk, a do granicy powiatu (czyli terytorium EG) jego długość liczy zaledwie ok. 7 km. W kierunku z Mohelnicy do Šumperka na drodze I/44 znajdują się jeszcze 2 krótkie odcinki drogi ekspresowej.

W 2020 roku rozpoczęła się budowa kolejnego odcinka autostrady D11 od Hradca Králové do Jaroměř, odcinek od Jaroměř do granicy z Polską w miejscowości Královec jest na różnych etapach przygotowania. W przypadku autostrady D35 aktualnie trwa budowa odcinka od Opatovic nad Labem do Ostrova u Vysokého Mýta. Kolejne odcinki, aż do istniejącej autostrady koło Mohelnicy, są na różnym etapie przygotowania i dotyczy to także kontynuacji autostrady D35 w drugim kierunku – do Jičína i Turnova. Odległą perspektywą jest jak na razie budowa autostrady D43 od Moravskiej Třebovej do granicy z krajem południowomorawskim.

Spośród dróg I kategorii przez teren EG biegną: I/35 (granica z krajem libereckim – Mohelnice), I/33 (Hradec Králové – Náchod/Polska), I/11 (Hradec Králové – granica z krajem morawsko-śląskim), I/31 (ring Hradec Králové), I/32 (powiat Jičín), I/16 (granica z krajem środkowoczeskim – Královec/Polska), I/14 (Vrchlabí-Třebovice), I/37 (Trutnov – granica z krajem Vysočina), I/36 (D11 –Čestice), I/2 (granica z krajem środkowoczeskim – Pardubice), I/17 (Podhořany-Zámorsk), I/34 (granica z krajem Vysočina – Koclířov), I/43 (granica z krajem południowomorawskim – Králíky/Polska), I/44 (Mohelnice – przełęcz Červenohorské sedlo).

Autostrady D11 i D35 są zakwalifikowane do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T i pod tym względem mają na terenie EG największe znaczenie spośród wszystkich dróg. Oznaczenie europejskiej drogi międzynarodowej na terenie EG mają drogi/autostrady I/35-D35 (E442), I/11-D11 (E67) i I/43 (E461).

Na terenie EG znajduje się też gęsta sieć dróg II i III kategorii, które stanowią własność krajów samorządowych (w tym obiekty mostowe). Drogi te nie mają w większości dużego znaczenia dla

dalekobieżnego transportu drogowego, służą do przemieszczania się w ramach regionu lub pomiędzy sąsiednimi regionami. Zgodnie z opracowaniem pn. Drogi i autostrady w RCz (Silnice a dálnice v ČR), wydanym przez Generalną Dyрекcję Dróg i Autostrad, w 2017 roku gęstość dróg II i III kategorii należała, w szczególności w krajach pardubickim i hradeckim, do największych w porównaniu z innymi regionami RCz (patrz tabela 36). Związane jest to także z dużymi kosztami ich utrzymania i modernizacji, co regiony te na tle wielu innych stawia w gorszej sytuacji. Innym typem dróg w regionie są drogi lokalne, będące własnością gmin (także kosztochłonne ze względu na utrzymanie i modernizację), oraz drogi wewnętrzne (účelové komunikace).

Tabela nr 36 Długość sieci drogowej w 2017 roku

kraj	drogi II kategorii			drogi III kategorii		
	km	km/km ²	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)	km	km/km ²	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)
hradecki	894,4	0,188	6.	2 406,0	0,506	3.
pardubicki	912,6	0,202	4.	2 208,3	0,489	5.
ołomuniecki	939,3	0,178	7.	2 174,7	0,413	8.
RCz	14 584,6	0,185	-	34 121,2	0,433	-

Źródło: Drogi i autostrady w RCz (Dyrekcja Dróg i Autostrad, 2018)

Pomiędzy czeską a polską częścią Euroregionu Glacensis znajduje się mniejsza liczba (w szczególności po względem ważnych przejść granicznych na drogach I kategorii) drogowych przejść granicznych, które już dziś, dzięki udziałowi obu państw w strefie Schengen, nie mają żadnego legislacyjnego znaczenia, jednak dla transportu samochodowego są niezbędnymi węzłami służącymi do przejazdu pomiędzy oboma państwami. Z łącznej liczby 18 drogowych przejść granicznych 13 znajduje się w kraju hradeckim. Trzy przejścia (Královec, Náchod, Dolní Lipka) leżą na drogach I kategorii. Drogowe przejścia graniczne na terenie EG przedstawiono w poniższej tabeli 37:

Tabela nr 37 Drogowe przejścia graniczne na terenie EG

powiat	przejście (RCz)	przejście (RP)	droga wyższej kategorii
Trutnov	Pomezní Boudy	Przełęcz Okraj	II/252
	Královec	Lubawka	I/16
Náchod	Zdoňov	Łączna	
	Starostín	Golińsk	II/302
	Šonov	Tłumaczów	
	Otovice	Tłumaczów	II/302
	Božanov	Radków	
	Machovská Lhota	Ostra Góra	
	Náchod	Kudowa Słone	I/33
	Česká Čermná	Brzozowie	
Rychnov nad Kněžnou	Olešnice v Orl. horách	Kocioł	II/310
	Orlické Záhoří	Mostowice	
	Bartošovice v Orl. horách	Niemojów	

Ústí nad Orlicí	Mladkov-Petrovičky	Kamieńczyk	II/311
	Dolní Lipka	Boboszów	I/43
Šumperk	Staré Město	Nowa Morawa	II/446
Bílá Voda	Bílá Voda	Złoty Stok	
	Bílá Voda	Kamienica	

Zdroj: (Komunikat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o ogłoszeniu listy przejść granicznych oraz listy połączeń transgranicznych)

Znaczenie drogowych przejść granicznych polega w dużym stopniu także na umożliwieniu mieszkańcom Polski wygodnych dojazdów do pracy w Czechach. Pracownicy z Polski, w szczególności w zakładach produkcyjnych na pograniczu (fabryki ŠKODA auto w Kvasinach oraz Vrchlabí, okolice Broumova, Ústí nad Orlicí), pracują w czeskiej części EG ze względu na lepsze warunki płacowe, większą liczbę miejsc pracy oraz czasową dostępność.

Poniższa tabela przedstawia pięć tras autostradowych lub drogowych z największym natężeniem ruchu na terenie Euroregionu Glacensis, przy czym każdorazowo wzięto pod uwagę wartość najbardziej obciążonego odcinka według danych Ogólnokrajowego Pomiaru Ruchu 2016. Cztery odcinki z największym natężeniem ruchu związane są z największym węzłem drogowym na terenie EG – Hradcem Králové. Dopiero na piątym miejscu jest autostrada D11.

Tabela nr 38 Drogi/autostrady o największym natężeniu ruchu na terenie EG

droga/autostrada	odcinek	natężenie (pojazdy/dzień)
I/31	ring Hradec Králové	30 938
I/37	Hradec Králové - Pardubice	30 195
I/35	Hradec Králové - Plotiště nad Labem	28 839
I/11	Hradec Králové - Svinary	28 485
D11	Chlumec nad Cidlinou	27 151

Źródło: Ogólnokrajowy Pomiar Ruchu 2016

9.2 Transport kolejowy

Sieć kolejowa stanowi na terenie czeskiej części Euroregionu Glacensis wraz z siecią drogową najważniejsze korytarze transportowe. Duże znaczenie ma zarówno w transporcie pasażerskim, jak i towarowym. Przez teren EG biegną korytarze kolejowe należące do najbardziej wykorzystywanych linii w Republice Czeskiej. Te korytarze uzupełnia stosunkowo gęsta sieć nawiązujących głównych i regionalnych linii. Publiczne linie kolejowe na terenie EG są w zarządzie organizacji państwowej Správa železnic, státní organizace (dawniej SŽDC), wyjątek na dzień 1.02.2020 roku wg Urzędu Transportu Kolejowego RCz stanowią linie Trutnov hl. n. – Svoboda nad Úpou (PDW RAILWAY), Šumperk – Kouty nad Desnou (SART) i Dolní Bousov – Kopidlno (AŽD Praha). Ruch na nich obsługuje kilku przewoźników pasażerskich i towarowych.

Przez teren EG biegną dwa z czterech tranzytowych korytarzy kolejowych w Republice Czeskiej. Są to:

- I korytarz tranzytowy (Niemcy – Děčín – Praha – Pardubice – Brno – Słowacja) – kraj pardubicki;

- III korytarz tranzytowy (Słowacja – Ostrava – Přerov – Olomouc – Pardubice – Praha – Plzeň - Niemcy) – kraj pardubicki i powiat Šumperk.

Na liniach tych korytarzy odbywa się największa część transportu kolejowego na terenie EG i obecnie są one na granicy swojej wytrzymałości, gdyż nie ma możliwości zwiększania liczby połączeń i pociągów na liniach bez wydłużenia czasu podróży.

Tylko niewielka część linii na terenie EG jest zelektryfikowana. Oprócz ww. linii w korytarzach tranzytowych (Praha – Pardubice – Brno i Praha – Pardubice – Olomouc; linie nr 001, 002, 010) to także linia nr 020 Velký Osek – Hradec Králové – Choceň, nr 031 Pardubice – Hradec Králové – Jaroměř, nr 024 Ústí nad Orlicí – Lichkov i nr 270 i 291 Zábřeh na Moravě – Šumperk – Kouty nad Desnou. O wiele mniejszy jest jeszcze udział linii dwutorowych. Oprócz linii w korytarzach dwutorowa jest obecnie tylko częściowo linia na odcinku Pardubice – Hradec Králové.

Pod koniec 2019 roku w ramach częściowej demonopolizacji transportu pasażerskiego na liniach regionalnych znacząco wzrosła długość i liczba linii, na których ruch pasażerski obsługiwany jest przez innego przewoźnika niż dominujące ČD, a. s. Na liniach kolejowych na terenie Euroregionu Glacensis na dzień 1.02.2020 roku funkcjonują następujący przewoźnicy ruchu pasażerskiego (ruch towarowy na liniach kolejowych także dzięki obecności korytarzy tranzytowych obsługuje duża ilość przewoźników), którzy realizują regularne połączenia osobowe:

- České Dráhy, a. s.
- ARRIVA vlaky, s. r. o. (Praha – Pardubice – Přerov – Słowacja; Stará Paka – Železný Brod; Stará Paka – Lomnice nad Popelkou)
- GW Train Regio a. s. (Trutnov – Svoboda nad Úpou, Trutnov – Královec – Polska)
- LEO Express (Praha – Pardubice – Přerov – Słowacja/Polska; Ústí nad Orlicí – Lichkov – Polska / Mlýnický Dvůr)
- RegioJet, a. s. (Praha – Pardubice – Ostrava/Brno/Přerov/Słowacja).

Pomiędzy czeską a polską częścią obszaru EG są łącznie 3 kolejowe przejścia graniczne, przy czym na 1.02.2020 roku tylko dwa są wykorzystywane do regularnych połączeń osobowych. To przejścia graniczne Královec – Lubawka w powiecie Trutnov (GW Train Regio, a. s.) oraz Lichkov – Międzylesie (LEO Express). Kolejowe przejście graniczne Meziměstí – Mieroszów nie jest obecnie wykorzystywane do ruchu osobowego. Całkowity ruch osób przez kolejowe przejścia graniczne na terenie EG jest znikomy i transport kolejowy ma tu tylko znaczenie lokalne lub regionalne.

9.3 Miejska komunikacja zbiorowa i transport zintegrowany

9.3.1 Miejska komunikacja zbiorowa

Miejska komunikacja zbiorowa (MKZ) jest w warunkach RCz głównym systemem transportu pasażerskiego w większych miastach, przy czym ogólnie można stwierdzić, że im większe miasto (aglomeracja), tym większa jest rola MKZ w regionie. Na terenie Euroregionu Glacensis MKZ

wykorzystuje wyłącznie autobusy i trolejbusy, które kursują jednak tylko w dwóch największych miastach – Pardubicach i Hradcu Králové. W lutym 2020 na terenie EG MKZ funkcjonowała w poniższych miastach:

Tabela nr 39 Miejska komunikacja zbiorowa na terenie EG

kraj	miasto	liczba linii	podmiot obsługujący
hradecki	Dvůr Králové nad Labem	2	ARRIVA Východní Čechy a. s.
	Hradec Králové	42	Dopravní podnik města Hradce Králové, a. s.
	Jičín	1	Milan Fejfar
	Kostelec nad Orlicí	1	AUDIS BUS s. r. o.
	Náchod	1	CDS s. r. o. Náchod
	Rychnov nad Kněžnou	4	AUDIS BUS s. r. o.
	Špindlerův Mlýn	1	Služby města Špindlerův Mlýn s. r. o.
	Trutnov	6	ARRIVA Východní Čechy a. s.
	Týniště nad Orlicí	3	AUDIS BUS s. r. o.
	Vrchlabí	1	KAD spol. s r. o.
pardubicki	Chrudim	4	ARRIVA Východní Čechy a. s.
	Litomyšl	1	Zlatovánek, spol. s r. o.
	Pardubice	34	Dopravní podnik města Pardubic a. s.
	Polička	3	Zlatovánek, spol. s r. o.
	Přelouč	1	ARRIVA Východní Čechy a. s.
	Ústí nad Orlicí	1	ČSAD Ústí nad Orlicí, a. s.
	Žamberk	1	AUDIS BUS s. r. o.
część jesionicko-szumperska	Šumperk	5	ARRIVA Morava, a. s.
	Zábřeh	2	ARRIVA Morava, a. s.

Źródło: IDOS, badania własne

Z powyższej tabeli wynika, że oprócz miast krajskich z rozwiniętą siecią MKZ liczba linii w pozostałych miastach EG jest mała. Przynajmniej 5 linii, poza Pardubicami i Hradcem Králové, ma tylko Trutnov (6) i Šumperk (5). W czterech miastach EG komunikację obsługuje firma AUDIS BUS s. r. o., a w kolejnych czterech spółka ARRIVA Východní Čechy a. s. W lutym 2020 roku linie MKZ obsługiwane są w 19 miastach Euroregionu Glacensis.

Miejską komunikację zbiorową w Pardubicach i Hradcu Králové obsługują miejskie spółki akcyjne DPMP i DPMHK, co odróżnia oba miasta krajskie od reszty miast EG, które mają MKZ. W przypadku obu przedsiębiorstw komunikacyjnych i obu miast krajskich ciekawe jest porównanie liczby linii trolejbusowych. Trolejbusy są najbardziej ekologiczną formą miejskiej komunikacji zbiorowej na terenie EG. W Pardubicach jest 10 linii trolejbusowych, w Hradcu Králové tylko 8. Patrząc na posiadany tabor, to na dzień 31.12.2017 roku (najnowsze porównywalne dane) DPMHK posiadał łącznie 94 autobusy i elektrobusy oraz 31 trolejbusów, a DPMP dysponował w tym samym momencie 83 autobusami i elektrobusami oraz 57 trolejbusami, czyli prawie dwukrotnie większą liczbą tego typu pojazdów. W Hradcu Králové w 2017 roku za pośrednictwem MKZ przewieziono ok. 36,6 mln

podróżnych, w Pardubicach było to ok. 28 mln. Pod tym względem hradecka komunikacja miejska jest bardziej produktywna.

9.3.2 Transport zintegrowany

Na terenie czeskiej części Euroregionu Glacensis funkcjonują dwa duże zintegrowane systemy transportowe (ZST), których zadaniem jest jak najlepsza optymalizacja regionalnej autobusowej i kolejowej komunikacji pasażerskiej. Dzięki ich funkcjonowaniu podróżny jest w minimalnym stopniu ograniczony problemami przy przesiadkach pomiędzy poszczególnymi rodzajami transportu i pomiędzy liniami poszczególnych przewoźników.

Komunikację regionalną w krajach pardubickim i hradeckim stanowi zintegrowany system transportowy **IREDO**, organizowany przez spółkę OREDO, a.s. Ten ZST funkcjonuje od 2004 roku, ale od 2011 roku obsługuje kompleksowo teren krajów pardubickiego i hradeckiego (oraz małą część kraju libereckiego). Podróżni podróżują wszystkimi liniami wszystkich uczestniczących przewoźników w ramach jednej taryfy. Do systemu nie są włączone miejskie komunikacje zbiorowe w Hradcu Králové i w Pardubicach. Te systemy MKZ wraz z podmiejskimi pociągami i autobusami w aglomeracji hradecko-pardubickiej są zrzeszone w zintegrowanym systemie transportowym **VYDIS**, który organizuje spółka České Dráhy, a. s.

W części jesionicko-szumperskiej transport zintegrowany reprezentuje **IDSOK** (Zintegrowany System Transportowy Kraju Ołomunieckiego), którego elementem są oprócz regionalnych linii autobusowych i kolejowych także MKZ w Šumperku i Zábřehu. Koordynatorem systemu jest organizacja KIDSOK (Kordinátor Integrovaného dopravního systému Olomouckého kraje, p. o.). Podobnie jak w przypadku IREDO podróżni korzystający z IDSOK jeżdżą w ramach jednej taryfy bez względu na rodzaj transportu i przewoźnika. Obszary powiatów Šumperk i Jeseník należą do IDSOK od 2003 roku.

9.4 Transport lotniczy i wodny

9.4.1 Transport lotniczy

Jedynym lotniskiem międzynarodowym na terenie czeskiej części Euroregionu Glacensis i zarazem jedynym lotniskiem z regularnymi pasażerskimi liniami lotniczymi jest Lotnisko Pardubice. Jest to lotnisko z mieszanym ruchem wojskowo-cywilnym, przy czym operatorem cywilnej części lotniska jest spółka East Bohemian Airport a. s., której właścicielem jest Miasto Pardubice i Kraj Pardubicki. Od 2020 roku Pardubice mają regularne połączenia lotnicze z Kijowem, Sankt Petersburgiem i Alicante. Połączenia lotnicze z Moskwą, Burgas i Rhodos mają charakter sezonowy. Na liczbę regularnych linii i podróżnych na Lotnisku Pardubice miał znaczący negatywny wpływ ogólnoswiatowy kryzys w transporcie lotniczym w 2019 roku. Z konkretnych danych, przedstawionych w tabeli 40, wynika, że liczba podróżnych w ostatnich latach znacząco się zmienia. W latach 2018 i 2019 jednak każdorazowo przekroczone poziom 100 000 odprawionych podróżnych.

Tabela nr 40 Liczba odprawionych podróżnych na lotnisku Pardubice

Lotnisko Pardubice	
rok	liczba odprawionych podróżnych
2015	59 260

2016	31 174
2017	88 490
2018	147 572
2019	102 045

Źródło: EBA, a. s.

Na terenie EG znajduje się też większość pozostałych publicznych wewnątrz krajowych lotnisk cywilnych, które nie mają jednak dla przewozu osób na terenie EG praktycznie żadnego znaczenia. Są to lotniska Broumov, Dvůr Králové, Hořice, Hradec Králové (zarazem niepubliczne międzynarodowe lotnisko kategorii 2B), Jaroměř, Jičín, Nové Město nad Metují i Vrchlabí w kraju hradeckim, Chrudim, Moravská Třebová, Podhořany, Polička, Skuteč, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto i Žamberk w kraju pardubickim oraz Šumperk w powiecie Šumperk.

9.4.2 Transport wodny

Transport wodny na terenie czeskiej części Euroregionu Glacensis ma jeszcze bardziej marginalne znaczenie niż transport lotniczy. Pomijając różne okazjonalne rejsy wycieczkowe po rzekach i zbiornikach wodnych, osobowy transport wodny odbywa się tylko na krótkim odcinku Łaby (okolice Pardubic). Łaba jest dla większych statków towarowych spławna tylko do Chvaletic (w pobliżu zachodniej granicy kraju pardubickiego). W perspektywie planowane jest uspławnienie do Pardubic. Realizację tego przedsięwzięcia uniemożliwiają na razie problemy techniczne i ekologiczne.

Zwielokrotnienie znaczenia transportu wodnego na terenie EG umożliwiłaby realizacja planowanego już od kilkadziesiąt lat sztucznego kanału Odra-Dunaj-Łaba, którego istotna część znajdowałaby się na terenie kraju pardubickiego. Inwestycja opiewająca na setki miliardów koron, połączyłaby szlakiem wodnym Morze Północne, Bałtyckie i Czarne. W perspektywie średniookresowej z punktu widzenia faktycznej realizacji jest to bardzo odległe przedsięwzięcie. Oprócz problemów finansowych wokół projektu toczy się polemika w dziedzinie ekologii, hydrologii i klimatologii.

9.5 Transport bezsilnikowy

Podstawowymi formami transportu bezsilnikowego są transport pieszy i rowerowy. Wykorzystywanie i atrakcyjność tych form transportu wspomaga ogólne zrównoważenie regionu, w szczególności w środowisku miejskim, gdzie przyczynia się do minimalizacji problemów transportowych powstających w wyniku dużego ruchu samochodowego. Dla rozwoju bezsilnikowych form transportu kluczowa jest w szczególności wystarczająca długość bezpiecznych dróg – czyli ścieżek rowerowych, pasów rowerowych i chodników w sieci transportowej regionu.

Dalekobieżne trasy rowerowe na terenie EG przedstawiono szczegółowo w rozdziale 7.5 niniejszego opracowania. Dla rozwoju transportu rowerowego w miastach (w celach dojazdów do pracy, szkoły, po usługi) ważna jest zwłaszcza długość samodzielnych ścieżek rowerowych z wydzielonym ruchem rowerzystów. Miasto krajskie Pardubice od dawna uważane jest za miasto posiadające najkorzystniejsze w skali RCz warunki dla transportu rowerowego (tytuł Stolica Rowerzystów 2014). Oprócz równinnego terenu jest tu właśnie gęsta sieć ścieżek rowerowych w mieście i towarzyszącej infrastruktury rowerowej. Dobre warunki dla transportu rowerowego ma także sąsiedni Hradec Králové. Oba miasta krajskie, wraz z Dobrušką, Dvorem Králové nad Labem, Chrudimem, Jičínem,

Moravskou Třebovą, Novým Městem nad Metují, Šumperkiem i Vysokim Mýtem (tylko miasta w EG), są członkami Partnerstwa na Rzecz Mobilności Miejskiej (Partnerství pro městskou mobilitu) – organizacji, której celem jest wzmocnienie mobilności rowerowej w miastach.

Infrastruktura transportu pieszego w miastach obejmuje przede wszystkim bezpieczne chodniki i deptaki, zwłaszcza w miejscach, w których transport pieszy nastawiony jest na kolizję z transportem samochodowym o większym natężeniu lub transportem rowerowym. Dobre zarządzanie infrastrukturą dla pieszych w większości przypadków pozostaje w gestii poszczególnych miast i gmin, lecz jej rozwój jest często hamowany przez niedobór środków finansowych w budżetach gminnych. Z punktu widzenia transportu dalekobieżne szlaki piesze nie mają praktycznie żadnego znaczenia, to raczej szlaki turystyczne (więcej w rozdziale 7.3 niniejszego opracowania).

9.6 Sieci telekomunikacyjne, zasięg Internetu

Wraz z nieustającym rozwojem technologii telekomunikacyjnych i informacyjnych pojawiają się też zasadnicze dziedziny, którymi należy się zajmować w regionie z punktu widzenia infrastruktury telekomunikacyjnej. W realiach 2020 roku za najważniejsze wskaźniki należy uznać pokrycie regionu sieciami operatorów komórkowych, a w szczególności pokrycie obszaru Internetem (dużej prędkości), co jest kluczowe dla całego przyszłego rozwoju gospodarki w regionie.

Poniższa tabela 41 przedstawia pokrycie poszczególnych powiatów EG sieciami operatorów komórkowych (uwaga: dane dla gminy Bílá Voda nie są dostępne) na dzień 17.02.2020 roku. Większość badanych powiatów znajduje się pod względem zasięgu operatorów komórkowych powyżej średniej RCz, powiaty Hradec Králové i Pardubice pokryte są praktycznie w 100%. Najgorzej pod tym względem wygląda powiat Šumperk, a za nim „górski” powiat Trutnov.

Tabela nr 41 Pokrycie sieciami operatorów telefonii komórkowej

kraj	powiat	zasięg O2 (%)	zasięg Vodafone (%)	zasięg T-Mobile (%)
hradecki	Hradec Králové	100,0	100,0	100,0
	Jičín	99,1	98,5	99,2
	Náchod	96,3	96,3	95,8
	Rychnov nad Kněžnou	95,6	94,8	95,3
	Trutnov	93,1	95,0	93,9
pardubicki	Chrudim	99,5	98,7	99,5
	Pardubice	99,9	99,6	99,9
	Svitavy	98,1	93,7	97,9
	Ústí nad Orlicí	98,0	96,1	98,0
ołomuniecki	Šumperk	93,3	86,9	93,3
RCz		95,1	93,2	95,2

Źródło: Czeki Urząd Telekomunikacji

Pod względem podłączenia gospodarstw domowych do Internetu EG jest poniżej średniej ogólnokrajowej. Jak przedstawiono w tabeli 42, odsetek podłączonych gospodarstw domowych w 2018 roku w kraju pardubickim i hradeckim był zbliżony. Od 2014 roku rozwój sieci na tych terenach

jest podobny. Podobne są też udziały procentowe podłączenia do Internetu (dużej prędkości), które już dziś stanowią zdecydowaną większość. Dane Czeskiego Urzędu Statystycznego dostępne są tylko dla poziomu krajów, a więc nie ma dokładnych danych statystycznych dla części jesionicko-szumpejskiej. Kraj ołomuniecki jako całość należy jednak pod względem podłączenia do Internetu do najmniej rozwiniętych regionów RCz, chociaż od 2014 roku udział podłączonych się zwiększył bardziej niż w pozostałych krajach Euroregionu Glacensis.

Tabela nr 42 Udział procentowy gospodarstw domowych podłączonych do Internetu

Udział procentowy gospodarstw domowych podłączonych do Internetu				
kraj	2014		2018	
	Internet	Internet dużej prędkości	Internet	Internet dużej prędkości
hradecki	71,5	66,3	78,3	77,1
pardubicki	71,3	67,2	76,3	76,2
ołomuniecki	62,2	60,5	74,4	74,4
RCz	72,1	70,2	80,5	79,9

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

9.7 Transgraniczny zasięg zintegrowanych systemów komunikacji zbiorowej

Pomimo stosunkowo rozwiniętego zintegrowanego transportu na poziomie krajów czeskiej części Euroregionu Glacensis (patrz rozdział 9.3 niniejszego opracowania) transgraniczny zasięg sieci zintegrowanego transportu, obejmujący sąsiednie polskie regiony, jest minimalny. Większy rozwój transgranicznych linii na terenie EG uniemożliwiają uwarunkowania fizyczno-geograficzne (przygraniczne górskie tereny), jak i mała liczba ważnych przejść granicznych (problem w szczególności dotyczy transportu kolejowego), a także odmienne warunki legislacyjne i operacyjne w komunikacji publicznej po obu stronach granicy państwowej.

W ramach transgranicznego transportu kolejowego na terenie Euroregionu Glacensis w lutym 2020 roku uruchomiono tylko lokalne połączenie kolejowe przez przejście graniczne Královec – Lubawka (przewoźnik GW Trans Regio a. s.) oraz regionalne i lokalne połączenie między Lichkovem a Międzyzylesiem i resztą Kotliny Kłodzkiej (LEO Express). Całkowity ruch osób przez kolejowe przejścia graniczne na terenie EG jest znikomy i transport kolejowy ma tu tylko znaczenie lokalne lub regionalne.

Z regionalnych linii autobusowych na terenie EG czeską i polską część obszaru obecnie łączą tylko linie między Náchodem a Kudową-Zdrojem (w tym MKZ), Hronovem i Kudową-Zdrojem, Meziměstí a Wałbrzychem oraz linia, która przekracza granicę dwukrotnie (Náchod – Kudowa-Zdrój – Wambierzyce – Broumov). Wszelka transgraniczna regionalna komunikacja autobusowa na czeskim terenie związana jest więc z powiatem Náchod. Przez obszar EG i przez czesko-polskie przejścia graniczne przejeżdżają też dalekobieżne autobusy, których trasy łączą większe miasta, nie można ich jednak ująć w regionalnym zintegrowanym transporcie.

Odrębną kategorią transgranicznej komunikacji autobusowej są sezonowe cyklobusy i skibusy. Sam Euroregion Glacensis organizuje projekt „Cyklobusy Gór Orlickich”, w ramach którego w 2019 roku powstała linia komunikacyjna między Náchodem i Deštnym v Orlických horách, biegnąca głównie

przez tereny Polski. Kolejne połączenie cyklobusami i skibusami w 2019 roku prowadziło z Náchodu do Karlowa w centrum Parku Narodowego Gór Stołowych. W transgranicznej komunikacji autobusowej można też ująć linie ważnych pracodawców z RCz, które dowożą swoich polskich pracowników. Przykładowo w przypadku największego przedsiębiorstwa tego typu w regionie – Škoda auto Kvasiny – są to połączenia z Bystrzycy Kłodzkiej, Kłodzka i Nowej Rudy.

10 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

10.1 Dostawy energii elektrycznej

Siecią przesyłową w RCz zarządza spółka państwowa ČEPS, a. s., dystrybutorem energii elektrycznej na terenie czeskiej części Euroregionu Glacensis jest spółka ČEZ Distribuce, będąca największym dystrybutorem energii elektrycznej w RCz. Pod tym względem jest dominująca w 9 czeskich regionach.

Według raportu rocznego dot. produkcji sieci elektroenergetycznej (zwanej dalej SE) RCz w 2018 roku w kraju pardubickim wyprodukowano 6916,2 GWh energii elektrycznej, co stanowi 7,9% energii elektrycznej RCz, w kraju hradeckim zaś tylko 1176,4 GWh (1,3% produkcji RCz), a tylko niewiele więcej wyprodukowano w całym kraju ołomunieckim. Dla ogólnokrajowej produkcji energii elektrycznej znaczenie praktycznie na terenie EG ma tylko kraj pardubicki i jego elektrociepłownie. Obszar EG ma znaczący udział w ramach RCz w produkcji energii elektrycznej w przypadku elektrowni szczytowo-pompowych, ciepła odpadowego i biogazu.

Poniższa tabela 43 przedstawia strukturę produkcji energii elektrycznej wg paliw i technologii elektrowni w poszczególnych krajach Euroregionu Glacensis (dane statystyczne zbierane są tylko do poziomu krajów, a więc zamiast części jesionicko-szumperskiej tylko informacyjnie podano dane dla kraju ołomunieckiego) w 2018 roku wg Roczego raportu o produkcji SE RCz. W kraju pardubickim dominująca jest produkcja energii elektrycznej w elektrociepłowniach z węgla brunatnego (89%), co znacznie przekracza średnią ogólnokrajową. Prawie 40% wyprodukowanej energii elektrycznej w całym kraju ołomunieckim pochodzi z elektrowni szczytowo-pompowej Dlouhé Stráně w powiecie Šumperk. Natomiast kraj hradecki wyróżnia się w energetycznym wykorzystaniu biomasy i biogazu. Jedną z cech produkcji energii elektrycznej jest także brak elektrowni jądrowych na analizowanym obszarze.

Tabela nr 43 Struktura produkcji energii elektrycznej wg paliw i technologii elektrowni

paliwo/technologia (%)	kraj hradecki	kraj pardubicki	kraj ołomuniecki	RCz
węgiel brunatny	37,0	89,0	10,7	42,9
paliwo jądrowe	0,0	0,0	0,0	34,0
gaz ziemny	8,1	0,9	4,5	4,0
węgiel czarny	0,1	3,2	9,5	3,9
pozostałe gazy	0,0	0,0	0,0	3,1
biogaz	19,9	4,2	16,1	3,0
fotowoltaika	8,8	1,5	9,1	2,7
biomasa	18,5	0,0	0,2	2,4
wodna	6,1	0,6	2,0	1,9
szczytowo-pompowa	0,0	0,0	39,6	1,2
wiatrowa	1,6	0,3	6,9	0,7

biodegradowalne odpady komunalne	0,0	0,0	0,0	0,1
pozostałe paliwa stałe (z wyjątkiem biodegradowalnych odpadów komunalnych)	0,0	0,0	0,0	0,1
ciepło odpadowe	0,0	0,3	1,2	0,1
oleje opałowe	0,1	0,1	0,1	0,0
pozostałe paliwa ciekłe	0,0	0,0	0,0	0,0
inne	0,0	0,0	0,0	0,0
koks	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: *Urząd Regulacji Energetyki*

Elektrownia szczytowo-pompowa (ESP) Dlouhé Stráně w powiecie Šumperk jest najbardziej wydajną elektrownią wodną w RCz z mocą zainstalowaną 650 MW. Oprócz ważnego źródła energii elektrycznej to także wyjątkowy obiekt techniczny, który cieszy się dużym zainteresowaniem turystów, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju turystyki w regionie. Trzy najważniejsze elektrownie na terenie EG uzupełniają dwie elektrociepłownie w powiecie Pardubice. Elektrownia Chvaletice o łącznej mocy zainstalowanej 820 MW jest czwartą największą elektrociepłownią w RCz, jednak jej przyszłe funkcjonowanie jest zagrożone. W północnej części powiatu Pardubice funkcjonuje elektrociepłownia Opatovice nad Labem z mocą zainstalowaną 378 MW.

10.2 Zaopatrzenie w gaz i energię cieplną

Dystrybutorem gazu ziemnego i właścicielem sieci przesyłowej na terenie Euroregionu Glacensis jest w 2020 roku spółka GasNet, s.r.o., która oprócz Miasta Stołecznego Praga i kraju południowoczeskiego opanowała rynek dystrybucji gazu we wszystkich regionach Republiki Czeskiej. Obszar dystrybucji tej spółki powstał poprzez połączenie z firmą Východočeská, Severomoravská a Jihomoravská plynárenská w 2013 roku. Pod względem zarządzania siecią dystrybucyjną na terenie EG sieć dystrybucyjna spółki GasNet, s.r.o. podzielona jest na dwa systemy dystrybucji – wschodnioczeski (kraj hradecki i pardubicki) oraz północnomorawski (część jesionicko-szumperska). Gaz do tej sieci płynie przeważnie z Rosji, przy czym przez teren EG nie przebiega żaden duży gazociąg tranzytowy. Wewnętrzny gazociąg wyprowadzony z gazociągu tranzytowego biegnie przez teren powiatów Chrudim i Pardubice.

Tabela 44 przedstawia na bazie danych Czeskiego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2016 roku udział gmin, w których znajdują się mieszkania podłączone do publicznej sieci dystrybucji gazu ziemnego. Powyżej średniej ogólnokrajowej znajdują się tylko 4 powiaty z czeskiej części EG, przy czym 3 są na terenie kraju pardubickiego, który jest w EG zdecydowanym liderem pod względem gazyfikacji. Znacznie ponadprzeciętny udział gmin zgazyfikowanych odnotowano w powiatach Pardubice (95,5%), Hradec Králové (92,3%) i Chrudim (82,4%). Natomiast najmniejszy udział zgazyfikowanych gmin jest w powiatach Jičín (46,8%) i Náchod (47,4%).

Tabela nr 44 Gminy podłączone do publicznej sieci dystrybucji gazu ziemnego

kraj	powiat	gazyfikacja (%)
hradecki	Hradec Králové	92,3
	Jičín	46,8
	Náchod	47,4
	Rychnov nad Kněžnou	55,0
	Trutnov	52,0
pardubicki	Chrudim	82,4
	Pardubice	95,5
	Svitavy	62,9
	Ústí nad Orlicí	67,8
ołomuniecki	Bílá Voda	0,0
	Šumperk	62,8
RCz		63,6

Źródło: ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)

Pod względem zaopatrzenia obszaru EG w energię ciepłą, centralnymi dostawami objęte są przede wszystkim miasta, przy czym produkcję i dostawy energii cieplnej zapewniają różne spółki prywatne lub miejskie. Kluczowym dostawcą energii cieplnej w EG jest przykładowo spółka Elektrárny Opatovice, a. s., która zaopatruje zdecydowaną część aglomeracji Hradca Králové, Pardubic i Chrudimia, czyli najważniejsze gospodarczo części Euroregionu Glacensis. Największym dostawcą energii cieplnej w części jesionicko-szumperskiej jest spółka SATEZA a. s., która zaopatruje powiatowe miasto Šumperk oraz okoliczne miasta Hanušovice, Velké Losiny i Loučná nad Desnou.

10.3 Brownfields

Brownfield to nieruchomość, która jest wykorzystywana w niewystarczającym stopniu, zaniedbana i może być też skażona. Mogą to być poszczególne budynki lub zespoły budynków, a także tereny bez zabudowy. Nieruchomości te należy zregenerować, by mogły być ponownie w pełni wykorzystane.

Główną ogólnokrajową bazę danych prowadzi spółka CZECHINVEST (www.brownfieldy.eu). Poszczególne regiony mają też swoje częściowe bazy danych brownfields, np. w kraju pardubickim jest to baza danych www.brownfieldy-pk.cz. Kraj ołomuniecki aktywnie aktualizuje dane w krajowym rejestrze brownfields, a kraj hradecki podobnie jak pardubicki ewidencjonuje swoje brownfields na stronach internetowych Kraju Hradeckiego (mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/LOC-brownfieldy.htm).

Na dzień 9.03.2020 roku w krajowym katalogu brownfields zaewidencjonowano 25 brownfields w kraju pardubickim i 42 w kraju hradeckim. W powiecie Šumperk ewidencjonowanych jest 5 brownfields, a w gminie Bílá Voda nie ma żadnego. Na ten sam dzień w całej RCz w krajowym rejestrze występuje 568 brownfields. Liczba zarejestrowanych brownfields z roku na rok rośnie. Przykładowo pod koniec marca 2017 w ewidencji było 489 pozycji.

Najczęściej są to budynki o przeznaczeniu przemysłowym, w następnej kolejności rolniczym, a trzecią najliczniejszą grupą jest infrastruktura społeczna.

Brownfields są wspierane z wielu programów pomocowych, w ramach których można je rewitalizować i oddać ponownie do użytku.

10.4 Bezpieczeństwo mieszkańców

Bezpieczeństwo mieszkańców zapewnia Zintegrowany System Ratownictwa (zwany dalej ZSR). Jego działanie uregulowane jest przede wszystkim w Ustawie nr 239/2000 o zintegrowanym systemie ratownictwa i zmianie innych ustaw, z późniejszymi zmianami.

Podstawowymi służbami zintegrowanego systemu są:

- Hasičský záchranný sbor České republiky (Państwowa Straż Pożarna Republiki Czeskiej)
- jednostki ochrony przeciwpożarowej ujęte w zabezpieczeniu operacyjnym regionu przez jednostki straży pożarnej
- jednostki świadczące usługi ratownictwa medycznego
- Policja Republiki Czeskiej

Pozostałymi jednostkami ZSR są:

- wydzielone siły i środki sił zbrojnych
- pozostałe zbrojne służby bezpieczeństwa
- pozostałe jednostki ratownicze
- organy ochrony zdrowia publicznego
- służby awaryjne, pogotowia i inne
- placówki obrony cywilnej
- organizacje non-profit oraz stowarzyszenia mieszkańców, które można zadysponować do działań ratowniczych i likwidacyjnych
- Horská služba ČR (Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe)
- Vodní záchranná služba ČČK (Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Czeskiego Czerwonego Krzyża).

Pozostałe jednostki ZSR świadczą planowaną pomoc na wniosek.

Celem ZSR jest zapewnienie pełnego procesu zlecenia i organizacji wyjazdów jednostek ratowniczych.

10.4.1 Państwowa Straż Pożarna (PSP)

W RCz znajduje się łącznie 238 stanowisk PSP. Każdy region w RCz ma swoją komendę krajską. W kraju hradeckim jest łącznie 14 stanowisk PSP, z tego we wszystkich powiatach 3, oprócz Rychnova n.K., gdzie są 2 stanowiska PSP. Kraj pardubicki ma łącznie 15 placówek, kraj ołomuniecki 13, z czego w powiecie Šumperk znajdują się 2 stanowiska, a w gminie Bílá Voda działa tylko jednostka ochotniczej straży pożarnej (JPO III). Szczegółowo zagadnienie to przedstawiono w tabeli 45.

Tabela nr 45 Liczba stanowisk PSP

Wyszczególnienie	siedziba	liczba stacji	placówki terenow	liczba stacji
RCz	x	238	x	x
PSP Kraju Hradeckiego	Hradec Králové	14	Hradec Králové	3
			Jičín	3
			Náchod	3
			Rychnov n. K.	2
			Trutnov	3
PSP Kraju Pardubického	Pardubice	15	Pardubice	3
			Chrudim	3
			Svitavy	4
			Ústí n. O.	5
PSP Kraju Ołomunieckiego	Ołomuniec	13	Šumperk	2
			Bílá Voda	0

Źródło: HZS ČR

10.4.2 Jednostki świadczące usługi ratownictwa medycznego

Na terenie EG znajduje się 35 stacji wyjazdowych pogotowia ratunkowego i jedna baza lotniczego pogotowia ratunkowego w Hradcu Králové. Wykaz stacji wyjazdowych pogotowia ratunkowego przedstawiono w tabeli 46. W kraju hradeckim jest łącznie 13 stacji pogotowia ratunkowego, w kraju pardubickim jest ich więcej, 18, a w powiecie Šumperk są 4 stacje pogotowia ratunkowego. W gminie Bílá Voda nie ma żadnej stacji pogotowia ratunkowego, terytorialnie gmina podlega pod pogotowie ratunkowe Jeseník, a stacje pogotowia są w Jeseníku i Javorníku.

Sezonowe stacje wodnego pogotowia ratunkowego zlokalizowane są w poniższych miejscach:

- Seč (PS Chrudim)
- Rozkoš (PS Nové Město nad Metují)
- Rozkoš (PS Náchod)
- Pastviny (PS Pastviny)

Górskie ochotnicze pogotowie ratunkowe Horská služba ČR (HS) na terenie EG znajduje się w Karkonoszach, gdzie jest 13 stacji HS, w Górach Orlickich, gdzie są 3 stacje HS, oraz w Jesioniku Wysokim, gdzie jest ich 7.

Tabela nr 46 Pogotowie Ratunkowe

Wyszczególnienie	liczba stacji ogółem	powiat	liczba stacji
PR Kraju Hradeckiego	13	Hradec Králové	2
		Jičín	3
		Náchod	3
		Rychnov n. K.	2
		Trutnov	3
PR Kraju Pardubického	18	Pardubice	5
		Chrudim	4
		Svitavy	4
		Ústí n. O.	5
PR Kraju Ołomunieckiego	15	Šumperk	4
		Bílá Voda	0

Źródło: ZZS ČR, PK, KHK, OLK (Pogotowie Ratunkowe RCz, kraju pardubického, kraju hradeckiego, kraju ołomunieckiego)

10.4.3 Policja Republiki Czeskiej

Na terenie EG są łącznie 74 rejonowe wydziały Policji RCz. W kraju hradeckim jest ich 42, w kraju pardubickim o wiele mniej, bo 27, w powiecie Šumperk 5 (w gminie Bílá Voda nie ma żadnego komisariatu). Szczegółowo przedstawia to tabela 47 - Rejonowe wydziały Policji RCz.

Tabela nr 47 Rejonowe wydziały Policji RCz

Wyszczególnienie	komenda krajska	komisaria	wydziały terytorialne	liczba wydziałów rejonowych
kraj hradecki	Hradec Králové	42	Hradec Králové	9
			Jičín	6
			Náchod	10
			Rychnov n. K.	7
			Trutnov	10
kraj pardubicki	Pardubice	27	Pardubice	8
			Chrudim	6
			Svitavy	4
			Ústí n. O.	9
kraj ołomuniecki	Ołomuniec	27	Šumperk	5
			Bílá Voda	0

Źródło: Policja Republiki Czeskiej

11 ROZWÓJ OBSZARU

11.1 Współpraca na poziomie lokalnym i regionalnym (mikroregiony, LGD)

Współpraca w ramach różnych szczebli terytorialnych jest bardzo ważnym czynnikiem rozwoju obszaru jako całości. Synergiczna i komplementarna współpraca podmiotów w spójnej przestrzeni przyczynia się do takiego rozwoju, który daje idealną korzyść danej branży w szerszym wymiarze terytorialnym przy zachowaniu jak największej efektywności ekonomicznej. Współpraca podmiotów na bazie terytorialnej jest w wielu przypadkach także niezbędna w celu korzystania ze środków pomocowych z funduszy UE.

Typowym instrumentem stworzonym w okresie programowania 2014-2020 w celu korzystania ze środków z funduszy unijnych są tak zwane Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ITI). Dzięki temu instrumentowi środki finansowe są alokowane tylko w określonym obszarze konkretnych aglomeracji, a podmioty z tego obszaru muszą o nie rywalizować z pozostałymi regionami. Na terenie EG funkcjonuje **ITI Hradecko-pardubickiej aglomeracji**, przy czym zasięg działania tego instrumentu obejmuje bezpośrednio okolice miast krajskich Pardubice i Hradec Králové oraz niektóre inne miasta, także z innych okolicznych powiatów (Chrudim, Jaroměř, Týniště nad Orlicí). ITI jako partner wiodący zarządza Miasto Pardubice, które pełni także rolę instytucji pośredniczącej. W okresie programowania 2014-2020 za pośrednictwem tej strategii ITI wykorzystywane są środki z programów operacyjnych: Zintegrowany Regionalny Program Operacyjny, Program Operacyjny Środowisko; Program Operacyjny Badania, Rozwój, Wykształcenie; Program Operacyjny Transport i Program Operacyjny Przedsiębiorczość i Innowacje. Pozostała część obszaru EG nie jest objęta zintegrowanymi instrumentami ITI lub Zintegrowanymi Planami Rozwoju (narzędzie podobne do ITI przeznaczone dla mniejszych aglomeracji).

Kolejnym narzędziem służącym do wykorzystywania środków pomocowych z UE, bazującym na współpracy podmiotów na mniejszym terenie (zazwyczaj kilka do kilkudziesięciu gmin), są **lokalne grupy działania (LGD)**. Te lokalne ugrupowania składają się z podmiotów reprezentujących lokalne interesy społeczno-gospodarcze – prywatne i publiczne. Ich wspólnym celem jest rozwój określonego obszaru – regionu wiejskiego i jego rolnictwa oraz pomoc przy pozyskiwaniu wsparcia finansowego z Unii Europejskiej i krajowych programów dla swojego regionu. Na terenie EG działają poniższe LGD:

Tabela nr 48

LGD	kraj
Místní akční skupina Stolové hory, z. s.	hradecki
Hradecký venkov o.p.s.	hradecki
MAS Brána do Českého ráje, z.s.	hradecki
MAS Královédvorskó, z. s.	hradecki
MAS Broumovsko+, z. s.	hradecki
Místní akční skupina Krkonoše, z. s.	hradecki
Místní akční skupina Království - Jestřebí hory, o.p.s.	hradecki
Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, z. s.	hradecki
Místní akční skupina POHODA venkova, z. s.	hradecki

NAD ORLICÍ, o.p.s.	hradecki
Obecně prospěšná společnost pro Český ráj	hradecki
Otevřené zahrady Jičínka, z. s.	hradecki
MAS Podchlumí, z. s.	hradecki
Sdružení SPLAV, z. s.	hradecki
Společná CIDLINA, z. s.	hradecki
Místní akční skupina Lanškrounsko, z. s.	pardubicki
MAS Bohdanečsko, z. s.	pardubicki
MAS Chrudimsko, z. s.	pardubicki
MAS Holicko, o.p.s.	pardubicki
MAS Litomyšlsko o.p.s.	pardubicki
MAS Moravskotřebovsko a Jevíčko o.p.s.	pardubicki
MAS Region Kunětické hory, z. s.	pardubicki
MAS POLIČSKO z. s.	pardubicki
MAS Skutečsko, Košumbersko a Chrastecko, z. s.	pardubicki
MAS Železnohorský region, z. s.	pardubicki
Místní akční skupina Hlinecko, z. s.	pardubicki
MAS ORLICKO, z. s.	pardubicki
Místní akční skupina Svitava, z. s.	pardubicki
MAS Mohelnicko, z. s.	ořomuniecki
MAS Horní Pomoraví o.p.s.	ořomuniecki
MAS Vincenze Priessnitze pro Jesenicko, o.p.s.	ořomuniecki
MAS řumperský venkov, z. s.	ořomuniecki

řródlo: NS MAS (Krajowa lista LGD)

Kolejnym instrumentem wspólnego rozwoju obszaru są mikroregiony. Te związki gmin lub stowarzyszenia gmin powořano z myřl o osiągnięciu wspólnego celu. Powstają z wřasnej inicjatywy gmin. W przeciwinstwie do lokalnych grup dziařania ich cřłonkami zazwyczaj nie są inne podmioty niż gminy, a ponadto mikroregiony nie sřu jako řrodek do pozyskiwania dotacji. Dlatego też od 2014 roku praktyczne znaczenie mikroregionów zmařo w porównaniu z instrumentem LGD. Na dzień 31.12.2018 roku na terenie Euroregionu Glacensis funkcjonowařo łącznie 115 mikroregionów (z tego 56 w kraju pardubickim, 51 w kraju hradeckim i 8 w cęści jesenicko-szumperskiej), przy czym ich dziařalnoř w wielu przypadkach się wzajemnie pokrywařa.

11.2 Wykorzystanie dotacji

Zdolnoř i umiejtnoř wykorzystywania řrodków pomocowych przez podmioty dziařajce na terenie Euroregionu Glacensis (w szczególności řrodków z funduszy unijnych, które stanowią wikszoř wartoři źródeł pomocowych na terenie RCz) jest ważnym czynnikiem rozwoju danego obszaru. Wiele planowanych projektów bez pomocy finansowej byřoby niemożliwe do zrealizowania z przyczyn ekonomicznych, a jest to typowym problemem zwiszcza w mařych gminach.

Dla porównania z obecn sytuacj i obecnym okresem programowania warto przypomnieć dane statystyczne dotyczące wykorzystania řrodków z funduszy unijnych w okresie 2007-2013. Patr na wartořci bezwzřęadne (tabela 49), w ramach wszystkich programów operacyjnych wnioskodawcom na terenie RCz przyznano łącznie 760,5 mld koron czechskich z funduszy unijnych, przy czym kraje

pardubicki (24,6 ml CZK) i hradecki (22,2 mld CZ) plasują się pod względem korzystania z europejskiego dofinansowania w tym okresie w ramach regionów RCz na dolnych pozycjach. Kraj hradecki, wzięwszy pod uwagę wartości bezwzględne, był trzecim najgorszym w wykorzystaniu środków. Ponieważ dane dla części jesionicko-szumperskiej nie są dostępne, w wykazie uwzględniono cały kraj ołomuniecki, który otrzymał 36,3 mld koron, zajmując 5. miejsce pośród krajów RCz. O wiele lepiej dla obszaru EG wygląda porównanie wykorzystania dotacji w przeliczeniu na jednego mieszkańca regionu (patrz tabela 50). W okresie programowania 2007-2013 kraj ołomuniecki zajął pod tym względem 3. miejsce w RCz (57,3 tys. CZK na jednego mieszkańca), a kraj pardubicki 6. miejsce (47,6 tys. CZK na mieszkańca). Kraj hradecki pozostaje pod tym względem w tyle (40,3 tys. CZK na mieszkańca). Na średnią wykorzystania środków w przeliczeniu na mieszkańca w całej RCz ma wpływ bardzo wysoka wartość Miasta Stołecznego Pragi, a więc wszystkie kraje EG wypadły poniżej średniej ogólnokrajowej.

W okresie programowania 2014-2020 na dzień 1.03.2020 roku wszystkim wnioskodawcom na terenie RCz przyznano w ramach dofinansowania unijnego około 457,6 mld CZK. Podobnie jak w poprzednim okresie programowania spośród analizowanych krajów na razie w wartościach bezwzględnych najczęściej wykorzystuje kraj ołomuniecki (25 mld CZK, 7. miejsce pośród regionów), blisko za nim znajduje się kraj pardubicki (24,5 mld CZK, 9. miejsce). Kraj hradecki pozostaje także w obecnym okresie programowania na dolnych pozycjach rankingu (20,2 mld CZK, 11. miejsce). We wszystkich analizowanych regionach w stosunku do okresu programowania 2007-2013 zwiększył się udział w całkowitych środkach wykorzystanych w RCz, co jest jednak zasługą przede wszystkim gwałtownego spadku wykorzystania środków przez Miasto Stołeczne Praga. Informacje te przedstawia tabela 49. Patrząc na wartości względne, czyli wykorzystanie w przeliczeniu na jednego mieszkańca, kraj pardubicki jest na razie drugim najlepszym spośród wszystkich regionów RCz (46,9 tys. CZK na mieszkańca), kraj ołomuniecki jest na trzeciej pozycji (39,6 tys. CZK na mieszkańca). Wartości te w kraju hradeckim są gorsze (36,6 tys. CZK na mieszkańca). W ramach regionów RCz plasuje się dopiero na 9. miejscu – szczegółowo tabela 50.

Tabela nr 49 Wykorzystanie środków z funduszy UE

Wykorzystanie dofinansowania z wszystkich PO (dofinansowanie z UE) w CZK						
kraj	2007-2013			2014-2020 (na dzień 1.03.2020)		
	mld CZK	% RCz	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)	mld CZK	% RCz	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)
hradecki	22,2	2,92	12.	20,2	4,41	11.
pardubicki	24,6	3,23	9.	24,5	5,35	9.
ołomuniecki	36,3	4,77	5.	25,0	5,46	7.
RCz	760,5	100,00	-	457,6	100,00	-

Źródło: *DotaceEU.cz*

Tabela nr 50 Wykorzystanie dofinansowania z funduszy UE w przeliczeniu na mieszkańca

wykorzystanie dofinansowania z wszystkich PO na mieszkańca (dofinansowanie z UE) w CZK				
kraj	2007-2013		2014-2020 (na dzień 1.03.2020)	
	tys. CZK/mieszk.	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)	tys. CZK/mieszk.	miejsce w rankingu w ramach krajów (regionów)
hradecki	40,3	12.	36,6	9.
pardubicki	47,6	6.	46,9	2.
ołomuniecki	57,3	3.	39,6	3.
RCz	71,9	-	42,8	-

Źródło: *DotaceEU.cz, ČSÚ (Czeski Urząd Statystyczny)*

Wykorzystywanie środków unijnych w ramach Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska szczegółowo przedstawiono w rozdziale 12.1 niniejszego opracowania.

11.3 Zgodność z celami rozwoju UE

Zgodność polityki rozwoju Euroregionu Glacensis (i podmiotów z terenu EG działających i uczestniczących w rozwoju obszaru) z globalnymi celami rozwoju Unii Europejskiej stanowi podstawową przesłankę dla możliwości finansowania projektów na terenie EG ze środków funduszy strukturalnych UE, których wykorzystanie jest w wielu przypadkach jedyną szansą na pomyślną realizację. Obszar ten jest o tyle ważny dla nadchodzącego okresu, że w najbliższych latach zakończy się wykorzystywanie środków z okresu programowego 2014-2020 i wnioskodawcy z terenu EG zaczną korzystać z dofinansowania w okresie programowania 2021-2027. Zapewnienie płynnego przejścia pomiędzy tymi okresami bez dużej przerwy w czasie stanowi wyzwanie dla wszystkich podmiotów, które na to mogą mieć jakiś wpływ, w tym dla samego Euroregionu Glacensis.

Zgodność planowanych projektów na terenie EG z priorytetami i celami rozwoju UE był i wciąż jest w okresie programowania 2014-2020 zapewniony poprzez zatwierdzanie i pomyślne wdrażanie programu INTERREG V-A Republika Czeska – Polska. Dotyczy to przede wszystkim projektów w dziedzinie współpracy transgranicznej. Nieodłącznym elementem pomyślnego wykorzystywania środków w tym programie jest także tzw. Fundusz Mikroprojektów, zarządzany bezpośrednio przez Euroregion Glacensis, który jest dzięki temu gwarantem zgodności projektów z celami rozwoju UE. W przypadku projektów bez wymiaru transgranicznego na zgodność z priorytetami inwestycjami UE wskazuje pomyślne wykorzystywanie środków z pozostałych programów operacyjnych zatwierdzonych przez Komisję Europejską.

W okresie programowania 2014-2020 program INTERREG V-A Republika Czeska – Polska skupia się na następujących osiach priorytetowych:

- Oś priorytetowa 1 – Wspólne zarządzanie ryzykiem
- Oś priorytetowa 2 – Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia
- Oś priorytetowa 3 – Edukacja i kwalifikacje
- Oś priorytetowa 4 – Współpraca instytucji i społeczności

Priorytetowy zakres programów operacyjnych na okres programowania 2021-2027 stanowi w 2020 roku przedmiot negocjacji prowadzonych przez Republikę Czeską z właściwymi organami Unii Europejskiej. Według zatwierdzonej Narodowej koncepcji realizacji polityki spójności w RCz po 2020 roku, opracowanej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (Instytucję Krajową ds. Koordynacji), w nadchodzącym okresie programowania wciąż planowany jest program operacyjny współpracy transgranicznej. Konkretny kształt i podział uzgadniany jest z sąsiednimi państwami. Przedmiotowy dokument przewiduje ogólne skierowanie unijnego wsparcia na poniższe priorytety:

- gospodarka niskoemisyjna i odpowiedzialność wobec środowiska
- rozwój oparty na badaniach, innowacjach i wykorzystaniu nowych technologii
- wykształcone i spójne społecznie społeczeństwo
- dostępność i mobilność
- zrównoważony rozwój.

Uwzględniając przewidywane zatwierdzenie tych priorytetów przez Komisję Europejską, konieczne jest, by wszystkie podmioty na terenie EG, które są potencjalnymi wnioskodawcami aplikującymi o dofinansowanie z funduszy strukturalnych UE, w swoich planach skupiły się właśnie na tych zagadnieniach i w ten sposób zmaksymalizowały szansę pomyślnej realizacji swoich projektów.

12 WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA

12. 1 Współpraca transgraniczna finansowana z funduszy UE

Program operacyjny czesko-polskiej współpracy transgranicznej na okres 2014-2020 nosi nazwę INTERREG V-A Republika Czeska – Polska i był przez Komisję Europejską zatwierdzony dnia 23.06.2015 roku. W okresie 2015-2018 odbyło się 12 posiedzeń Komitetu Monitorującego, na których zatwierdzono ponad 160 standardowych projektów o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE ponad 147 mln euro. Oprócz tych „dużych” projektów zatwierdzono również alokację w łącznej wysokości 45,2 mln euro dla tzw. Funduszy Mikroprojektów realizowanych w sześciu euroregionach działających na polsko-czeskim pograniczu i przeznaczonych do finansowania projektów niewielkiego zakresu – mikroprojektów.

Z dużych projektów realizowanych przez EG jako partnera wiodącego lub partnera w nowym okresie programowania zrealizowano łącznie 7 projektów o łącznej wartości 5 906 549,83 euro.

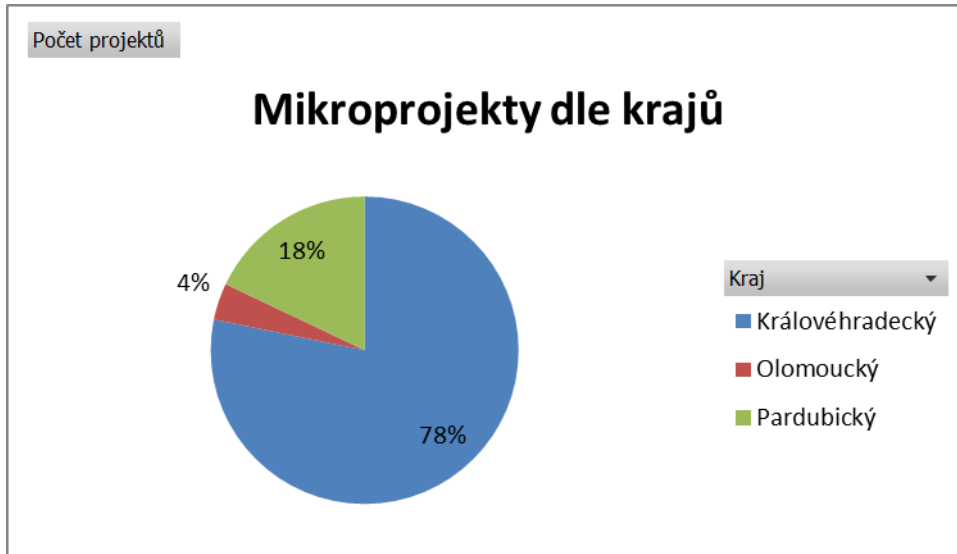
Poza powyższymi „dużymi” projektami Euroregion Glacensis jako Zarządzający ogłasza także tzw. Fundusz Mikroprojektów, który przeznaczony jest do finansowania projektów o mniejszym zakresie. Całkowita alokacja przeznaczona do wykorzystania w ramach Funduszu Mikroprojektów wynosi 45 244,343 euro, a EG jako jeden z 6 euroregionów dysponuje przyznaną alokacją 10 134,117 euro. Dnia 5.05.2016 roku został ogłoszony ciągły nabór na cały okres programowania wniosków o dofinansowanie mikroprojektów, które przyjmowane są w ramach poszczególnych rozdań tego naboru. Do końca 2019 roku ogłoszono 8 rozdań w ramach tego naboru.

Od 2016 roku, kiedy odbyło się 1. posiedzenie EKS (Euroregionalnego Komitet Sterującego), do 2019 roku, gdy odbyło się 7. posiedzenie EKS, zatwierdzono łącznie 267 projektów – mikroprojektów.

Pod względem liczby złożonych wniosków w okresie programowania 2007-2014 najaktywniejszy był kraj hradecki, który złożył 323 wnioski z łącznej liczby 413 wniosków złożonych w ramach całego Euroregionu Glacensis. Bliżej przedstawia to Wykres nr 9 – Mikroprojekt wg krajów (2007-2013). W kolejnym okresie programowania 2014-2020 było podobnie. Do końca 2019 roku kraj hradecki wykorzystał ponad 2,4 mln euro z Funduszu Mikroprojektów, co stanowi 75% wartości wykorzystanych środków. Kraj pardubicki wykorzystał 17%, a kraj ołomuniecki 8%. Bliżej przedstawia to Wykres nr 10 – Wykorzystanie środków wg krajów (2014-2020).

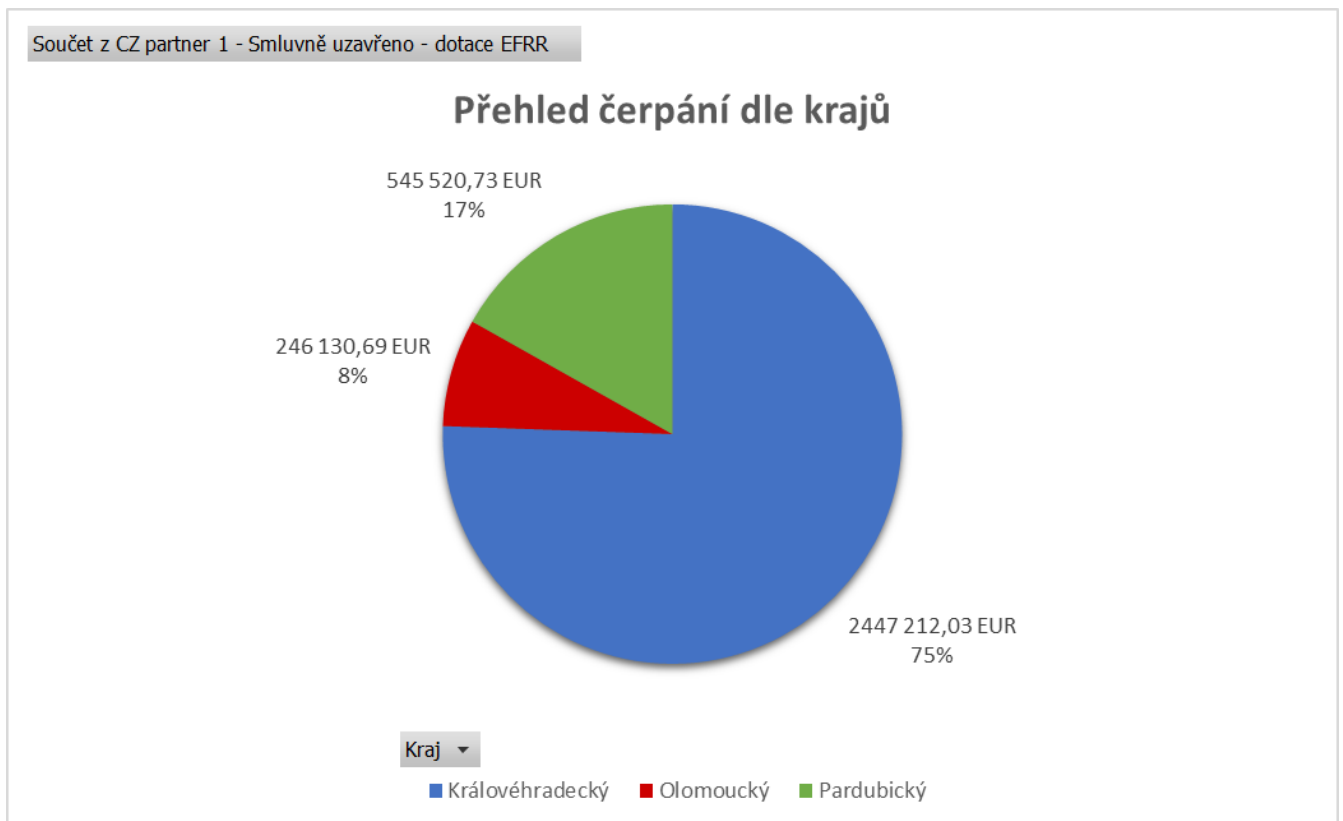
W okresie programowania 2007-2013 w programie operacyjnym Czechy-Polska zrealizowano łącznie 26 projektów, z tego 4 przez kraj pardubicki, 8 przez kraj hradecki i 5 przez kraj ołomuniecki. Pozostałe 9 projektów złożył kraj liberecki i morawsko-śląski. W kolejnym okresie programowania 2014-2020 ww. kraje zrealizowały łącznie 515 projektów z programów operacyjnych: Zintegrowany Regionalny Program Operacyjny, Program Operacyjny Pomoc Techniczna, PO Badania, Rozwój, Edukacja, PO Rolnictwo, PO Środowisko, z tego 124 kraj pardubicki, 1-2 kraj hradecki, 85 kraj ołomuniecki i 205 projektów kraj liberecki i morawsko-śląski.

Wykres 9 Mikroprojekty wg krajów (2007-2013)

Žródlo: Euroregion Glacensis

Wykres 10 Wykorzystanie środków wg krajów (2014-2020)

Žródlo: Euroregion Glacensis

12.2 Pozostała współpraca transgraniczna

Do pozostałej współpracy transgranicznej można zaliczyć działalność jednostek terytorialnych. Jednostki terytorialne należą do najważniejszych aktorów współpracy transgranicznej. Mowa o poziomie regionalnym (kraje samorządowe w Czechach, województwa), powiatowym i gminnym.

Euroregion Glacensis jest także członkiem Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej Novum (EUWT NOVUM), które powstało w 2015 roku i którego celem jest wzmocnienie, ułatwienie i rozszerzenie czesko-polskiej współpracy transgranicznej w celu wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej, w ramach której EUWT działa.

Na terenie EG współpracę transgraniczną realizują też wszystkie podstawowe jednostki zintegrowanego systemu ratownictwa, czyli straże pożarne, policja i pogotowia ratunkowe.

Oprócz ww. instytucji na terenie EG współpracują także inne podmioty, które są ważne zarówno dla rozwoju wzajemnych kontaktów, jak i rozwoju wzajemnych stosunków gospodarczych i innych. Są to np. sektor non-profit, izby gospodarcze, w mniejszej, ale nie mniej ważnej skali współpracują też instytucje ochrony środowiska. Ponadto instytucje badawcze, media publiczne i różne jednostki i organy administracji państwowej oraz organizacje kościelne.

12.3 Transgraniczne powiązania kulturowe

Transgraniczne powiązania kulturowe są związane przede wszystkim z wydarzeniami kulturalnymi i sportowymi, są to też wydarzenia turystyczne i różnego rodzaju koncerty. EG wspomógł do tej pory i realizował dużą liczbę wydarzeń.

Do imprez turystycznych należą np. wieczorne zwiedzanie „Ścieżki w obłokach”, organizowane wycieczki oraz organizowane rajdy turystyczne. Wśród imprez kulturalnych są sezonowe wydarzenia, takie jak karnawał, jarmarki, mniejsze koncerty tematyczne, uniwersytety 3. wieku i wiele innych. Wydarzenia sportowe organizowane są dla dzieci, dorosłych i zawodowych sportowców zarówno w sportach letnich, jak i zimowych, zdarzają się też nietradycyjne imprezy sportowe, takie jak np. Orlický sekáč, czyli konkurs w koszeniu łąki, który ma już 10-letnią tradycję. Koncerty organizowane są zarówno przez polską, jak i czeską stronę, często jest to muzyka poważna, ale szansę otrzymują też młode talenty.

Transgraniczne powiązania kulturowe mają wciąż duży potencjał, który wynika z naturalnej i historycznie istniejącej bliskości społeczności z obu stron pogranicza. W ramach definiowania barier utrudniających lub uniemożliwiających współpracę transgraniczną za najmniej skomplikowane uznano bariery kulturowe i językowe. Dlatego też istnieje tu z punktu widzenia uwarunkowań społeczno-kulturowych duży potencjał w zakresie nawiązania w przyszłości do współpracy transgranicznej.

13 WYKAZ TABEL

Tabela nr 1.....	6
Tabela nr 2 Dynamika liczby mieszkańców	12
Tabela nr 3 Struktura ludności wg wieku	13
Tabela nr 4 Struktura ludności wg wykształcenia	14
Tabela nr 5 Zaludnienie	16
Tabela nr 6 Struktura mieszkalnictwa	19
Tabela nr 7 Miasta i obszary wiejskie wg liczby mieszkańców	19
Tabela nr 8.....	20
Tabela nr 9 Narodowe sektory gospodarki	21
Tabela nr 10 Stopa ogólnego bezrobocia (liczba bezrobotnych w wieku 15-64 lat / liczba osób w wieku	22
Tabela nr 11 Udział osób bezrobotnych.....	23
Tabela nr 12 Stopa bezrobocia (liczba bezrobotnych w wieku 15-64 lat / liczba mieszkańców w wieku 15-64 lat).....	23
Tabela nr 13 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	25
Tabela nr 14 Podział szkół wg typu	25
Tabela nr 15 Liczba mieszkańców na jedną szkołę.....	26
Tabela nr 16 Udział w PKB RCz	27
Tabela nr 17 PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca	27
Tabela nr 18 WDB wg sektorów gospodarki	28
Tabela nr 19 Struktura przedsiębiorstw wg wielkości.....	29
Tabela nr 20 Przedsiębiorstwa wg liczby pracowników	29
Tabela nr 21 Kluczowi pracodawcy w branży przemysłowej	30
Tabela nr 22 Gospodarstwa rolne wg wielkości	32
Tabela nr 23 Udział turystów zagranicznych w latach	34
Tabela nr 24 Liczba udzielonych noclegów	34
Tabela nr 25 Przeciętna liczba noclegów w obiekcie zbiorowego zakwaterowania w przeliczeniu na 1 osobę	35
Tabela nr 26 Punkty informacji turystycznej.....	35
Tabela nr 27 Statystyka obiektów zbiorowego zakwaterowania.....	36

Tabela nr 28 Narodowe rezerwy przyrody w Euroregionie Glacensis (wg powiatów, rok ustanowienia).....	37
Tabela nr 29 Narodowe zabytki kultury na terenie EG	39
Tabela nr 30 Wydarzenia kulturalne	42
Tabela nr 31 Inwestycje RCz w ochronę środowiska (tys. CZK).....	46
Tabela nr 32 Bilans emisji REZZO 1 – 4 za 2017 rok	57
Tabela nr 33 Obszary chronione i ich powierzchnia.....	59
Tabela nr 34 Gospodarka odpadami	62
Tabela nr 35 Kanalizacja na potrzeby publiczne.....	63
Tabela nr 36 Długość sieci drogowej w 2017 roku.....	65
Tabela nr 37 Drogowe przejścia graniczne na terenie EG	65
Tabela nr 38 Drogi/autostrady o największym natężeniu ruchu na terenie EG.....	66
Tabela nr 39 Miejska komunikacja zbiorowa na terenie EG	68
Tabela nr 40 Liczba odprawionych podróżnych na lotnisku Pardubice	69
Tabela nr 41 Pokrycie sieciami operatorów telefonii komórkowej	71
Tabela nr 42 Udział procentowy gospodarstw domowych podłączonych do Internetu	72
Tabela nr 43 Struktura produkcji energii elektrycznej wg paliw i technologii elektrowni	74
Tabela nr 44 Gminy podłączone do publicznej sieci dystrybucji gazu ziemnego	76
Tabela nr 45 Liczba stanowisk PSP	78
Tabela nr 46 Pogotowie Ratunkowe	79
Tabela nr 47 Rejonowe wydziały Policji RCz.....	79
Tabela nr 48.....	80
Tabela nr 49 Wykorzystanie środków z funduszy UE	82
Tabela nr 50 Wykorzystanie dofinansowania z funduszy UE w przeliczeniu na mieszkańca	83

14 WYKAZ WYKRESÓW

Wykres 1 Gminy wg wielkości	17
Wykres 2 Gminy wg wielkości	17
Wykres 3 Gminy wg wielkości	18
Wykres 4 Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto	24
Wykres 5 Powierzchnia terenów leśnych.....	49
Wykres 6 Powierzchnia terenów rolniczych.....	50

Wykres 7 Powierzchnia gruntów ornych.....	50
Wykres 8 Powierzchnia obszarów wodnych	51
Wykres 9 Mikroprojekty wg krajów (2007-2013).....	86
Wykres 10 Wykorzystanie środków wg krajów (2014-2020)	86

15 WYKAZ RYSUNKÓW

Rysunek 1 Typy krajobrazu wg przeznaczenia	48
Rysunek 2 Typy krajobrazu wg ukształtowania terenu	49
Rysunek 3 Głębokość gleby	52
Rysunek 4 Dostępna pojemność wodna (na dzień 5.03.2020 r.)	54
Rysunek 5 RCz wg stopnia zagrożenia suszą	55
Rysunek 6 Część polderu w Žichlíńku	56
Rysunek 7 Obszary z przekroczonymi normami imisji dla ochrony zdrowia wybranych grup substancji za 2018 rok	58
Rysunek 8 Wielkopowierzchniowe i małopowierzchniowe obszary objęte szczególną ochroną w RCz w 2018 roku	59
Rysunek 9 Mapa miejsc geologicznych na terenie EG.....	60
Rysunek 10 Udział powierzchni naturalnych biotopów w obszarze RCz w 2018 roku (%)	61